

Notes du mont Royal

WWW.NOTESDUMONTROYAL.COM

Cette œuvre est hébergée sur «*Notes du mont Royal*» dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

SINENSIS IMPERII LIBRI CLASSICI SEX,

N I M I R U M

ADULTORUM SCHOLA,
IMMUTABILE MEDIUM,
LIBER SENTENTIARUM,
MEMCIUS,
FILIALIS OBSERVANTIA,
PARVULORUM SCHOLA,

E Sinico idiomate in latinum traducti

Ex Libris Joannis A Felici Heim
P. FRANCISCO NOËL Societatis JESU

MISSIONARIO.

Canonici Lateranensis Universitatis
A sem = SUPERIORUM PERMISSU. *cris.*

PRAGÆ, Typis Universitatis Carolo-Ferdinandæ, in Colle-
gio Soc. Jesu ad S. Clementem, per Joachimum Joannem
Kamenicky p. t. Factorem, Anno 1711.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Hanc latinam sex Librorum Classicorum Sinensium versionem Tibi exhibeo, Amice Lector, non tantum ut discas, quæ Sinæ scripserunt; sed & ut agas, quæ rectè senserunt; multa enim & longa antiquitate commendata, & vera virtute digna in se continent; nec fortasse in doctrina, si substantiam, non modum spectes, antiquis Græcis impares. Nè tamen expectes libros, qui rerum inventionem, partium dispositione, ordinis partitione, argumenti connexione, uti recentiores ferè consueverunt, statim & oculos & animum rapiant; more Veterum loquuntur; rem, non artem quærunt; nunc sententias avulsas, nunc dialogos, nunc exempla proponunt; quamvis etiam eleganti connexi sermonis stylo, & ordinato dicendi cursu non rarè ratiocinium instituant, ac præsertim Doctoris Memcii liber, qui familiari argumentandi & persuadendi artificio singularem concatenatorum dialogorum ordinem servat.

Deinde nec reconditam, aut sublimitate miram tibi finge doctrinam; solam Ethicem vulgarem, morum compositionem, Familiæ disciplinam, & ferè semper boni régiminis, ad quod omnia sua dicta referunt, artem hi libri spectant. Unde non tam ipsa nova argumenti ac materiæ præstantia, quàm ingens hominum multitudo, qui illis dant operam, me impulit ad aggredendam istam laboriosam versionem; siquidem omnes pueri Sinenfes, qui in urbibus, oppidis, pagis artem legendi & scribendi addiscunt, (& sunt copiosissimi,) hos quinque libros, *Scholam Adulorum*, *Librum Sententiarum*, *Medium Immutabile*, *Memcium*, *Scholam Parvulorum* non tantùm legunt ac perlegunt, sed etiam penitùs memoriæ mandant. Et quicumque ad obtinendum Baccalaureatûs gradum se examini subjiciunt, decerptas ex his libris sententias ad breves quasdam orationes componendas à provinciali litterarum Præfecto accipiunt.

Insuper omnibus Baccalaureis imponitur eodem modo addiscendus filialis Obedientiæ libellus, præter unum ex aliis quinque libris classicis dictis *Ou Kim*, quem ad suum arbitrium unusquisque

quisque eligit; ideoque istum filialis Observantiae libellum etiam vertendum & latinitate donandum judicavi. *Ou Kim*, id est, quinque classici priscorum Sapientum libri, quorum nomina sunt hæc: *Xu Kim*, liber Annalium Imperialium; *Xi Kim*, liber Carminum; *Te Kim*, liber mutationum ac productionum; *Li Ki*, liber Rituum; *Chun Cieu*, Ver & Autumnus. Hos non judicavi vertendos, tum quia ab omnibus & singulis, ut jam dixi, Baccalaureis non perdiscuntur, tum quia eorum nonnulli sunt valde prolixi, parum succosi, nec minus tædiofi, præter aliarum etiam occupationum laborem, qui ad hoc opus suscipiendum nec tempus, nec otium concessit.

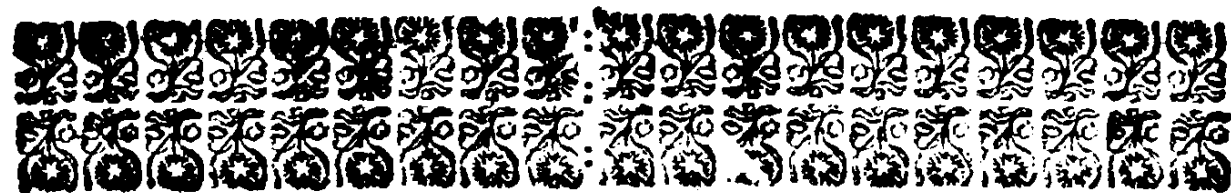
Vides itaque penè innumerabiles esse discipulos, qui istis sex suprà memoratis libris assiduam operam navant, & numero quidem longè plures, quàm qui in tota Europa prima linguæ Latinæ rudimenta ponunt. Omitto Tumkinenses, Cochinchinenses, Coreanos, & alios multos Chinæ finitimos populos, qui istis etiam addiscendis animum passim intendunt. Numquid igitur, quod tam multi populi callent,

hoc nôsse Europæos addêcet? Maximè cùm tam
sæpè de scientia Sinica sermonem faciant; imò &
subinde inter se litigent; sed quid verè sentiant
Sinæ, defectu exactæ librorum Sinensium ver-
sionis, plerumque non possunt satis dijudicare.
Quamvis enim à centum & ampliùs annis, ex
quo Missio Sinensis cœpit exordium, istorum
librorum versio aliquoties tentata, imò & ut-
cumque inchoata fuerit, nondum tamen huc
usque absoluta prodiit; quocirca hanc, utpote
absolutam, nec fortè ingratam nec inutilem
fore existimo; præsertim cùm verum ipsorum
Interpretum Sinensium, & originalem sensum
accuratè sequi studuerim, propriam tamen phra-
sis latinæ claritatem pro phrasibus Sinicæ elegantia,
quæ de more est maxima, afferre conatus; ideò-
que interdum Authoris menti magis, quàm ver-
bis, nè nimis obscurus forem, me adstrinxi.
Verùm nè speres quoad latinitatem & stylū ulti-
mâ limâ politum opus; advertas enim & in Mis-
sione confectum, & in festinatione impressum.
Genuinum autem librorum sensum, plerumque
intellectu non aded facilem, me sat affecutum
fuisse, prudens Lector, forsitan tibi persuadebis, si
cogi-

cogites me post longum viginti annorum & amplius studium, quibus isti linguæ Sinicæ addiscendæ & istis libris pervolvendis non segniter vacavi, hanc tandem versionem in lucem edere. Attamen cùm sit hominis posse labi & falli, sicubi fortè aut in verborum significatione, aut in sermonis connexione lapsus quosdam deprehenderis, dummodò bene idiomatis & librorum Sinicorum sis gnarus, eos corrigas velim; non injucunda accidet correctio.

Denique cùm Sinæ in istis libris classicis apponere soleant notas, quæ aut sententias aut sensum discriminant; idèd in his versionibus etiam curavi ad marginem adscribi numeros, qui illis notis respondent.

Atque hæc generatim dicta sufficiant; speciatim enim unicuique libro ad clariorem ejus intelligentiam duo verba insuper præponam. Frue-
re, Lector, patientiæ non modicæ fructu; &
dum leges Sinarum doctrinam, Christianorum
vitam cogita. Utinam utrisque lapis angularis
fiat CHRISTUS!

INDEX ET SYNOPSIS CAPITUM ET ARTICULORUM.

LIBER I. Adultorum Schola S E U Doctrina.

Hic liber dividitur in duas partes.

In prima (paginâ 10.) sunt ipsa Confucii verba, quibus asserit Adultorum doctrinam consistere in reparanda propriæ & alienæ rationalis facultatis primitiva claritate, & in querenda hujus claritatis summa perfectione, in qua sola sistendum est. Ut hoc autem obtineri possit, oportet primò perscrutando rerum naturas, acquirendo veri Boni & veri Mali cognitionem, stabiliendo voluntatem in veri Boni amore, & in veri Mali odio, tenendo cordis rectitudinem, componendo suos mores, reparare primitivam propriæ rationalis facultatis claritatem. Deinde ex hac propria reparatione sequitur ultro aliena, videlicet totius Familiæ concordia, Principatûs bonum regimen, universi Imperii pax ac tranquillitas.

In secunda (pag. 13.) hanc succinctam Confucii doctrinam, ejus discipulus Tseim Tsi decem parvis capitulis explana. In primo explicat quid sit reparare primitivam suæ rationalis facultatis seu suæ rationis facultatem. In 2. quid sit renovare alios, sive populum. In 3. quid sit in summa perfectione ac bonitate sistere, In 4. quid sit unum primariò, id est, sui reparationem; & alterum secundariò, id est, aliorum renovationem, spectare. In 5. quid sit investigare rerum naturas, & perfectam veri Boni, & veri Mali notitiam acquirere. In 6. quid sit suam voluntatem in veri Boni amore, & in veri Mali odio stabilire. In 7. quid sit veram cordis rectitudinem tenere, ut possit quis vitam & mores suos ritè componere. In 8. quid sit vitam & mores ritè

com-

Index & Synopsis Librorum.

componere, ut possit quis totam suam Familiam bene dirigere. In 9. quid sit totam Familiam pulchro disciplina ordine, pace, concordia bene dirigere, ut possit quis Principatum suum recte gubernare. In 10. quid sit Principatum recte gubernare, populum amando, virtutem sectando, sapientes Ministros eligenda, moderatas opes congregando, ut possit quis suo exemplo universum China Imperium commovere, ad virtutem excitare, componere, pacare.

LIBER II.

Immutabile Medium.

Hic liber continet 33. parva Capitula, seu Articulos.

In primo cap. (pag. 41.) explicat quid sit natura, natura ductus, & recta vite disciplina; in his enim consistit Immutabile Medium seu recta via, à qua non licet recedere, quin erretur; & ne ab hac recedatur, invigilandum est primis & subtilibus propriis cordis commotionibus. Deinde harum commotionum causa, effectus, concordia explicatur.

In 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. cap. (pag. 43.) Hoc Immutabile Medium, in quo nec per excessum, nec per defectum peccatur, quodque à paucis servatur, per varia prudentiæ, pietatis, fortitudinis exempla deducitur. Sapientes, qui in his virtutibus Immutabile Medium tenere, reseruntur.

In 12. & 13. cap. (pag. 47.) Ista Medii via tum quoad speculationem, tum quoad praxim, est facillima simul & difficillima, patens & recondita, arcta & vasta.

In 14. cap. (pag. 50.) In omni negotio & statu Sapiens sui officii limites non transilit.

In 15. & 16. cap. (pag. 51.) Immutabile Medium est simile longæ viæ, vel spiritus naturæ ac virtuti.

In 17. 18. 19. cap. (pag. 52.) pro exemplo Immutabilis Medii affertur filialis Principum Xun, Ven Vam, Vu Vam, Cheu Kum observantia, & sancita ab his parentandi leges ac ritus.

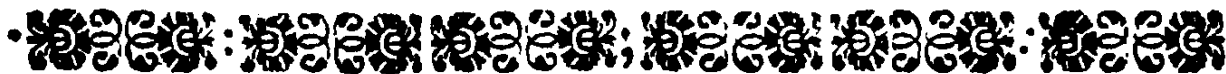
In 20. cap. (pag. 56.) ostenditur, quod ad bonum aliorum regimen prærequiratur sui ipsius regimen sive suorum morum compositio. Morum compositio fita est maxime

Index & Synopsis Librorum.

in tribus virtutibus, prudentia, pietate seu cordis rectitudine, fortitudine. Prudentia ad cognoscendam, pietas ad sequendam, fortitudo ad perficiendam hanc communem omnibus hominibus Immutabilis Medii viam conducit ac requiritur. Deinde exponuntur novem universales rite imperandi leges. Harum omnium basis est vera priorum morum compositio, Immutabili Medio acquisita. Veritas autem debet esse tum in corde & affectu, tum in opere & effectu; ad veritatem enim tamquam ad primum principium omnia referuntur. Veritas est Caeli agendi via; & veritatis studium, est hominis agendi via ad acquirendum Immutabile virtutis Medium. Hoc studium debet esse diligens & constans.

In duodecim sequentibus Capitulis (pag. 62.) explicatur immensa perfectio viri sapientis, qui summam virtutis veritatem assecutus est. Hac veritate Sapiens non tantum se, sed etiam alios perficit; rebus futuris prospicit, eas quasi praevidendo; ad omnia se extendit sive in caelo, sive in terra. Si sit Princeps, optimas leges felicissimo successu sancit. Ejus vis est similis Caeli virtuti tum universali, tum particulari; illam ubique omnes suspiciunt ac colunt.

In 33. cap. (pag. 71.) ad acquirendam hanc summam veritatis, in qua Immutabile virtutis Medium situm est, perfectionem non requiruntur facta ardua, insolita, fulgentia; sed opus est virtute interiori, occulta, imperceptibili.

LIRER III.

Sententiarum Liber.

Cum totus hic liber res inter se disjunctas complectatur, non potest facile earum compendium aut argumentum proponi; ideo indicabo tantum nonnulla, de quibus praecipue agunt singuli Articuli. • Sunt ergo haec:

1. Artic. (pag. 83.) *Diversae Sapientis dotes, virtutes, munia sive in privato, sive in publico vitae statu.*

2. Artic. (pag. 86.) *Principium munus ad populum bene regendum. Filii erga Parentes observantia. &c.*

3. Artic. (pag. 90.) *Præscripti parentandi Ritus. Quidam eorum transgressores referuntur & arguuntur. De Spirituum cultu. De legibus imperialibus. De arte jaculandi. De Musica.*

4. Ar-

Index & Synopsis Librorum.

4. Artic. (pag. 102.) Discrimen inter virum pium & non pium; inter Sapientem & non Sapientem. Sapientis agendi modus & munus. Filii erga Parentes officium.

5. Artic. (pag. 105.) Confucius fert iudicium de diversis quorundam suorum Discipulorum, & aliorum dotibus, virtutibus, defectibus. Pietas, seu cordis rectitudo, quæ, quia in hominis animo latet, non potest ex exteriori virtutis specie certo cognosci.

6. Artic. (pag. 111.) Aliquorum Confucii Discipulorum aptitudo ad regimen. Eorum discendi & proficiendi ardor. Modus dandi & accipiendi. Pietatis munia.

7. Artic. (pag. 118.) Varia Confucii effata de se submisit sentientiæ, & de suo agendi modo. Ejusdem Confucii laudes à Discipulis celebratæ.

8. Artic. (pag. 125.) Elogia antiquorum Principum & Imperatorum Ven Vam, Yu, Xun, Yao. Quædam sapientis Discipuli Tsem Tsi effata, & monita. Sapientis officia.

9. Artic. (pag. 129.) Varia in Confucii ejusque doctrinæ laudem effata. Confucii modestia de se submisit & humiliter loquentis. Nonnulla ad sapientiam addiscendam præcepta.

10. Artic. (pag. 136.) Exterior Confucii vivendi modus refertur ab ejus Discipulis; nimirum modus agendi intra & extra domum, loquendi, gradiendi, vestiendi, comedendi, bibendi, dormiendi, &c.

11. Artic. (pag. 140.) Confucius sermonem faciendo de diversis suis Discipulis; alios laudat, alios arguit, aliorum animum explorat.

12. Artic. (pag. 148.) Modus colendi pietatem, seu cordis rectitudinem, populum regendi, tributa exigendi, virtutem virtuti accumulandi.

13. Artic. (pag. 154.) Recti regiminis documenta. Dotes & virtutes, quæ in viro pio ac sapiente requiruntur.

14. Artic. (pag. 159.) Viri sapientis officium. Cæli providentia erga Regna. Vir perfectus, quis? Regii Ministri actiones & dotes. Ardor boni regiminis. Sapientis virtutes.

15. Artic. (pag. 169.) Diversa effata circa Sapientis virtutes & regendi artem.

16. Artic. (pag. 174.) Regius Minister debet avertere Regem à bello injusto. Prævi regiminis damna. Tria amicorum & amorum genera prosunt, tria obsunt. Sapienti quamam cavenda? Quamam cogitanda? Quomodo Confucius suum filium instrueret?

17. Artic. (pag. 178.) Mens & opinio Confucii erga aliquos Præfectos à suis Dominis deficientes. Quinque virtutes in viro Principe necessarie. Sex præclara effata, & sex horum defectus. Laus & utilitas libri Carminum. Triennalis

Index & Synopsis Librorum.

luctus pro patris & matris morte. Quadam hominum exosorum, aut sordidorum genera.

18. Artic. (pag. 186.) *Laus aliquot Principum antiquorum & Praefectorum. Illecebrae mulierum bonum regimen perturbant. Gesta nonnullorum Sapientum, occultam vitam agentium. Diversi Musices Praefecti in convivio adhibere soliti. Boni regiminis quadam regula.*

19 Artic. (pag. 191.) *Quis verus sapientiae Alumnus? ejus munia. Alios docendi norma. Obtestatio, & laus Confucii.*

20. Artic. (pag. 195.) *Refertur seris & primordia Imperatorum Yao, Xun, Yu, Chim Tam, Vu Vam. Deinde nonnullae boni regiminis virtutes, & mali vitia.*

LIBER IV.

Memcius.

LIBRI I. CAPUT I. pag. 209.

DOCTOR Memcius cum Regulo Leam hoc ei vatum sequentia edisserit: Sapiens Princeps ad bene regendum, non utilitatem & quæstum, sed pietatem & æquitatem querere debet; tunc si habeat amœnitatis loca, illis securè fruetur; insipiens Princeps non potest illis securè frui. Bonum regimen parit populi frequentiam. Radix autem boni regiminis est prospicere rebus ad populi victum necessariis, v. gr. rei agrariae, piscationi, arborum amputationi, agrorum divisioni, bombycum & animalium domesticorum alendorum utilitati. Tunc populi amor oritur erga Principem. Quo amore habito, facile possunt & leges sanciri, & instructiones dari, & scholæ erigi. Tempore famis, Princeps egenti populo diligenter opituletur, nec alat inutilium animalium turbam, quæ hominum fame morientium cibum devorant; atque ita immisericordi regimine eos non enecet. Sit parcus in pœnis, modicus in tributis, sollicitus in agricultura, providus in morum instructione. Tunc alii populi, qui à suis Principibus tyrannicè opprimuntur, ad eum convolabunt, & se ei ultro subdent.

Postea agendo cum Regulo Siuen Vatu, eandem etiam ritè imperandi artem
eum

Index & Synopsis Librorum.

*eum edocet. Hic Regulus ex aspectu bovis tremiscentis, qui ad macellum trahebatur, commotus ad commiserationem, jusserat eum à morte eximi. Inde Memcius arripit occasionem eum hortandi, ut istum innatum commiserantis animi affectum, quem in bovem exercuit, in populum exerat, piùmque ac benignum regimen teneat; nec facultatem, sed voluntatem tantum posse ei deesse variis similitudinibus probat; nihilque esse periculosius, quam cor in pondere & mensura errare. Denique suadet, ut non frustra vi & armis, sed utiliter pietate & aequitate ad Imperii fastigium aspi-
ret procurando omnia, quæ sunt populo necessaria ad commodam sustentationem & habitationem.*

Memc. Lib. I. Cap. II. pag. 227.

Memcius ostendit Regulo Siuen Vam Musicæ amorem Principi prodesse ad bonum regimen ob consimilem & sonorum & animorum concordiam, dummodò Princeps suam Musicam seu suas delectationes cum populo communes faciat; nec velit ipse solus gaudere, dum interim populus præ inopia gemit, & perit. Deinde Princeps non vilem homuncionum, quæ unum bullientis sanguinis impetum sequitur, sed illustrem Heroum, quæ unam æquitatis rationem spectat, fortitudinem amet. Si Princeps ex populorum gaudio gaudeat, & ex tristitia tristetur, omnium animos sibi devinciet. Olim Principes visitando suas terras, non gravamen, sed levamen populo afferebant; nunc contrà. Exemplar boni regiminis in Principe Kim Kum, qui super sapienti sui primi Ministri consilio jussit Musicam componi; & in Principi Ven Vam, qui maximè viduos, viduas, orphanos, senes liberis destitutos adjuvabat. Honestus sive opum, sive voluptatum amor non obest bono regimini, sed Principis durities & incuria. Unde Princeps antequam aliquem ad magnam dignitatem evehat, diligenti prius examine utatur, oportet; nec statim aliorum dictis credat. Regii enim Ministri sunt instar opificis, qui altum exstruit ædificium; & instar lapidarii, qui pretiosam gemmam elaborat. Vi & crudelitate Regnum contra populi voluntatem occupare, periculosum est; contrà, dum populus tyrannide oppressus se ultro subdit. Benignitas exercenda in populum, ut postea data occasione, suum Principem & belli duces in præliis non deserat. Varia monita pro exiguorum Principatuum Dynastiis ad se tuendos contra vicinos Principes potentiores. Vir sapiens Parentibus defunctis parentet juxta suas præsentis facultates.

Index & Synopsis Librorum.

Memc. Lib. I. Cap. III. pag. 249.

QUando populi tyrannide opprimuntur, siquis Princeps pium ac benignum regimen exerceat, tunc facillimè omnes ad se allicit, & novam Monarchiam auspiciatur. Sed ejusmodi Princeps jam pridem non reperitur. Cordis ars immobiliter obfirmandi, ut non concutiatur sive in rebus dubiis, sive in periculis. Referuntur exempla eorum, qui hac arte claruerunt. Ut hac obtineri possit, adhibenda est mentis intelligentia ad dissolvendas speculationis dubitationes, & vitalis auræ vis ad pervincendas operis difficultates; & studio quidem constanti, ac non præcipiti. Laus aliquot Sapientum antiquorum, & maximè Confucii. Modus regendi duplex: Archontum, & Imperatorum; illi armis & virium auxilio, hi pietate & virtutum exemplo regunt; illi homines & non corda, hi homines & corda sibi subdunt. Tempore pacis vacandum bono regimini, non otio aut solis voluptatibus. Ad officia & dignitates digni dumtaxat, & apti erehendi. Benignitas in populum exercenda. Licet omni homini sit ingenita quædam pietas, æquitas, honestas, prudentia seu intelligentia; prout tamen unusquisque rebus assuescit, diversas contrahit affectiones & mores. Unde si quis illas virtutes non exerceat, id non ex naturalis facultatis defectu, sed ex propriæ voluntatis culpa provenit. In harum virtutum praxi diversi diversam inire viam.

Memc. Lib. I. Cap. IV. pag. 270.

HÆc tria ad militiam maximè conducunt: temporis electio, loci emolumentum, hominum concordia; sic tamen ut hæc concordia longè prævaleat aliis duobus. Princeps qui prior non invist, sed ad se accit sapientiæ Magistrum, peccat contra urbanitatem. Sapientiæ Magistrum modò decet, modò dedecet accipere à Principibus munera. Præfectus qui non potest bene fungi suo officio, debet illud abdicare. Parentes honorificè sunt sepeliendi. Feudatarii Reguli sine Imperatoris facultate non possunt de suis Regnis disponere, aut illa in alium transferre; nec bella inferre. Agere quod recta ratio agendum dicat, quamvis postea res malè succedat, non est contra prudentiam & pietatem, ut videre est in Principe Cheu Kum mittente fratrem suum ad invigilandum alterius Regno. Memcius cum nihil suis consiliis, monitis, documentis penes Regulum Siuen Varn proficeret, tandem penè invitus, & quadam quasi necessitate avulsus ex ejus Regno Cy discedit, ac in patriam redit.

Memc.

Index & Synopsis Librorum.

Memc. Lib. I. Cap. V. pag. 286.

Nemo est, qui non possit virtutem exercere, & Sapientes imitari; in omnibus enim eadem est naturæ à Cælo infusæ bonitas. Triennalis luctus ob Parentum mortem, filiis omnibus communis. Hunc Memcius persuadet Principi Ven Kum, qui felicissimo successu juxta antiquos Ritus eum servat. Eidem deinde tradit boni regiminis præcepta sic: Princeps curet, ut populus semper habeat, unde commodè vivat; pro tributo unam tantum decimam aut undecimam frugum partem exigat; erigat frequentes scholas ad populi instructionem. Deinde tradit quadrangularem agrorum divisionem, ut nec Agriculis, nec Regiis Ministris detur furandi locus; & quanta ex hac divisione profluant emolumenta, ostendit. Quidam Sectarii, qui ad veram bene regendi artem volebant, ut Rex æquè ac populus ex proprio manuum suarum labore viveret, egregiè refutantur à Memcio. In Regno diversis diversa officia & opificia sint, oportet. Unus non potest omnibus & singulis officiis vacare. Hinc Imperator Yao suis Proceribus diversa diversis distribuit munia; & id dicitur universalis pietas, qua Princeps & omnes sublevat, & omnes instruit. Memcius reprehendit aliquem, qui à Magistro suo acceptam Confucii doctrinam deseruerat ad sequendos Sectarios & hos Sectarios, qui volebant unum semper & idem pretium omnibus rebus sive majoribus aut minoribus, sive melioribus aut pejoribus imponendum, acriter confutat. Ibidem refutatio alterius Sectæ, quæ volebat omnes homines sine ullo Parentum & externorum discrimine, æqualiter esse diligendos; cum tamen ipse mos honorificè sepeliendi Parentes, ex singulari & majori filiorum erga illos amore à natura indito emanarit.

Memc. Lib. I. Cap. VI. pag. 308.

Sapientiæ Magister sine prævia invitatione, peccando contra honestatis leges, non debet indecenter adire Principes, ut suam eis de arte bene vivendi & regendi doctrinam tradat; quivis enim homo, vel ipse auriga erubescit aliquid agere contra suæ artis regulas. Nec fit instar puellæ nubentis, cui commendatur, ut obsequiosè se accommodet alterius voluntati; ubique enim & semper cordis rectitudinem, morum honestatem, operum æquitatem immotus servet, necesse est. Quærit quidem dignitatem, ut suam doctrinam propaget; sed rectâ æquitatis viâ. Insuper dignitate licet careat, meretur tamen propter Magisterii beneficium lautè à Principibus tractari.

Princeps,

Index & Synopsis Librorum.

Princeps, qui vult in Imperio dominari, pietate & benignitate, uti olim Principes Chim Tam & Vu Vam, non cadibus & crudelitate sibi subdat populos, oportet. Propterea non unum tantum, sed multos sapientes Ministros penes se habeat: Dum Principes signa honoris & benevolentiae exhibent sapientia Magistro, illos debet invisere. Inveterata sceleris consuetudo subito abruptenda, non lente diminuenda. A principio Sinensis Imperii semper videre fuit alternantes boni & mali regiminis vicissitudines sibi invicem succedentes, uti ex Imperatorum historia patet; & mali regiminis tempore semper exurrexisse virum sapientem, v. gr. Confucium, &c., qui labanti Imperio succurreret. Memcii autem temporibus, cum grassarentur Secta Yam Chu, qui sibi uni, non publicae utilitati volebat vacandum, adeoque Reges respuebat; & Secta Me Tie, qui nullam habitam consanguinitatis ratione omnes homines equaliter amandos docebat, adeoque Parentes non agnoscebat; idcirco Memcius ait se non disputandi pruritu, sed necessitate compulsus ad prava illorum dogmata refellenda. Deinde arguit exoticam alicujus laudati viri temperantiam.

Memc. Lib. II. Cap. I. pag. 327.

Princes ut bene regat, antiquorum Principum legibus, quemadmodum artifex normam, & Musica Praeses notis musicis utatur, oportet. Illi enim antiqui Principes ad tradendam vasorum, instrumentorum, mensurarum, ponderum formam, omnem oculatorum vim; ad instituendam Musica concordiam, omnem aurium vim; ad sanciendas rectae disciplinae leges, omnem cordis vim exeruerunt. In Principe sapientia & aequitas; in Ministris promptitudo & fidelitas requiritur. Aequitate & pietate Regna conservantur; iniquitate & crudelitate perduntur. Boni regiminis fundamentum est morum compositio in Principe: tunc enim omnes cupiunt illi subesse; contra, à Principibus, qui moribus incompositis & rigore regnant, fugiunt, uti bestiae à feris praedatricibus. Et licet velint interdum videri pii & recti; ficta tamen virtus. Ut hominem noscas, inspicienda oculi pupilla. Datur ratio, cur pater filium non per se, sed per alium erudiat. Nulla major observantia, quam Parentum; & nulla major custodia, quam sui ipsius; haec illa prior; & illa est boni regiminis basis. Multi Principes in graves culpas incidunt, quia Ministros sibi male eligunt. Deinde rursus de filiali observantia.

Index & Synopsis Librorum.

Memc. Lib. II. Cap. II. pag. 344.

Sapientes priorum & posteriorum seculorum Principes unam & eandem tenuerunt vita & regiminis normam. Princeps universalem beneficentiam exercere, & suorum Ministrorum sequi consilia debet. Nonnulla prudentiæ regula. Homo à brutis discrepat per rationis usum, quam diligenter secuti sunt complures præsci Principes; & illi ibi recensentur. Confucius ob collapsum regiminis vigorem composuit librum Ver & Autumnum. Leges temperantiæ, liberalitatis, fortitudinis. Magistri, interest eligere probos discipulos. Prudentis est, res dirigere juxta naturalem earum cursum; Sapientis, servare præscriptos Ritus. Dum quis ab alio offenditur, seipsum examinet, & ad ulteriorem perfectionem sese exstimulet. Licet Sapientum gesta sint valde inter se diversa, idem tamen omnium animus & vitæ æquitas. Filialis observantiæ transgressor, quis dicendus? Cuinam sint similes illi, qui abjectè ambiunt & quarunt dignitates?

Memc. Lib. II. Cap. III. pag. 361.

Constans Principis Xun erga patrem & matrem malè viventes amor ac zelus pro eorum emendatione. Totius Imperii possessio & gloria non poterat ipsum recreare, quamdiu videbat illos in vitiorum cæno jacere. Cur illis non præmonitis matrimonium inièrit? Deinde multas licet passus fuisset insidias à fratre suo juniore Siam, eum tamen singulariter sibi charum habuit, beneficiisque & honoribus cumulavit. Princeps Xun, vivente Imperatore Yao, dignitatem Imperatoris non possedit, sed vicariam tantum totius Imperii administrationem habuit. Imperatoris Xun erga patrem singularis & utilis honor. Non Imperatores Yao & Xun, suis sapientibus Ministris; nec Imperator Yu, suo sapienti filio; sed ipsum Cælum huic, & illi donavit ac transmisit Imperium. Dum aliquid fit, cujus causa non apparet, istius rei auctor est Cælum. Cælum non faciliè Principes filios deturbat à paterna Imperii hereditate, sed tantum eos, qui propter sua scelera sunt eà indigni. Sapiens, ut quærat dignitatem, non se abjicit ad indigna & vilia officia; ac proinde fabulæ sunt ea, quæ de Regio Ministro Y Yn, de Confucio, & de alio Regio Ministro Pe li hi narrantur.

Memc. Lib. II. Cap. IV. pag. 381.

F Is Principis Pe Y, Regii Ministri Y Yn, Præfetti Lieu hia hoc, & Confucii gesta, vita ac sententia multum inter se dissimilia extiterint; illorum tamen exemplum omnes Posterius ad virtutem commoventur. Primus fuit integritatis, secundus magnanimitatis, tertius affabilitatis, quartus prudentiæ absolutum exemplar. Similitudo Confucii intelligentiæ & æquitatis cum musico concentu, & jaculatore. Quenam erant olim in Imperio & in Regnis seu Principatibus dignitates? Quinam earum reditus? Nonnullæ amicitie leges. Mutua inter amicos munera non rejicienda. Publicorum quidem grassatorum munera non possunt accipi; Principum tamen, qui injuste non pauca à populo rapiunt, possunt. Magistratus modò capessendi, modò abdicandi tempus. Si quis Magistratum ineat propter sublivandam suam paupertatem, subsistat in humiliori gradu; sublimem non ambiat. Vir litteratus, nulla adhuc dignitate nobilis, non statim stipendium, sed honoraria tantum munera potest à Principibus accipere. Vir sapiens, qui officio caret, accitus à Regulo, non tenetur illum adire, utpote Magister; non decet enim sapientiæ Magistrum sic acciri; imò quidam septi regii custodes, à Confucio laudati; quia, resserà non suà, licet nobiliori, acciti, Regulum adire neglexerunt. Primi Regii Ministri, tam qui est, quam qui non est Regis consanguineus, debitum munus.

Memc. Lib. II. Cap. V. pag. 398.

Hominis natura est ex se recta ac bona; ideoque illi intrinseca pietas & æquitas tamquam proprietates. Quemadmodum gravitas est aquæ propria ad currendum deorsum; ita rectitudo est hominis naturæ propria ad sequendam virtutem; licet interdum, dum ponitur obex, nec aqua currat deorsum, nec hominis natura virtutem sequatur. Hominis natura non consistit in vita, quæ & brutis & hominibus est communis, sed in ratione. Ratio autem est pietatis & æquitatis radix, ideoque utraque naturæ humanæ intrinseca. Senioris v. gr. reverentia, quæ est æquitatis species, non consistit in adultiori alterius ætate habente jus, ut colatur; quod jus est extrinsecum; sed in cognitione illius juris seu illius ætatis adultioris, in cordis affectu, & in ipso reverentiæ actu; quæ omnia sunt reverenti intrinseca. Variæ circa hominis naturam sententiæ afferuntur. Memcius ex innato naturæ humanæ appetitu, qui unam honestatem spectat, probat illam esse rectam ac bonam. Hic innatus appetitus
seu

Index & Synopsis Librorum.

affectus est quadruplex, scilicet commiserationis, pudoris, reverentiae, scientiae; sive est quaedam pietas, aequitas, honestas, prudentia inchoata & ingenita, adeoque ipsi naturae intrinseca. Una & eadem in omnibus hominibus natura; unde quod aliqui malè vivant, interea dum alii bene agunt, id non ex natura, sed ex eorum pravitate oritur. Quemadmodum enim innata humanorum membrorum, v. gr. oris, oculi, auris propensio erga suum objectum, in omnibus hominibus est eadem; ita & cordis seu animi nostri propensio atque appetitus erga honestatem & aequitatem est eadè. Sed sæpè prava cupiditas devastat hunc innatum appetitum, sicut pabulantes boves devastant ac proculcant resecti nemoris repullulantes surculos. Ista innata cordis rectitudo, post diurnos pravae cupiditatis tumultus, vespere & manè solet repullulare; sed si interdum semper pessundetur, tandem suffocatur ac perit. Nihil tamen illà pretiosius; imò plurius estimanda quàm vita. Sed perdit homines non illam curant; nec nobiliorem suae substantiae partem, scilicet cor ac mentem, norunt alere; magis de ventre solliciti, parte longè ignobiliori. Et ratio est, quia per mentis cognitionem non firman ac roborant cor suum adversus prava rerum mundanarum incursum; quin imò suis vitiis frivolas causas prætendunt.

Memc. Lib. II. Cap. VI. pag. 416.

Cordis honestas plurius facienda quàm esca & voluptas. Nemo est, qui non possit antiquos viros illustres imitari; agendo; quod illi egerunt; fugiendo, quod illi fugerunt. Pro majori vel minori Parentum culpa debet esse major vel minor filiorum querela. Dispar causa pro muneribus gratias coram agendis, vel non coram agendis. Viri sapientes in Regnis utiles, nec facile cognosci possunt. Optima imperandi ratio fuit ea, quam tenuerunt primi trium Imperialium Familiarum Conditores; post hanc venit altera, quam secuti sunt quinque illustres Archontes; sed recentes Reguli nec hanc, nec illam servant; imò & recentes Praefecti adhuc pejus, quàm sui Reguli, agunt. Vide ibi ista singillatim exposita; ac praesertim egregia regiminis praecepta ab uno Archonte tradita. Prisci legum Conditores adscripserunt Imperatori ac Regulis certos terrae limites, quos transilire non licebat; adeoque nullus Regulus suum regnum augere poterat. Modus exigendi tributum majus vel minus, diversus juxta diversas regiones. Vir Recti amator, qui lubens monita & consilia audit, est optimus Regni Minister; & contra. Tres causae, quae olim Sapientem ad Magistratum vel suscipiendum vel abdicandum, impellebant. Multi Sapientes ex infima vitae conditione ad summam dignitatis gradum evecti.

Index & Synopsis Librorum.

Memc. Lib. II. Cap. VII. pag. 436.

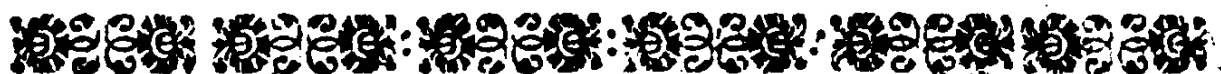
Qui cognoscit rerum naturas, potest Cælum cognoscere, & tunc Cælo inservire. Vir sapiens in omni re Cæli providentiam expectat, illique acquiescit. Colere virtutem, homini facile est; noverit tantum erubescere. Sapiens, non debet suam sapientiam vilipendere ad captandam Principum gratiam; privatus sibi vacat; in dignitate positus, sibi & aliis; semper sui similis. Sapientum Principis exempla fortius trahunt, quàm decreta. Pietas & equitas homini ingenta. Regiorum Ministrorum quatuor genera. Tria sunt quibus Sapiens delectatur. Sapiens naturæ suæ beatitatem in virtutis exercitatione collocat. Ad Principem pium ac benignum omnes ultro confluunt; hic agros ad arandum, & spatium ad habitandum ritè populo partitur; arbores serere, animalia alere, temperantiam servare, virtutem colere sollicitè eum edocet. Virtutis laus & origo. Prudentiæ vitia, ac munus. Sapiens nec honore aut contemptu, nec opibus aut paupertate movetur. Finis ac ultima perfectio coronat virtutem. Sapiens propter morum exemplum, & doctrinæ beneficium dignus est, qui à Rege accipiat stipendium. Casus perplexus. Conditionis nobilitas & educatio solent diversum ab aliis agendi modum homini indere. Triennalis ob Parentum mortem luctus imminui aut contrahi non debet. Quintuplex modus, quo Sapiens alios docet. Magister ostendit, non indit virtutem. Virtutes, quæ Principem decent.

Memc. Lib. II. Cap. VIII. pag. 455.

Princeps, qui armis & cadibus suum Regnum ardet extendere & augere, invertit amoris ordinem: amoris enim ordo est, primo loco Parentes & consanguineos amare; secundo, populos; tertio, pecudes ac plantas. Ille contrà. Princeps sapiens non eget armis, ut vincat; sola pietate & equitate omnes ad se allicit, uti Principes Chim Tam & Vu Vam. Imperator Xun, mirus rerum mundanarum contemptor. Hypocritæ facile cognosci possunt. Tria sunt, quæ in Regnis magni fiunt: Princeps, populus, & locus in quo regionis Spiritui cultus exhibetur. Viri sapientes & in vita & post mortem alios ad virtutem accendant, licet obrectationibus sint sæpè obnoxii. Si rarè teratur rectæ rationis via, brevi sentibus oppletur, ac perit. Sapiens nihil se indignum debet agere. In quo & hominis natura, & Cæli lex consistat? Vir probus, verus, eximius, magnus, sapiens, spiritualis, quis? Sectarii dum volunt suos errores deferere, benignè excipiendi. Triplex anni tempus pro exigendo

Index & Synopsis Librorum.

gendo tributo. Tria à Principe plurimi æstimanda; scilicet Regnum, populus, regimen. Sapientia commiseratio & pudor debet ad omnia se extendere. Diversi Sapientum ordines. Sapiens dum Principes alloquitur, non debet esse timidus. Confucius exoptabat Discipulos, qui magnos spiritus gererent, aut essent propositi tenaces; abhorrebat autem illos simulatores, qui ob fictam virtutis speciem & externam honestatem à suis concivibus laudantur & extolluntur, ceu viri solertissimi ac excultissimi. Ferè post singulos 500. annos solet exurgere Magister, qui sapientia doctrinam bene calleat, tradat, propaget.

LIBER V. Filialis Observantia.

QUæ Confucius de hac filiali Observantia breviter tradit suo Discipulo Tsem Tsiu, hæc sunt:

In primo capitulo (pag. 474.) totius argumenti explanatio; hoc est, filialis observantia suum initium à Parentum obsequio, medium à Regis servitio, finem à morum perfectione accipit.

In 2. 3. 4. 5. 6. cap. (ibidem) quænam filialis Observantia deceat Imperatorem, Regulum, primum Præfectum, litteratum Alumnium, virum plebeium.

In 7. cap. (pag. 476.) tres causæ, seu principia, scilicet cali motus, terræ utilitates, hominis actiones, circa quæ versatur filialis observantia.

In 8. cap. (pag. 477.) filialis observantiæ regimen; id est, præsci Imperatores, Reguli, primarii Præfecti suo benigno regimine omnes suos subditos proluciebant ad adjuvandum suorum Parentum cultum.

In 9. cap. (pag. 478.) virtutis regimen; id est, inter virtutes morales excellit filialis observantia, quæ filius Parentem, ut suæ vitæ authorem, confert cum cali Domino rerum omnium Authore. Filialis observantia est fons & radix totius boni regiminis.

In 10. cap. (pag. 479.) filialis observantiæ expositio, sive singula ejus officia.

In 11. cap. (pag. 480.) quinque peccatorum genera, quibus subjacent quævis delicta; & inter delicta nullum majus filiali inobedientiâ.

Index & Synopsis Librorum.

In 12. cap. (*ibidem*) potissima disciplina explanatio, qua in hoc consistit: Rex amet Parentes, recreatur fratres seniores, curet Musicam ac Ritus.

In 13. cap. (pag. 481.) summa virtutis explanatio; sive, dum Princeps sua filiali observantiâ, & fraternâ reverentiâ omnes Imperii populos ad eandem & observantiam & reverentiam allicit, tunc summa virtus.

In 14. cap. (*ibidem*) magni nominis fama ex filiali observantia emanans.

In 15. cap. (*ibidem*) Admonitio, qua debet uti filius erga Parentem peccantem, uti & Minister Regius erga Regem; & alii erga alios.

In 16. cap. (pag. 482.) filiali observantiæ respondens effectus in Spirituum favore, & in Imperii tranquillitate.

In 17. cap. (pag. 483.) Regis ministerium, sive mutua Regem inter & Ministrum benevolentia.

In 18. cap. (*ibidem*) Parentum exequia, & modus quo debet filius illis parentare.

LIBER VI.

Parvulorum Schola

S E U

Doctrina.

CAPITULUM I.

Pars intrinseca seu essentialis.

Paragraphus unicus.

Rectæ disciplinæ Institutio. pag. 488.

CÆli lex est via, & antiqui Sapientes sunt norma, quam sequi debent & Magistri & Discipuli. Unde pragnans mulier quid vitare; & cuinam nutrici filium committere tenetur? filii & filiæ quomodo educandi? modus scholas erigendi & docendi. Quæ, & quomodo tradenda doctrina?

CA-

Index & Synopsis Librorum.

.CAPITULUM II.

Quintuplex humanæ conditionis ordo.

§. 1. Primus ordo: Debitus inter patrem & filium amor. pag. 493.

Filii & nurus officium manè & vespere, uti & famulorum ac famularum. Modus inserviendi Parentibus debita cum reverentia. Filii & nurus de nulla re possunt disponere. Modus quo filii debent peccantes Parentes commoneare, ac illi defunctis parentare. Quintuplex filialis observantia species. Ejus perfectiones ac vitia.

§. 2. Secundus ordo: Debita Regem inter & Ministrum æquitas. pag. 503.

Quid ante affatum, in affatu, post affatum Regis præstare debet regius Minister? quid in mensa, aut in accipiendo ejus dono? Munus Regis & Ministri.

§. 3. Tertius ordo: Debita inter maritum & uxorem diversitas. pag. 506.

Leges matrimonii inveniendi; & Ritus, dum initur. Domesticae regulæ. Debita agendi diversitas in viro & semina ad honestatem servandam. Quanam mulier in uxorem adscisci non debet? Quanam ejicienda?

§. 4. Quartus ordo: Debita Juniorem inter & Seniore subordinationatio. pag. 510.

Variæ urbanitatis leges, quas Junior erga Seniore, & Discipulus erga Magistrum servare debent in gressu, occurso, mensa, colloquio, &c.

§. 5. Quintus ordo: Debita inter amicum & amicum sinceritas. pag. 512.

Variæ amicitiae leges. Quinam amici prosunt? Quinam obsunt? Urbanitatis Ritus in excipiendo hospite.

§. 6. Quintuplex humanæ conditionis ordo generatim rursus expositus. pag. 514.

Nonnulla patris & filii, Regis & Ministri, mariti & uxoris, fratris junioris & senioris officia. Admonitio filii erga patrem, & Ministri erga Regem, quanam conveniat?

CA-

Index & Synopsis Librorum.

CAPITULUM III.

Sui Studium.

§.1. Cordis Regulæ. pag. 517.

Recta ratio debet regere pravam cupiditatem; nil turpe videndum, audiendum, cogitandum, agendum. Novem Sapientis cogitationes, &c.

§.2. Morum seu externæ compositionis Regulæ. pag. 519.

Honestas & aqutias ex corporis compositione emanat. Immodestia & rusticitas culpa. Urbanitas in domûs ingressu, consortio, via, incessu, verbis, jaculandi exercitio, &c. Et quæ vitia in in committi possint?

§.3. Vestitûs Regulæ. pag. 522.

Ritus primi pilei imponendi Adolescentis capiti. Quem modum in suo vestitu servabat Confucius?

§.4. Victûs Regulæ. pag. 523.

Variæ rusticitates, quæ vitari debent in mensa. Quem modum in suo victu servabat Confucius? Fagienda compotationes & commessiones.

CAPITULUM IV.

Antiquitatis Indagatio.

§.1. Priscorum exempla de rectæ disciplinæ Institutione. pag. 525

Mira matris in suo filio Mencio educando cautela ac sedulitas. Modus quo Confucius suum filium Ly instruebat.

§.2. Priscorum exempla de quintuplici humanæ conditionis ordine. pag. 527.

Constans Principis Xun observantia erga perversos suos Parentes. Itém Principis Ven Vam erga patrem suum Ki; Principum Vu Vam & Cheu Kum erga patrem suum Ven Vam; Doctoris Tsem Sen erga patrem suum Tsem Sie; pueri Pe Yu erga matrem suam, &c. Diligentia Discipuli Kum mim siuen in imitanda Magistri vita. Nonnullorum filiorum singularis cura in exequiis & Parentum defunctorum cultu. Administri Yu Jam, & bellici ducis Vam sun kia ardor ad ulciscendam injustam Dominorum suorum mortem. Conjugalis morum honestas; spon-

Index & Synopsis Librorum.

sponsa & uxoris generosa fides erga sponsum & maritum, fratrum amor, Regis æquitas, Amicorum reverentia variis exemplis comprobatur.

§. 3. Præcorum exempla de morum ac vitæ compositione.

pag. 538.

P Rincipis Pe Y integritas, Præfecti Tan Tay cautela, Discipulorum Nan Yum consideratio, Tſu Lu diligentia, Yen Hoei patientia; in uxore Præfecti Ven Pe otii fuga.

§. 4. Præcorum exempla de honestate & modestia. pag. 541.

E Gregia Præfecti Xe Cio de honestate & gravitate documenta. Item Præfecti Kam de Rituum honestate monita.

Doctrinæ Parvulorum

CAPITULUM V.

Pars extrinseca seu accidentalis:

De præclaris Recentiorum Dictis.

§. 1. Præclara Recentiorum Dicta ad fusiùs explicandam rectæ disciplinæ Institutionem. pag. 544.

V ARIA Doctorem, pro puerorum educatione; Magistrorum, pro Discipulorum instructione; Parentum, pro filiorum vigilantia, virtute, progressu; Magistratûs, pro populi sui moribus documenta referuntur.

§. 2. Præclara Recentiorum Dicta ad fusiùs explicandum quintuplicem humanæ conditionis ordinem. pag. 552.

F ILIORUM & famulorum munus. Imponendi primi pilei Ritus non negligendus. Ritus exequiales & parentales diligenter curandi. Triennalis luctûs tempore ob mortem Parentum, temperantia victûs & alia abſtinentia servanda. In exequiis

Index & Synopsis Librorum.

& in aliis rebus fugienda pravarum seu idololatricarum Sectarum praxes & artes. Monita pro Magistratibus. Cautela in matrimonio contrahendo. Domestica disciplina precepta. Amor fratrum. Amicitiae leges.

§. 3. Præcltra Recentiorum Dicta ad fusiùs explicandum sui Studium. pag. 565.

Prestantia variorum Authorum effata de sui custodia. Monita pro visu, auditu, sermone, opere. Sedulo sibi vacandum; & magis sibi, quàm aliis carpendis invigilandum. Monita quorundam Doctorum in suis Museis exarata ad se ipsos excitandos. Stimuli torpentibus inditi ad priscos Sapientes imitandos. Libri quomodo legendi & conservandi. In librorum lectione virtutis fructus & praxis querenda. Pravarum Sectarum damna.

CAPITULUM VI.

De præclaris Recentiorum Gestis.

§. 1. Præclara Recentiorum Gesta ad comprobendam rectæ disciplinæ Institutionem. pag. 575.

Rigida Præfecti Liu Yum, & ejus uxoris Cham in pueritia educatio. Probum exemplum Magistri Hu Yuen coram suis Discipulis. Scholarum normam Doctor Chim proponit. Fædus inter condiscipulos.

§. 2. Præclara Recentiorum Gesta ad comprobandum quintuplicem humanæ conditionis ordinem. pag. 579.

Singularis in filio Kiam Ke alendi matrem cura. Juvenis Sie Pao in patrem & fratres amor. Mira reverentia & sollicitudo privigni erga novercam agram. Luctus perpetuus filii Vam Meu ob violentam patris necem. Aliorum filiorum luctus in Parentum morte. Filii amor amissam matrem requirentis. Immota animi relictudo in aulico Præfecto Yam Ngan. Mendacium Præfecti morte mulctatum, & alterius sinceritas periculo liberata ac pensata. Moderatio in Magistratibus necessaria.

Index & Synopsis Librorum.

ria. Nurus Chin constantia in alenda sua socru. Uxor votis mariti obsequens. Alterius uxoris mira erga defunctum maritum fides, nolentis ad secundas nuptias transire. Sorores virgines potius mortem, quam stuprum eligentes. Amor & honor erga fratres. Frater fratri peste laboranti constanter inservit. Honestus domesticarum facultatum usus. Constans plurimorum consanguineorum cohabitatio, & victus communis.

§. 3. *Præclara Recentiorum Gesta ad comprobandum sui ipsius Studium. pag. 600.*

M*oderatio, gravitas, modestia, rectitudo, urbanitas & alie virtutes nonnullorum virorum recensentur. Singularis temperantis in victu & vestitu; mundanarum rerum & garrulitatis fuga variis exemplis illustratur.*

Notes du mont Royal

WWW.NOTESDUMONTROYAL.COM

Une ou plusieurs pages ont été volontairement omises ici.

SINENSIS IMPERII
LIBER TERTIUS CLASSICUS
D I C T U S
LIBER SENTENTIARUM,
Sinicè
L U N Y U.

LECTORI.

ic Liber divisus in 20. parvos Articulos, præter Articulum decimum, in quo Discipuli singillatim referunt sui Magistri Confucii externum agendi modum, solummodo complectitur diversas interrogationes, responsiones, ac sententias tum à Confucio, tum ab ejus Discipulis non uno tempore prolatas circa virtutes, bonos mores, & regiminis artem, atque in unum codicem redactas. Stylum sententiosum Sinicum in phrasi latina, quantum potui, retinui; ac subinde ad majorem legentis voluptatem parva scholia de Sinarum historia, de Ritibus eorum antiquis, de eorum Musica adjunxi. Doctor *Chu hi* Interpres Sinicus huic *Sententiarum Libro* sequens præponit Proœmium.

LIBRI SENTENTIARUM PROOEMIUM.

Liber dictus Su ki xikia, id est, liber qui nobiles preteritorum seculorum Familias, earumque res gestas recenset, sic ait agendo de Confucio: Confuctus nomine Kieu, cognomento Chum ny, Majores habuit ex nobilissima Regulorum Regni Sum stirpe oriundos; ejus Patri nomen fuit Xo leam he; Mater ex illustri Familia Yen orta erat. Hi duo Conjuges anno Regni Lu Reguli Siam kum 22., dicto Kem sio, 11. mense lunari dicto Kem tsu, genuerunt Confucium in pago Cham pim, urbecula Tseu subjacente, (quæ urbecula sita est in Regno Lu, seu in Provincia Xan tum.) Dum adhuc puer agebat, naniis & scenicis jociis delectabatur; sæpè gandeat ritè dispositam ferculorum parentalium seriem ludicro quidem, sed grato spectaculo adumbrare; alias, varios urbanitatis & Rituum modos personatus graviter exhibebat. Adultus frumentarium Reguli questorem in Patria Lu egit; dein regio Septo, in quo boves, oves, aliæque animalia ad variorum rituum solemnitates necessaria alebantur, præfuit. Postea ad Imperialem Imperii Cheu Aulam, ubi à Senioribus Rituum leges frequenti interrogatione didicit, se transtulit. Hinc in Patriam redux, plures semper Discipulos quotidie habere cœpit. Sed cum Regulus Chao kum

kum Regni sui Lu anno 25. dicto Kia xin, etatis Confucii 35. ob civiles tumultus profugere coactus fuisset in Regnum Cy, tunc Confucius bos Patrie suae Lu tumultus confpicatus, se etiam transtulit in idem Regnum Cy; ubi eum primarius quidam Regni Praefectus nomine Chao, cognomine Kao, totius domus suae Administrum constituit, cujus ope & auctoritate accessum habuit ad Principem Kim kum istius Regni Cy Regulum. Hic Princeps volebat Confucium ditione agri Ny hi donare; sed primarius Regni Minister Yen ym sese illi opposuit, & ob levem nescio cujus suspicionis umbram non donavit; quocirca Confucius hinc discedens in Patriam Lu rediit. Dein anno primo Reguli Tim kum dicto Gin xin, etatis Confucii 43. cum primus bujus Regni Lu Minister Ki penè regiam sibi Reguli potestatem ac dignitatem nimia sua auctoritate vindicaret, tunc illius Subpraefectus cognomine Yam, nomine Hu, in suum Dominum arma movit, atque omnia susque deque evertens, publicum sibi regimen assumpsit.

Quapropter Confucius à Magistratu gerendo abstinent, coepitque privatim emendare & concinnare libros Xi kim sive Carminum, Xu kim sive Annalium Imperialium, Li ki sive Rituum, atque Musicae artem. Unde Discipulorum ejus multitudo coepit esse longè numerosior. Nono autem anno ejusdem Reguli Tim kum, dicto Kem tsu, etatis Confucii 51., alius quidam primarii Ministri Ki Subpraefectus cognomine Kum xan, nomine Pu nieu, ab

Hero suo cum ipso oppido Pi, cui praeerat, defecit; Confuciumque, ut ad se venire vellet, rogavit. Cum eum adire statuisset Confucius, mutatâ tandem sententiâ, non adit. Postea Regulus Tim kum iussit Confucium suae regiae urbis Gubernatorem; quo in munere intra unum annum, publicum regimen ac bonos mores per omnes Regni partes mirabiliter instauravit. Deinde summum publicorum operum Praefectum, denique supremum iustitiae Praesidem egit. Post hac decimo anno Regni Tim kum, dicto Sin cheu, dum agebat primum ejus Ministrum, eum comitatus est ad agrum Kia ko, in quo Regulus Tim kum, Regni Cy Regulum convenit, atque cum eo pacis & amicitiae leges, Confucii consiliis & operâ sancivit; unde Regni Cy Regulus loca, quae bello occuparat, restituit Regni Lu Regulo Tim kum.

Anno Regni Tim kum 12. dicto Quei maô, Confucius misit Discipulum suum Chum yeu, ut in aliqua primi Ministri Ki ditione Praefectum ageret. Tunc temporis tres erant in Regno Lu nobiles Familiae Ki lun, Mem sun, Xo sun, quarum Praefecti saepius arma in suos Dominos capessabant, freti urbium muris, quibus praeerant. Confucius ergo suavit, ut illarum mœnia everterentur, tum ad praepediendos horum Praefectorum tumultus, tum ad diminuendam nimiam illarum Familiarum auctoritatem ac potestatem. Itaque iussum est istos trium metropoleon muros everti. Jam Chum yeu Dux exercitus, militare illa-

illarum praesidium receperat; cum dynasta Mem sun, natalis soli amore tactus, noluit suam metropolim Chim everti; quin & novas praesidiarias copias illuc immisit. Nihilominus Dux Chlm yeu coepit eam suis turmis aggredi, obsidione cingere, acriter oppugnare; sed non potuit expugnare. Anno Regni Tim kum 14., Confucius aetatis suae 56. in patria Aula supremi à consiliis Ministri vices gerens, publica quietis perturbatorem cognomine Xao, nomine Chim mao, extremo supplicio affecit; vixque bene tres menses in hac suprema dignitate compleverat, cum totum Regnum novum ubique vigorem & regiminis faciem induit. Hinc vicini Regni Cy Regulus, veritus, ne tantum incrementum sibi noceret, formosas puellas saltandi & canendi peritas dolose dono misit Regulo Tim kum, ut cor ejus amoribus irretitum avocaret ab incepto praclaro regiminis studio. Primarius Minister Ki Von, Confucio renitente, persuasit Regulo, ut eas reciperet; atque ita publicum regimen & impeditum & neglectum est. Deinde cum post litamen Caelo à Regulo oblatum, non fuissent distributa litaminis dapes primariis Regni Praefectis, uti ritus praescribebant; hac negligentia denuò offensus Confucius, tandem ab Aula recessit, & in regnum Guci perrexit, hospitioque exceptus est apud fratrem uxoris Discipuli sui Tsulu, nomine dictum Cho tleu, cognomine Yen. Deinde cum iturus in regnum Chin pertransiret terram Quam, bujus terrae incolae rati esse famosum popu-
 li

li. perturbatorem Yam hu, cum capere tentârunt; sed hoc periculo ereptus, rediit in regnum Guei, mansitque in domo cuiusdam Praefecti cognamine Kiu, nomine Pe yo; quo tempore, ut istius regni Guei consuetudini se conformaret, Nan tsu reguli uxorem invisit: Postea abiit in regnum Sum; sed cum ibi quidam regni primarius Praefectus cognamine Su ma, nomine Von tui, mortem illi inferre meditaretur, mox inde profugiens rediit in regnum Chin, mansitque ibi tribus annis in domo cuiusdam primarii Praefecti cognamine Su Chim, nomine Chim; ac tandem reversus est in regnum Guei; sed huius regni regulus Lim kum nulla in re usus est Confucii operâ. Tunc primarii in regno Cin Ministri cognomine Chao quidam Subpraefectus, dictus Pie hie, à Domino suo cum ipsa urbe Chum meu, cui praeerat, defecit; misitque, qui ad se invitarent Confucium. Et verò penè eum adire volebat Confucius, sed Discipuli sui Tsi lu consilio non adiit. Deinde cum in occidentaliorem regni Cin (id est provincie Xan si) partem proficisci statuisset, invisurus alium primarium Ministrum cognomine Chao, nomine Kien; appulsus ad fluvium Croceum, re melius intellecta, etiam retrocessit; rediitque in regnum Guei, rursus hospitatus est in pristina Kiu pe yo domo. Tunc temporis regulus Lim kum interrogavit Confucium de arte militandi & acie instruenda, cuius questionem nolens facere satis, respondit se militiae artem non callere, statimque die sequenti illinc discessit, &

Et rediit in regnum Chin. Interim moritur primarius regni Lu Minister Ki von, moriensque suo filio Ki kam precipit, ut post suam mortem Confucium exulantem invitet, ejusque operâ ac consiliis utatur; sed hic Ki kam à suis Subpræfectis Et domûs Administris avocatus, patris exequi voluntatem destitit, Et ad se Gen kieu Confucii Discipulum accersit. Deinde Confucius volens in regnum Tsay proficisci, appulit in Xe regni Tsou (id est, Provincia Hu quam) oppidum. Hujus regni Tsou Regulus Chao vam volebat Confucium donare ditione agri Xu xe; sed primarius ejus Minister Tsi si illum avertit. Confucius igitur iterum rediit in regnum Guei. Id temporis regni Guei Regulus Lim kum obierat; ejusque successor Che kum exoptabat apud se retinere Confucium, ut supremam illi rerum administrationem committeret; sed quia Confucii Discipulus Gen kieu, primarii Ministri Ki kam copiarum Præfectus, præclare se gesserat in bello, quod inter regna Cy Et Lu exarserat; idcirco hic Minister à sui exercitus Duce Gen kieu permotus, Confucium in Patriam revocavit; atque ita in regnum Lu rediit Confucius anno Reguli Ngai kum 11., dicto Tim su, ætatis sue 68.; Ceterum regni Lu Regulus Ngai kum nunquam usus est Confucii operâ; nec ipse Confucius unquam quæsit à Regulo munus seu officium. Sed tunc rursus cœpit librum Xu kim seu Annalium Imperialium, Et librum Li ki seu Rituum in meliorem formam reducere; librum Xi kim seu Carminum ite-

teratò corrigere ; meliores Musica leges præscribere ; quasdam annotationes bine interpretationi libri Ye kim seu productionum ac mutationum , nempe alteri à Principe Ven vam , quæ vocatur Tuon , alteri à filio ejus Cheu kum , quæ vocatur Siam , compositæ addere. Id temporis Confucii Discipuli numerabantur ter mille ; inter illos 72. insigniores , qui omnino sex artes tunc disci solitas , scilicet Rituum , Musica , jaculandi , aurigandi , scribendi , numerandi , callebant. Anno Reguli Ngai kum 14. , dicto Kem Xin , hieme in occidentali regni Lu parte , venatu captum est unicornium , & tunc libro suo Chun cieu seu Veri & Autumno , id est , quibusdam Annalibus sui regni Lu , finem imposuit Confucius. Anno proximè insequenti dicto Sin Yeu , ejus discipulus Tfu lu in regno Guei pugnando occubuit. Denique anno regni Ngai kum 16. , dicto Gin fio , quarti mensis lunaris die dicto Ki cheu , obiit Confucius , annos natus 73 ; sepultus in septentrionali metropolis regni Lu parte ad ripam fluvii Su. Omnes illius discipuli totos tres annos ei parentârunt , quibus expletis luctum & vestem funebrem deposuerunt , præter unum Tfu kum , qui ad Magistri tumulum exstructo mapali , ibi rursus tribus annis , adeoque sex annis integris eum luxit. Confucius genuit unicum filium nomine Li , cognomento Pe Yu , qui ante patrem obiit. Hic autem Pe Yu genuit filium nomine Hie , cognomento Tfu su , qui composuit librum Chum yum , id est , Immutabile Medium.

Nota

Nota: hoc nomen *Confucius* latinitate donatum, efformatum esse ex his tribus Sinicis: ex *Kum*, id est, cognomine *Confucii*; ex *Fu*, id est, Magistro vel Doctore; & ex *Tsu*, id est, Domino.

LIBRI SENTENTIARUM ARTICULUS I.

1. Confucii effatum: qui priscorum Sapientum facta non tantum imitatur, sed etiam cum illis assidue se ad ulteriorem profectum exercet; numquid is gaudio impletur?
2. Deinde cum è remotis plagis adveniunt socii, ut ejus præcepta excipiant; numquid etiam gaudio diffuit?
3. Si tamen ab hominibus nesciatur, nec ob hoc irascatur; numquid tunc potest verè dici vir sapiens & consummatùs?
4. *Ien tsu* Confucii Discipuli effatum: Parentum & fratrum natu majorum cultores, qui ament Superiores offendere, vix uspiam reperiatis; non amantes autem Superiores offendere, qui ament turbas excitare, hos nuspiam sanè reperiatis.
5. Vir sapiens, quod in omnibus spectat, est rectè vivendi principium; ex hoc posito principio, mox omnis vitæ honestas ultrò exurgit. Debita verò erga Parentes & fratres natu majores observantia, numquid verè est omnis pietatis principium?
6. Confucii effatum: Adulatores pios vix, aut nè vix quidem reperiatis.
7. *Tsem tsu* Confucii Discipuli effatum: Ego quotidie in tribus rebus me ipsum discutio: 1. utrùm præstando alteri obsequium, me totum impenderim? 2. utrùm frequentando amicos & socios, candorem servaverim? 3. utrùm excipiendo Magistri doctrinam, eam in praxim redegerim?
8. Confucii effatum: Recta gubernandi Regnum mille bellicis quadrigis potens; (id est centum stadiis, Sinicè *Ly*, amplum) ratio consistit in his quinque: Rex sit vigilans, sit sincerus, sit parcus, sit populi amans, sit prudens in exigenda agricolarum opera, scilicet tempore, quo ab agricultura vacant, sive hieme.
9. Confucii effatum: Liberi & fratres natu minores, domi Parentes, foris Superiores reverenter colant; in factis diligentiam, in verbis veritatem

sedulò sectentur; omnes homines communi benevolentia prosequantur; probos peculiari studio diligant. His peractis, si quid temporis ac viri-um superest, illud impendant tum in legendis libris Carminum & Imperialium Annalium, tum in addiscendis Rituum, Musicae, jaculandi, aurigandi, scribendi, numerandi sex artibus.

10. *Tsu hia* Confucii Discipuli effatum: Si quis tanto sapientium virorum sapientiam, quanto rerum pulchrarum pulchritudinem amore prosequatur; Si in deferenda Parentibus observantia omnes vires intendant; si in præstando Regis obsequio mortem ipsam non reformidet; si in tenenda amicorum societate illibatam verborum veritatem servet; quamvis fortè mihi dicatur hic vir litteris non vacasse; ego tamen eum verum esse litterarum Alumnum assevero.

11. Confucii effatum: Sapientiae Alumnus, si morum gravitatem non amârit, mox modestiâ carebit, qua destitutus, licet sapientiae disciplinis vacet, non tamen diu persistet.

12. Deinde animi candorem & veritatem inprimis colat.

13. Quod ad socios attinet, non frequentet nisi eos, aut qui sibi præcellunt, aut qui sibi sunt pares.

14. Denique cum quis sine culpa vivere non possit; sua vitia assidue corrigere, non illum tædeat.

15. *Tsem tsu* Confucii Discipuli effatum: Si Princeps debita cum reverentia defunctis Parentibus iusta persolvat; si post sepulturam statis temporibus diu memor illis parentet; hic suo exemplo efficiet, ut populi virtus ex parca liberalis, & ex tenui perampla evadat in colendis etiam defunctis suis Majoribus.

16. *Tsu kin* Confucii Discipulus sic interrogavit Condiscipulum suum *Tsu kum*: Noster Magister Confucius, dum varia illa Regna quondam peragraret, procul dubio illorum regimen didicit; didicit autem, an quia ille ab incolis id sciscitatus est? an quia ipsimet Regnorum istorum Reguli ei ultrò exposuerunt?

17. *Tsu kum* sic respondit: Noster Magister sua singulari comitate, candore, gravitate, temperantiâ, modestiâ absque ulla sciscitandi necessitate id ultrò assecutus est; iis enim virtutum ornamentis attracti Principes, suam quique illi regendi normam spontè declarabant, ab eo edoceri cupientes. Nostri ergo Magistri sciscitandi modus, numquid sanè ab aliis longè diversus est?

18. Con-

18. Confucii effatum : Si quem nōsse filium velis ; dum pater vivit , vide quid spectet ; dum obit , vide quid agat. Si autem totos tres annos à patris obitu non dimittat paternam vivendi normam , tum potest dici filius obsequens. Si nempe , addit Interpres , paterna vivendi ratio recta fuerit.
19. *Ten tsu* Confucii Discipuli effatum : In urbanitatum & rituum usu quod maximè spectatur , est naturalis hos & illas servandi modus. Et ideò eorum regulæ , à priscis Imperatotibus sancitæ , censentur præclaræ ; quia quidquid dirigunt , sive parvum sive magnum , naturali semper modo illud dirigunt.
20. In hoc tamen est etiam aliquid , quod non licet ; si quis nempe sciens urbanitatum & rituum pulchritudinem sitam esse in naturali agendi modo , continuò totus sui profusus omnia naturali quodam modo agat , neque se ullis honestatis & rituum legibus astringat ; nec id sanè est licitum agere.
21. *Ten tsu* Confucii Discipuli effatum : Dum quis rem æquam promittit , potest postea promisso stare ; dum quis alium juxta debitæ urbanitatis leges reveretur , potest postea erubescendi occasionem vitare ; dum quis in quærenda amicitia aut patrocinio eligit viros probos , potest postea hos protectores ac patronos habere.
22. Confucii effatum : Qui nec in cibo saturitatem , nec in habitatione commoditatem quærit , solers in negotiis , cautus in verbis , frequentandi Sapientes avidus , hic potest verè dici sapientiæ Alumnus.
23. *Tsu kum* Discipulus sic interrogavit Magistrum suum Confucium : Pauper sine adulatione , & dives sine fastu , quid ? rectè , reponit Confucius ; sed longè rectiùs : pauper in ærumna hilaris , & dives in opulentia æquus.
24. Tum Discipulus *Tsu kum* : numquid , inquit , illud est quod his verbis significat liber Carminum tom. *Que sum* , odâ *Ki jo* : Ossuarii laboris opifex primùm ferrâ secatur materiam osseam , postea ad eam perficiendam runcinâ dolat ; uti & gemmarii operis artifex primùm scalpro scindit onychem , postea ad eum perficiendum pumice polit.
25. Mox illi Confucius : Nunc tandem , mi Discipule *su* , potes librum Carminum explanare. Ex eo , quod vix dixeram , mox collegisti quid dicturus eram.
Nota : *su* est nomen istius Discipuli ; *Tsu kum* est cognomentum.
26. Confucii effatum : Sapientiæ Alumnus non dolet se ab hominibus , sed dolet homines à se non cognosci.

ARTICULUS II.

1. Confucii effatum : Princeps ut rectè regat populos , debet suarum virtutum exemplo illis præluere , similis stellæ polari , quæ licet vix à suo loco discedat , omnes tamen aliæ stellæ , cæli gyrum circumagentes , assiduè illam spectant.
2. Confucii effatum : quamvis liber Carminum contineat 300. & amplius Articulos ; omnis tamen illorum sensus potest hoc uno verbo , quod habetur in ejus tom. 8. cap. *Lu tsum*, odâ *Kium*, comprehendi : Nihil turpe cogita.
3. Confucii effatum : Si Princeps populos solis & imperiis dirigat , & pœnis coërceat ; illi quidem scient pœnas evadere , sed nescient vitia erubescere.
4. Contrà si Princeps populos tum virtutum exemplo dirigat , tum honestatis viribus coërceat ; illi & scient vitia erubescere , & virtutes acquirere.
5. Confucius senex sic de se ipso aiebat : Vix ego quindecim ætatis annos attigeram , cùm mox statui sapientiæ disciplinis vacare. Annos natus 30. jam totus in illis eram stabilitus , nec ulla mundi res animum à proposito dimovere poterat. Annos natus 40. totam honestatis scientiam , naturalisque rerum causas sine hæsitazione penetrabam. Quinquagenarius comprehendi Cæli legem , admirabilèmq; ejus cursum. Sexagenarius longo jam usu assuetus sapientiæ disciplinis , ita tunc facilis eram in illis penetrandis , ut quidquid aures exciperent , mox mens sine labore caperet. Septuagenarius denique , sequendo vel unum cordis mei impulsu , nulla in re honestatis leges penè transgrediebar.
6. Mem y tsu primarius Regni Lu Præfectus quæsiit ex Confucio modum ritè Parentes colendi. Noli transgredi , respondit Confucius.
7. Postea Confucius curru vectus , suo Discipulo simul & Rhedario Fan Chi sic dixit : Nunc Mem sun (id est Mem y tsu) ex me petiit modum ritè Parentes colendi. Ego illi respondi : Noli transgredi.
8. Cùm verò nec hoc satis intelligeret Fan chi , quæsiit ex Confucio quid significaret illud : Noli transgredi ? Cui Confucius : Dum Parentes vivunt , juxta statas Rituum leges illis inservire ; dum obièrunt , juxta statas Rituum leges illos sepelire ; dum sepulti sunt , juxta statas Rituum leges quotannis illis parentare ; hoc dicitur non transgredi. Ita autem respondit Confucius , quia tunc temporis in Regno Lu hujus primarii Præfecti Mem sun Familia cum aliis duabus Xo sun , & Ki san , quamvis primarii tantum Præfec-

- Præfecti seu Toparchæ titulo gauderet, sibi tamen vindicabat solennes Regulorum Ritus.
9. *Mem vu* p^r filius Præfecti *Mem y tsu* quæsiit ex Confucio, quomodo Parentes colendi forent? Parentes, reponit Confucius, sunt semper solliciti, nè filii in morbum incidant. Subintelligitur, addit Interpres: Tu igitur valetudinem conserva, nec eam vel luxuriâ, vel jurgiis, vel commessationibus lade, nè Parentum curas augeas.
10. Discipulus *tsu yen* quæsiit ex Confucio, quinam Liberi essent veri Parentum cultores? Cui Confucius: Nunc Liberi, qui Parentes alere nõrunt, dicuntur optimi eorum cultores; sed & canes & equos etiam alere nõrunt; si igitur interior & exterior reverentia absit; ecquod, quæso, discrimen inter Parentum & canum, equorũve sustentationem reperies.
11. Discipulus *tsu hia* quæsiit ex Confucio, quomodo filius Parentes colere deberet? Cui Confucius: Quod ego, inquit, in colendis Parentibus maximè difficile censeo, est frontis serenitas. Cum Parentes aut fratres natu majores habent aliquid gerendum; si filius, aut frater natu minor pro illis laborem istum subeat: sive cum filius aut frater natu minor cibo & potu affluit; si parentes aut fratres natu majores lautè tractet: credisne hoc suppetere, ut ille dicatur Parentes colere? Hæc enim, addit Interpres, ficto animo fieri possunt; sola frontis serenitas fingi non potest; ideoque difficillima.
12. Confucii effatum: Sæpissimè ego cum Discipulo meo *Yen hœi* toto die colloquor de variis rebus ad sapientiam spectantibus; ast ille instar hebetis nè verbum quidem unquam opponit. Dum autem à me recessit, clam inspicio, quomodo ille se privatim gerat; & ecce quidquid ego docui, video illum bellissimè in praxim redigere. Tum ego mecum: Discipulus meus *Hœi* non sanè est hebes & rudis.
13. Confucii effatum: Si vis nõsse, utrũ quis sit sapiens, nec nè? vide quid agat. Si malè; jam nõsti: Si bene; ulterius inspice quo fine illud agat? Rursus scrutare, quid ille amet? qua re delectetur? Si ita illum examina-veris, quomodo sanè, quisquis ille sit, poterit se abscondere, ut non noscatur?
14. Confucii effatum: Qui in eis, quæ prius didicit, sese assiduè exercet, cum semper nova addiscat, is potest optimè Magistrum agere.
15. Confucii effatum: Sapiens non est instar vasis, nempe uni aut tantum paucis usibus inservientis.

16. Discipulus *Tsun kum* quæsit ex Confucio: Quid, inquit, præstare debet sapientiæ studiosus, ut sapientiam acquirat? Cui Confucius: Quod vult loqui, id prius agat; post facta sequantur verba. Sic illi respondit Confucius; quia iste Discipulus magis erat sermone, quàm opere fecundus.
17. Confucii effatum: Sapientis erga homines amor est universalis, non particularis; Insipientis, particularis, non universalis.
18. Confucii effatum: Vir, qui ea, quæ addiscit, non conatur penetrare, erit semper ignarus: qui autem ea, quæ penetravit, non exercet, erit semper inquietus.
19. Confucii effatum: Qui studet pravas Sectas stabilire, hic multa sibi aliisque damna accerfit. Hic Interpres rejiciens tum antiquas quorundam dogmatistarum *Tan chu & Me tie*; tum recentiores Bonziorum *Ho xam & Tuo su* pravas Sectas, pro unica vera doctrina proponit eam, quæ à tempore antiquorum Sapientum, continuatâ serie ad hæc usque tempora propagata est, utpote spectans rectam rationem, cordis rectitudinem, morum honestatem; hancque doctrinam sic explicat: ejus ordo, est reciprocorum Regis & Subditi, Parentis & Filii, Mariti & Uxoris, Senioris & Junioris, Amici & Amici officium; ejus virtutes sunt pietas, æquitas, honestas, prudentia, veritas; ejus Sequaces sunt Litterati, agricolæ, artifices, mercatores; ejus exercitationes sunt ritus, musica, leges, pœnæ; ejus utilitas est ad componendos proprios mores, ad alios ritè regendos, ad conservandam populorum & Patriæ pacem. Ita ille :
20. Confucii effatum: Mi charissime *Ten* (cognomento *Tsu lu*) vis, ut te edoceam veram sciendi artem? quod scis, ostende te scire; quod nescis, ostende te nescire; istud est verè scire. Sic autem eum allocutus est Confucius, quia iste Discipulus fortitudinis amator, etiam ea, quæ nesciebat, se scire ostendebat.
21. Discipulus *Tsu cham* olim frequentabat Confucii palæstram animo subeundi ad aliquam dignitatem.
22. Hunc autem ut erudiret Confucius, sic ait: multa audi, dubia sepone, reliqua prudenter loquere; sic in paucis errabis. Deinde multa aspice, periculosa sepone, reliqua diligenter age; sic in paucis dolebis. Qui autem & loquendo in paucis errat, & agendo in paucis dolet, hic veram subeundi ad dignitates tenet viam.
23. Regni *Lu* Regulus *Ngai kum* sic interrogavit Confucium: Quid, inquit, agere debet Rex, ut suos sibi populos obsequentes habeat? Cui Confucius:

cius : Viros rectos ad munia evehat , perversos omnes ab officiis arceat ; mox populi illi obsequantur. Contrà si perversos ad munia evehat , rectos omnes ab officiis arceat ; tunc populi non obsequantur.

24. *Ki kam* primarius Regni *Lu* Præfectus sic quæsiit ex Confucio : En Princeps , inquit , vult , ut sui populi debitam sibi reverentiam deferant , debitas sui muneris partes expleant , mutuos sibi invicem ad virtutem stimulos addant ; id consequendi quis modus ? gravi , reponit Confucius , modestiâ populos regat ; mox populi debitam illi venerationem deferent. Erga parentes suos sit ipse reverens , erga omnes misericors ; mox populi debitas sui muneris partes explebunt. Probos ad munia evehat , improbos erudiat ; mox populi mutuos sibi invicem ad virtutem stimulos addent.

25. Fortè quidam sic interrogavit Confucium : Eccur , Domine , Magistratum aliquem non capeffis , & regimen exerces ?

26. Cui Confucius : Nunquam , inquit , legisti , quid liber *Xu kim* seu Annalium Imperialium tom. 6. cap. *Kiun chin* dicat de debita erga Parentes observantia ? ibi Imperator *Chim tam* , inortuo suo primo Ministro simul & patruo *Cheu kim* , accersitum *Kiun chin* , virum singulari sapientia præditum his verbis alloquitur : *Tua* , *Kiun chin* , *singularis erga Parentes observantia mihi optimè perspecta est ; filiali igitur erga patrem & matrem obedientiâ , fraternâque erga fratres benevolentia , cum optimum domi tuæ tenere regimen probè noveris : ego judico te posse etiam Imperii mei negotia optimè tractare , & publico regimini præesse* , Ita iste liber. Si ergo obedire Parentibus , & fratres diligere sit verum regimen ; quid , quæso , opus est Magistratu , ut regimen exercere possim ?

27. Confucii effatum : Vir veritatis expers , ad quid præster , ignoro. Si enim grandior currus , temonis jugo ad alligandos boves , & minor currus , ligno transverso ad jungendos equos requisito careat ; quî sanè iter agat ?

28. Discipulus *Tsu cham* sic ex Confucio quæsiit : Potéstne præsciri , quid in decem futuris Imperiis sit gerendum ?

29. Cui Confucius ut scias , inquit , quid in futuro gerendum : videas , quid in præterito gestum. Itaque Imperiali Familiæ *Hia* , quæ Imperium tenuit per 400. & amplius annos , successit Familia *In* ; hæc quoad præcipuos Ritus & fundamentales Imperii leges , omnino se conformavit priori Familiæ *Hia* , nihilque in iis immutavit ; quod verò attinet ad particula-

ria Imperii ſtatuta & conſuetudinum varietates, v. g. veſtiendi modum, anni principium, &c. quid illi hæc addiderit vel dempſerit, id facile reſciri poteſt. Deinde Imperiali Familia *Tſu* ſive *Xam*, quæ regnavit per 600. & ampliùs annos, ſucceſſit Familia *Cheu*: hæc etiam quoad præcipuos Ritus, & fundamentales Imperii leges, omnino ſe conformavit priori Familia *Tſu*, nihilque in iis immutavit; quoad verò particularia ſtatuta, & conſuetudinum varietates, quid hæc illi addiderit vel dempſerit, id etiam facile reſciri poteſt. Denique ſi quæ alia fortè ſit noſtræ Imperiali *Cheu* ſucceſſura, (hac imperante vivebat Confucius;) non tantùm in decem, ſed in centum futuris Imperiis, quid huic additura vel demptura, adeoque quid ſit geſtura, etiam colligi & reſciri nunc poteſt.

30. Confucii eſſatum: Dum quis ceremoniam *Cy* facit alicui Spiritui, cui non debet facere; hic non ad colendum, ſed ad adulandum, id facit.

31. Deinde dum quis, quod æquum eſſe conſpicit, non agit; hic fortitudine prorsus caret.

ARTICULUS III.

1. **O**lim in tripudiis & muſicæ choris, unicuique hominum gradu erat assignatus ſaltantium, atque ipſarum ſcenarum numerus; Imperatori ſcenæ 8., & in ſingulis ſcenis octo perſonæ, adeoque univerſim 64. actores. Regulis primi ordinis 6. ſcenæ, & in ſingulis ſcenis ſex perſonæ, adeoque univerſim 36. actores. Minoribus Principibus & Præfectis 4. ſcenæ, & in ſingulis ſcenis 4. perſonæ, adeoque univerſim 16. actores. Litteratis duæ ſcenæ, & in ſingulis ſcenis duæ perſonæ; vel potiùs tantùm illis licebat citharam & cymbalum pulſare. Jam verò quia Princeps *Cheu kum*, Imperatoris *Chim vam* patruus, de Imperio optimè meritus fuerat: ideò Imperator *Chim vam* permiferat, ut Regni *Lu* Reguli poſſent & Muſicæ & Ritibus Imperatoriis, Principi *Cheu kum*, iſtius Regni *Lu* conditori parentare; illi enim, aut potiùs ejus filio *Pe kin*, Regnum iſtud *Lu* jure hereditario donaverat Imperator *Chim vam*. Poſteà Regni *Lu* Reguli in colendis aliis ſuis Majoribus defunctis & Muſicam & Ritus Imperatorios pravo abuſu ſibi vindicârunt. Jam verò Præfectus *Ki*, qui originem habebat ex *Von kum* ejusdem Regni *Lu* quondam Regulo, etiam iſtos Ritus Imperatorios & tripudia 8. ſcenarum cum 8. perſonis in ſingulis ſcenis, more Imperatorum, adhibebat in parentali Aula, ad colendos ſuos Avos defunctos. Hinc indignatus Confucius, agendo de iſto Præfecto *Ki*,
ſic

sic ait: Iste Dominus Ki, quamvis Præfecti seu Toparchæ titulo tantum fruatur, in anteriori tamen parentalis ædificii Aula ad colendos suos Majores defunctos adhibet tripudia Ritu Imperatorio, scilicet scenas 8., & in singulis scenis 8 actores, contra leges ac mores; & hoc toleratur? Certè si hæc culpa tolerari possit; dic, quæso, ecqua deinceps culpa tolerari non poterit?

2. Postquam *Vu ram* primus Familiæ *Chen* Imperator totam tandem Monarchiam obtinuisset, ad recolendam Patruï sui *Ven ram*, qui eam inchoârat, memoriam, parentale ædificium magnificè extruxit, omnesque Regulos & clientelares Principes undequaque convocavit, ut singuli suo fungentes officio parentales Ritus adjuvarent & illustrarent. Cum autem Imperator *Vu ram*, ministrantibus hinc & hinc Regulis, parentales Ritus peregrisset; jamque dapes defuncto Principi *Ven ram* præsentatæ, colligerentur ad eas Principibus distribuendas; tunc summus Musicæ Præses cœpit intonare odam *Yeu lay yum yum*, (quæ habetur in lib. Carminum tom. 8. cap. *Cheu tsum*; id est, *venère tandem unanimi mente & votis communibus ex quatuor Imperii partibus undique Reguli*, &c. Deinde in eadem oda habetur hæc strophæ: *Siam guei pie kum, tien tsu mo mo*: id est, *aspice, ut omnes illi uniuscujusque Provinciæ Principes ac Reguli parentales Ritus venerabundi adjuvent; ut augusta Imperatoris parentantis Majestas profundam omnibus venerationem inspiciet*. Postea ceteri Imperatores eundem Ritum & Cantum servaverunt, dum suis Majoribus defunctis parentabant; & vocabatur hæc oda *Yum*, id est, *omnes unanimis conferti & sponte collecti*; item *Che*, id est, *colligere ferculorum lances*; quia nempe tunc canebatur ista oda à Musicis, dum illæ colligebantur. Jam verò tempore Confucii, tres Familiæ *Ki sun*, *Xo sun*, *Mem sun*, quia ex Regulis ortæ erant, præsumebant etiam canere illam odam *Yum* & *Che*, Imperatorum propriam, dum suis Majoribus defunctis parentabant. Hinc Confucius illas irridens: Quomodo, inquit, in parentali trium illarum Familiarum Aula potest assumi & decantari hæc strophæ: *Siam guei pie kum, tien tsu mo mo*? id est, *aspice &c.* suprâ: quia nempe nullus illic Imperator parentans, sed tantum Præfectus; nulli illic Reguli ministrantes, sed tantum quidam Subpræfecti.

3. Dein sic pergit Confucius: Vir pietatis experts, licet & Musicâ & Ritibus alium veneretur, ad quid tamen hoc juvat?
4. Quidam Regni *Lu* incola dictus *Lin sam*, cum in Ritibus & Urbanitatis officiis multum facum & immodicum luxum videret, dubitavit, an sic olim

instituta fuissent? ideòque interrogavit Confucium, in quo potissimum sita esset vera Rituum & Urbanitatum ratio? Cui Confucius: Magnam, inquit, quæstionem proponis. Rituum & Urbanitatum ratio duo complectitur: materiam & formam; v. g. olim in conviviis una tantum apponebatur esearum olla, & vini amphora, & hoc vocatur materia. Deinde lapsu temporum, quia antiquis Imperatoribus id visum est nimis inculturnum; ideò instituerunt diversorum ferculorum lances, vasa pretiosa, iteratas corporis inflexiones; & hoc vocatur forma, seu decor externus. Simili modo in morte & funeribus Parentum, olim in principio tantum luctus intimus & lachrymæ veræ adhibebantur; postea institutæ sunt vestes lugubres, plorandi, saltitandi modus, &c. Vera ergo Rituum & Decori ratio in his duobus consistit; sed sensim depravati mores penè illum dumtaxat externum decorem retinuerunt, principali relicto. Itaque quod ego sentio, in conviviis videtur mihi ille, qui parum parcus est, longè melius agere, quàm ille, qui malè prodigus est; & in funeribus videtur mihi ille, qui verè ex intimo animi sensu luget Defunctum, longè melius agere, quàm ille, qui tantum novit lugubrem speciem præferre.

5. Confucius rursus carpens tres illas Familias, sic ait: Eheu! omnes illæ exteræ gentes (eas vocat *Tie* nomine generali; particulari enim, orientales vocantur *T*, occidentales *Jum*, boreales *Tie*, australes *Man*) longè melius reguntur, quàm nostra China, in qua totus regiminis ordo, distinctusque Rituum & Dignitatum gradus miserè nunc interiit.

6. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki sun* volebat Ceremoniam *Cy* facere spiritui montis *Tay xan*, unius ex 5. montibus in China sublimibus ac celebribus, dicti *To*, id est, valdè eminentibus. Quia autem soli Reguli poterant Ceremoniam *Cy* facere montium & fluminum intra suæ ditionis limites jacentium Spiritibus; id ægrè ferens Confucius, ad suum Discipulum *Gen kieu*, qui erat istius Præfecti Subpræfectus, sic ait: Numquid tu potes illum exhortando avertere ab isto cultus opprobrio? Non possum, reponit *Gen kieu*; stat enim in suo proposito obfirmatus. Tum Confucius: Proh dolor! putatne forsan sublimem illum montis *Tay xan* Spiritum minùs esse perspicacem, quàm noster amicus *Lin sam*, apprimè Rituum peritus? Putatne, inquam, illum excepturum ista adulationis munera?

Nota: quinque *To* montes, sunt hi: Primus *Tay xan* ad urbem *Ten cheu* in Provincia *Xan tum* situs, dicitur Orientalis *To*. 2. *Hoa xan* ad urbem *Hum num* in Provincia *Xen si*, dicitur Occidentalis *To*. 3. *Ho xan* ad urbem *Hem chen*

- cheu* in Provincia *Hu* quam dicitur Australis *To*. 4. *Hem xan* ad urbem *Tay tum* in Provincia *Xan si*, dicitur Borealis *To*. 5. *Sum xan* ad urbem *Im cheu* in Provincia *Kiam nan*, seu Nankinensi, dicitur Medius *To*,
7. Confucii effatum: Sapientes non altercantur; si tamen cupis videre, in quo quasi altercentur, vide eos in ludicro jaculandi certamine; in hoc siquidem speciem quamdam altercantis præferunt. Dum enim parant subire suggestum ad jaculandum, post ter oblatum socio locum, ut prior ascendat, & post ter recusatum; tum demum bini ascendunt ad patulam Aulam, in qua præmissis iteratò urbanitatis officiis, tandem in scopum jaculantur; postquam omnes simili modo jaculati sunt, reverenter simul descendunt bini & bini, uti ascenderant. Tum victores iterum consalutant victos, invitantque ut accepto vini cratere rursus suggestum subeant, ibique stantes, in amissæ victoriæ pœnam, illud ebibant. Atque hæc est Sapientum altercatio.
8. Discipulus *Tsu hia* sic quæsit ex Confucio: Quomodo, inquit, explicatur hæc libri Carminum strophæ? *Gratiosus risus in ore amabili, pulcher fulgor in oculis micantibus, quam apta ad pingendum materia!*
9. Cui Confucius: Antequam, inquit, possit affabrè elaborari pictura, materia apta præexistat, necesse est.
10. Tum *Tsu hia*: Numquid illa vult dicere, quòd externa Rituum & Urbanitatum officia, præsupponant internam cordis rectitudinem? Cui Confucius: Mi charissime *Xam*, (est hujus Discipulì nomen, cognomento *Tsu hia*) mentem meam verè indicasti: nunc tandem potes reconditum libri Carminum sensum explanare.
11. Confucius exoptabat trium Imperiorum, quæ longa annorum serie in China floruerunt, leges & regimen proponere tamquam omnium futurorum exemplar; nimirum Imperii *Hia*, cujus author *Tu*; *Tu* sive *Xam*, cujus author *Chim tam*; *Cheu*, cujus author *Ven vam* & *Vu vam*; hi primi Imperatores condendo suum Imperium, suum etiam regiminis modum ac leges simul condiderunt. Itaque Confucius sic aiebat: Quod attinet ad Imperium *Hia*; ego quidem magnam primarum illius legum & rituum partem referre possem; sed ut fidem apud homines tum præsentis tum futuros inveniam, verbæque mea pondus & auctoritatem habeant; restimonium Regni *Ki*, in quo illius Posterì etiam nunc dominantur, non sufficit. Deinde quod attinet ad Imperium *Tu*: ego quidem magnam etiam primarum illius legum ac rituum partem referre possem; sed ut fidem a-

puđ homines tum praſentes tum futuros inveniam, teſtimonium Regni *Sin*, in quo illius Poſteri etiam nunc dominantur, non ſufficit; quia in his duobus Regnis vel non ſubſiſtunt primarum illarum legum ac rituum Annales, priſcorumque ſapientium Miniſtrorum libri; vel ſi ſubſiſtunt, ſunt exoleti & truncati, adeoque non ſufficientes ad faciendam fidem; ſi enim ſufficerent; poſſem illinc teſtimonium accipere, & ſermones meos comprobare.

12. Olim Sinici Imperatores, ut æternam erga ſuæ Familiæ Conditorem conſervarent memoriam, & perpetua filialis obſervantiæ gratitudine eum colerent, parentale ædificium extruebant, in quo quinto quoque anno Conditore, uti & alicui alii antiquiori Imperatori, ex quo hic Familiæ Conditor genus trahebat, parentare ſolemniffimo Ritu ſolebant, poſitâ in media Aula ſede vacua, repræſentante locum iſtius antiquiſſimi Avi ſeu Imperatoris, & in parte aſtrali ex oppoſito, appoſitâ ligneâ Conditoris ſuæ Familiæ tabellâ, in qua ejus nomen erat ſcriptum. Hæc parentatio vocabatur *Ti*, ſoliſque Imperatoribus eam agere licebat. Cùm verò Imperator *Chim ram* permiſſet, ut Regni *Lu* Reguli ad parentandum Principi *Cheu kum* illam Imperatoriam ſolemnitatem agere poſſent, eumque agnoſcerent ut ſuum Conditorem, & Principem *Ven ram* ut ſuum antiquum Imperatorem; hi poſteâ in colendis aliis ſuis Parentibus defunctis, Imperatorios iſtos Ritus uſurpârunt; quod tamen tantum conſeſſum fuerat ad parentandum Principi *Cheu kum*. Hinc Confucius conquerens de hac quinquennali ſolemnitate in Regno *Lu* fieri ſolita, ſic aiebat: Ego quidem, ut ceteri, quinquennali illi Imperatoriæ parentationis ſolemnitati interſum; & certè uſque dum vinum aromaticum novies eſt præſentatum, vel in terram effuſum, poteſt adhuc aliquid eſſe dignum viſu ob profundam omnium venerationem & ordinem. Sed cùm poſteâ cetera omnia uſque ad finem, perfunctoriè ac negligenter nullâ reverentiâ, nullo ſervato ordine, peragantur, ea ſanè invitus ſpecto.

13. Fortè quidam petiit à Confucio hujus quinquennalis Ritûs explicacionem. Quia autem hic Ritus erat maximè auguſta erga priſcos Avos gratitudinis exhibitio, Imperatorum propria, nulli alii licita, adeoque Regni *Lu* Regulis, qui eum ſibi vindicabant, illicita, Confucius ratus ſe debere Patriæ ſuæ ac Regulorum culpam velare, clarè reſpondere noluit; ſed ſic reſpondit, nescio, inquit; qui enim profundam illius explicacionem caller, hic tam facile poteſt totum Imperium gubernare, quàm videre hanc ſuæ manûs palmam.

14. Con-

14. Confucius, ut referunt ejus Discipuli, faciendo Ceremoniam Cy suis Majoribus defunctis, tantam observantiam; & eam faciendo aliis Spiritibus externis, tantam reverentiam adhibebat, non secus ac si Spiritus illic adfuissent. Et solebat dicere: nisi ego Ceremonia Cy interfuero, quamvis fortè alium, qui pro me eam fecerit, miserim; hoc tamen specto perinde ac si eam non fecissem.
15. Spiritus foci domûs, inquit Interpres Sinicus, est unus ex quinque Spiritibus domûs, quibus olim fiebat ceremonia Cy; & huic quidem Spiritui foci Æstate fiebat ista Ceremonia. Modus faciendi Ceremoniam Cy istis; Spiritibus, hic erat: primùm fiebat Spiritui in proprio suo domûs loco ante ejus nomen, chartæ vel alteri rei inscriptum; v.g. si facienda erat Spiritui foci; primùm illi fiebat in culina ad ostium focariæ fornaculæ ante illius nomen. Deinde quidam puer theatri vestem induens, representans Spiritum anguli, qui in cubiculo inter austrum & occidentem situs est, introducebatur in hunc cubiculi angulum, ubi dapes, alteri jam priùs oblatae, denuò illi præsentabantur. Quamvis autem hic cubiculi Spiritus censeretur honoratior, alter tamen videbatur utilior; unde Regem illi, Præfectos huic comparabant, eratque proverbium: *præstat foci, quàm anguli cubiculi Spiritui servire, sive adulari*. Jam verò *Vam syn kia* primarius Regni *Guei* Præfectus, ratus Confucium in hoc *Guei* Regnum venisse, ut aliquem Magistratum quæreret, ideò jocandi causâ sic eum interrogavit: Quid hoc, inquit, proverbium significat? *præstat foci, quàm anguli cubiculi Spiritui servire, seu adulari*.
16. Cui Confucius, facerem intelligens: Non ita, inquit: unum est Cælum, quod omnes honore & majestate superat; si autem in Cælum peccaveris; nullus est, quem roges, ut te à pœna eximat; nimirum nec foci, nec anguli Spiritum rogando, quidquam proficies.
17. Confucii effatum: Cùm nostræ Imperialis Familiæ *Cheu* primi Principes *Ven vam, Vu vam, Cheu kum* perspexissent, quid in duorum priorum Imperiorum *Hia & Xam* legibus & ritibus vel defuisset vel redundasset; ipsi adeò præclaram regiminis artem instituerunt, ut nihil præstantius, nihil ornatus inveniri possit. Ideò has Imperii *Cheu* leges tanto studio veneror ac sequor.
18. Confucius ingressus parentale Principis *Cheu kum* ædificium cum aliis collegis Præfectis, visis pretiosis lancibus, vasis onychinis, sericis ornamentis, aureis crateribus, singillatim percontabatur, quis foret eorum usus, quis finis, quis author? Fortè quidam ex adstantibus suspicatus has inter-

interrogationes ex inscitia fieri: enimverò, inquit, ecquis dicat filium istum Dynastæ oppidi *Ceu*, callere Rituum scientiam? Ecce enim ingressus parentale Principis *Chen kum* ædificium, omnia & singula interrogavit. Cùm id rescisset Confucius: nîl, inquit, contra Ritus peccare, hæc vera Rituum scientia est.

19. Confucii effatum: In libro Rituum jaculandi leges hoc præscribunt: Ars jaculatoria non in transfodienda scopi pelle, sed in attingendo scopo victoriam collocat. (Solebat pro scopo apponi alicujus feræ pellis; pro Imperatore pellis ursi; pro Regulis, cervi; pro Præfectis, tygris; pro Litteratis, apri; & Imperator quidem jaculabatur ad distantiam 120. passuum; Regulus 90.; Præfecti 70.; Litterati 50.; ad indicandum potestatis & jurisdictionis majoris & minoris discrimen.) Nimirum quia singulorum vires non sunt ejusdem ordinis. Atque hic fuit priscus jaculandi modus; quando major industriæ, quàm virium, habebatur ratio.

20. Olim Imperator, inquit Interpres, sub solstitium hyemale, sequentis anni Kalendarium distribuebat Regulis, qui illud recondebant in parentali suorum Majorum ædificio; & prima die cujusvis mensis, filialis suæ observantiæ denuntiationem illis faciebant præsentando ovem vel capram. Jam pridem hic Ritus in Regno *Lu* exoleverat, nempe à tempore Reguli *Ven kum*. Quamvis adhuc esset Præfectus destinatus ad habendam primo cujusque mensis die ovem vel capram præparatam; nunquam tamen Regulus eam præsentabat: Hinc Discipulus *Tsu kum* cupiebat, ut istæ capræ & oves, destinatæ denuntiationi faciendæ primo cujusque mensis die, omnino tollerentur, nec ampliùs alerentur ad parcendum inutilibus sumptibus.

21. Sed Confucius sic illi: Mi charissime *Su*, (*Tsu kum* erat cognomentum,) tu ad parcendum sumptibus, de ove, quæ frustra alitur, doles; ego autem doleo de Ritu, qui non servatur. Quamvis autem, addit Interpres, ampliùs non servetur Ritus; Ritûs tamen memoria adhuc perseverat, qui stantibus illis ovibus vel capris poterit forsan restaurari.

22. Confucii effatum; Ego, dum inservio Principi, sancita urbanitatis officia omnino adimplere contendo, licet fortè quidam me ea agere existiment ad Principi blandiendum.

23. Regni *Lu* Regulus *Tim kum* quodam die petiit à Confucio, quomodo Ministri inservire suo Principi deberent? Respondit Confucius: Princeps præcipiat Ministris humaniter; Ministri inserviant Principi fideliter.

24. Con-

24. Confucii effatum: Ille libri Carminum primæ odæ, quæ incipit *Quam* (id est, *reciprocum quorundam avium stridulum, nomine Ciu, modulamen*) Musicus modus videtur pulcherrimus; est quidem lætabundus, sed non lascivius; gemebundus, sed non luctificus; adeoque aptissimus & ad delectandum & ad movendum.

25. Olim extra secundam parentalis Majorum ædificii portam, sed intra grande hujus ædificii septum, designabant quadratam terræ aream, Imperatores 50., Reguli 25. cubitis amplam, longa arborum serie confitam, argillâ conspersam, quatuor parietibus terminatam; paries orientalis colore caruleo, occidentalis albo, australis croceo, borealis nigro pingebatur. In hac area solebant litare terræ seu regionis ac frugum Spiritui. Regni autem *Lu* Regulus *Ngai kum*, cum forte petisset à Confucii Discipulo *Isay ngo*, quid significaret illud litamen; quod singulis annis fiebat ab Imperatoribus ac Regulis terræ ac frugum Spiritui? Sic illi respondit: Prisci Imperatores illam terræ aream variarum specierum arboribus sere re consueverunt; sub imperio *Hia*, pineis; sub imperio *in*, cupressinis; nunc sub imperio *Chou*, castaneis; nempe, ut dicunt, ad incutiendum harum arborum castanearum aspectu populis terroram. (Fit enim allusio ad litteram Sinicam *Lie*, quæ & *castaneas* & *terrere* significabat. Dein in illa area Rei solebant plecti. Incitè autem applicuerat *Isay ngo* hæc ultimarum verba; quia illæ arbores nihil mysterii continebant, sed tantum ad ornatum & ad arbitrium serebantur.)

26. Cum igitur id rescivisset Confucius, illum reprehendendo, sic ait: egregiè sive respondisti! sed cum res jam facta sit, nihil tibi dicam; cum effectus jam sit securus, non te commonebo; denique cum id jam præterièrit, non te tuæ culpæ arguam.

27. Olim dum totum Imperium intestinis dissensionibus turbaretur, Regni *Cy* Regulus *Von kum* statuit Imperialem & Familiam & authoritatem tue ri, omnesque reliquos Regulos, qui nec per se nec per suos legatos Imperatoris Aulam ad præstandum clientelare obsequium adibant, aut vi, aut persuasionibus ad officium revocare; & certè brevi omnes illos Regulos ad concordium & ad officium reduxit, factus illorum omnium Dux, totumque Imperium pacavit. Hujus autem Reguli primus Minister erat quidam Præfectus nomine *Quon cham*, qui suis consiliis, artibus, laboribus illud opus maximè promoverat, ideoque magnam famam ob sua præclare gesta sibi compararat; sed quia hæc omnia emanarant ex authoritatis,

ricatis, famæ, utilitatis cupiditate, non ex vero sapientiæ fonte, ac virtutis amore; ideò Confucius illum carpens, sic ait: Quàm sanè vas exiguum extitit Præfectus ille *Quon chum*!

28. Cùm fortè hoc quidam audisset: Num quia, inquit, Præfectus *Quon chum* parcus ac tenax fuit, ideò vas exiguum? Cui Confucius: Enimverò parcus ac tenax! vastissimam & altissimam turrin *San quei* dictam, innumbris sumptibus exstruxit ad sui recreationem; deinde illius Subpræfecti & domûs Administri, singuli unam dumtaxat rem curabant; nulli geminatum officium, nulli plura negotia. Quî sanè dicatur parcus ac tenax?

29. Ergo, reponit ille, quandoquidem *Quon chum* ita liberalis ac magnificus extiterit nullis parcens sumptibus, numquid urbanitatis & rituum scientiam probè callebat? Cui rursus Confucius: Enimverò urbanitatis & rituum scientiam callebat! soli tantùm Reguli ante magnam suorum palatiorum portam possunt erigere murum, qui totam interioris domûs faciem obstruat; ille tamen *Quon chum*, qui Toparchæ tantùm titulo fruebatur, etiam ante suam portam ejusmodi murum exstruebat. Deinde, soli Reguli, dum conveniunt & convescuntur, in media Aula apponunt mensam, supra quam pocula & cyathi deponuntur; (olim quando Sinæ humi sedendo supra storeas seu mattas comedebant, nullûsque adhuc mensarum & sedium usus erat; tunc erigebantur tantùm duæ parvulæ columnæ, inter quas collocabatur vas ligneum, vel figulinum, uno cubito altum, ad recipienda pocula, cyathos, &c.) ille tamen *Quon chum* in suis conviviis etiam apponebat ejusmodi mensam. Si ergo dici possit *Quon chum* urbanitatis & rituum scientiam calluisse; ecquis sanè deinceps dicitur illam scientiam ignorare?

Nota: prisca Sinarum Musica his præcipuè tribus constabat: 5. vocum seu notarum musicarum discriminibus, sive quinque modis musicis, Sinicè *On xim*; 8. diversorum tonorum instrumentis, Sinicè *Pa in*; & 12. fistulis diversæ magnitudinis; harum maxima continebat in longitudine 90. partes; quarum 100. faciunt cubitum Sinicum; harumque fistularum sex longiores, scilicet *Hoam chum*, *Tay ceu*, *Kou sien*, *Juy pin*, *T ce*, *Vu ye* dicebantur *Lio*; & sex breviores, scilicet *Ta liu*, *Kia chum*, *Chum liu*, *Lin chum*, *Nan liu*, *Im chum* dicebantur *Liu*; quamvis nomen generale esset *Lio*. Hæ omnes 12. fistulæ serviebant ad temperandam aut dijudicandam Musicæ symphoniam; ad concordanda illa quinque vocum seu notarum musicarum discrimina, & illa 8. diversorum tonorum instrumenta. Sex longi.

longiores serviebant ad sonum gravem, longum; humilem; sex breviores serviebant ad sonum acutum, brevem, altum temperandum, aut dijudicandum. Jam verò ista 5. vocum discrimina hæc sunt: primum dicitur *Kum*; hujus modus musicus est suavis, comptus, aptus ad ingerendam mansuetudinem & concordiam. 2. dicitur *Xam*; hujus modus musicus est gravis, fortis, aptusque ad inspirandam immotam animi rectitudinem, gravitatem, constantiam; ad res arduas exprimendas & conficiendas. 3. dicitur *Kio*; hujus modus musicus est religiosus, supplex, languens, aptusque ad excitandam commiserationem & pietatem. 4. dicitur *Chi*; hujus modus musicus est hilaris, festivus, aptusque ad consolationes, ad festivitates, ad recreandos animos. 5. dicitur *Tu*; hujus modus musicus est serius, lentus, mystericus, aptusque ad ingerendas profundas cogitationes, & recta consilia. Hæc 5. vocum discrimina comparabant 5. elementis, seu potius quinque rerum principiis universalibus, scilicet terræ, metallo, ligno, igni, aquæ. Denique illa diversorum tonorum instrumenta musica sunt hæc: primum dicitur *Hiven*, id est, quædam species parvi conii, sex foraminibus instructi; in superiori parte acuti, in inferiori plani; eratque fictile, sive figulino opere elaboratum. 2. dicitur *Quon*, id est, fistula, eratque ex canna indica *Bambu* confectum. 3. dicitur *Kou*, id est, tympanum, eratque ex pelle confectum. 4. dicitur *Sem*, id est, quædam species utriculi, cum pluribus fistulis in cucurbita insertis; eratque ex cucurbita confectum. 5. dicitur *Hien*, id est, chordæ citharæ, eratque ex filis sericis confectum. 6. dicitur *Kim*, id est, lapis resonans, eratque ex lapide confectum. 7. dicitur *Chum*, id est, campanula, eratque ex ære confectum. 8. dicitur *Choe*, id est, quædam species lyre oblongæ duobus cubitis & 4. digitis, profundæ uno cubito & 8. digitis, eratque ex ligno confectum. Hæc 8. instrumenta comparabant 8. notis ænigmaticis, dictis *Pa qua*, libri *Te Kim*, seu productionum ac mutationum; quia, inquiunt, uti omnium rerum numerus est octo; ita omnium vocum sonus est octo. Omitto reliqua: nunc ad textum venio.

30. Confucius iverat in Regnum *Guei*, illicque rectam Musicæ artem didicerat; unde reversus in Patriam *Lu*, in qua illa quasi perierat, (licet semper subsisterent illius Præfecti, sed artis, musicarumque regularum ignari) voluit illam restaurare. Ideò summum Musicæ Præsidem alloquens sic ait: Cùm, Domine, ejusmodi officio fungaris, te certè decet Musicæ artem callere; perfectissima autem priscorum Imperatorum Musica etiam-

num resciri & addisci potest; sic enim edebatur: cùm Musica inchoanda erat, primò curabant, ut omnia ad musicum concentum requisita, scilicet 12. fistulæ directrices, 5. vocum discrimina, 8. tonorum instrumenta, (de quibus suprà) optimè inter se consona forent. Deinde vocibus & instrumentis laxatis, maximè spectabant ut Altus, Bassus, Cantus, Tenor, quisque suum ordinem & tempus exactissimè servaret. Servato sic ordine ac tempore, insuper unusquisque curabat, ut proprium sibi tonum clarissimè pronuntiaret. Denique diligenter sollicitabant simultaneam cadentiam, nunc his incipientibus, nunc illis desinentibus, ita ut videretur ligata tota harmonia; atque ita cursu continuato perfectissima edebatur Musica.

Nota: Confucius, uti & prisci Imperatores Sinarum, Musicam plurimi faciebant, utpote quæ multum conducirer ad populorum concordiam, bonosque mores & rectum regimen. Ex auditu enim Musicæ, animi recreantur, pacantur, ad mutuum amorem & concordiam excitantur, pravi animorum motus mitigantur, virtutis pulchritudo ac vitii turpitudine appositè expressa cognoscitur. Deinde dum illa editur in parentali Majorum defunctorum Aula, reverentia, gratitudo, amor erga Parentes instillatur.

31. Confucius ob intestinos Patriæ tumultus peregrè discesserat, & circumjacentes regiones peragrabat. Cùm fortè in Regnum *Gwei* appulisset, Præfectus oppidi *T*, qui Regni limites custodiebat, videndi & alloquendi Confucium cupidus, rogavit ejus Discipulos, ut sibi liceret illum alloqui. Quicumque enim, inquit, vir sapiens huc hætenus appulit, nullus est, quem ego non viderim ac salutaverim. Introductus itaque est ad affatum; cùmque jam domo exiret, conversus ad Confucii Discipulos sic ait: Parva Discipulorum turba, ecur lugetis vestrum Magistrum dignitate carentem, huc illuc exulem agere? jam pridem virtus in orbe exulat; jam pridem totum Imperium sine lege, ordine, disciplina squallet; ast ego singularem vestri Magistri virtutem ac scientiam intuens, arbitror eum singulariter à cælo destinatum, ut brevi ad summum Magistratum evectus, deperditum Imperii regimen restauret; leges, virtutem, disciplinam ab exilio revocet, sitque instar magni illius tintinnabuli, vel campanæ æneæ, linguâ ligneâ instructæ, quâ Præfecti, ubi vel leges ac præcepta promulgant, vel morum ac vitæ documenta tradunt populo collecto, ad conciliandam attentionem utuntur. (Rei civilis Præfecti
ure-

utabantur tintinnabulo, cujus lingua erat lignea; militaris disciplinæ Præfecti, tintinnabulo, cujus lingua erat metallina.)

32. Olim dum Sceptrum Sinicum ab una Familia transibat ad aliam, novus Imperator post Imperium publica pace firmatum, suas leges ac Ritus condebat, novamque Musicam componendam curabat. Pro Musicæ autem argumento, præclara istius novi Imperatoris gesta ac virtutes, ut toti Imperio patefierent, assumebantur; atque ita ex nova Musica cognoscebatur novi Imperatoris virtus ac gesta. Deinde cuique Musicæ indabatur nomen, ejus argumento conforme; hinc Imperatoris *Hoam ti* (qui præcipuus fuit Monarchiæ Sinicæ Conditor & Musicæ Author) Musica vocata est *Hien chi*, id est, universale virtutis, disciplinæ, liberalitatis, recti regiminis profluvium aut irrigatio. Imperatoris *Chuen hio* Musica dicta est *Lo hem*, id est, sex brachia arborea, seu rami qui uno trunco inhaerent; quia hic sex fistulas concordia Musicæ rectrices, de quibus supra, invenit; uti & Kalendarium sex mensibus correspondens ab uno solstitio ad aliud. Imperatoris *Ti ko* Musica dicta est *Ou ym*, id est, quinque baccae; seu flores; quia hic quinque vocum seu notarum musicarum discrimina, earumque quinque modos musicos novit adaptare ad floridam & rectam Musicæ compositionem. Imperatoris *Tao* Musica dicta est *Ta cham*, id est, grande luminis jubar; quia hic totum Imperium optimis legibus, documentis, exemplis illustravit. Imperatoris *Xun* Musica dicta est *Siao xao*, id est, canneus fistularum, instar duarum grandium alarum inter se junctarum, contextus; quia hic singulares Prædecessoris sui *Tao* virtutes & pacificum regimen continuavit. Imperatoris *Tu* Musica dicta est *Ta hia*, id est, grandis imitatio; quia hic optimum duorum suorum Prædecessorum *Tao* & *Xun* regimen & sapientiam imitatus est. Imperatoris *Tam* Musica dicta est *Ta hu*, id est, grandis protectio; quia hic populis duro immitis Imperatoris *Kie* jugo oppressis adfuit, & tyrannidem extinxit. Imperatoris *Vu vam* Musica dicta est *Ta vu*, id est, grandis fortitudo; quia hic immite Imperatoris *Chen* Imperium bellando extinxit. Principis *Chen kum* Musica dicta est *Cho ho*, id est, felix rei diligenter perpensæ exitus; quia hic, cum ageret supremum Imperii Administratorem pro parvulo Nepote *Chim vam*, diligenter perpendebat, quid frater suus *Vu vam*, & Pater suus *Ven vam* egerant, & quomodo rexerant, ut bene cœpta perficeret. Nunc ad textum venio. Confucius bellici strepitus osor, rectique cordis & pacifici regiminis amans, sic solebat dicere: Illa Imperatoris *Xun* Musica dicta *Xao*, non tan-

tum est pulcherrima, comprissima, & juxta artis leges bellissimè composita; sed etiam optima, atque ultimum quasi perfectionis gradum assecuta. (Quia nempe præter ornatam compositionem erat benignitatis, pietatis, modestiæ insinuatric, ac sapientiæ magistra.) Quod verò attinet ad istam Imperatoris *Vu van*, dictam *Ta vu*, est etiam pulcherrima, ornatissima, bellissimè composita, sed ultimam illam virtutis perfectionem non est assecuta. (Quia nempe bella & martia heroum facinora decant abat, in quibus non potest non aliquid peccari.)

33. Confucii effatum: Si quis aut in gerendo Magistratu nullam patefaciat magnanimitatem, aut in exhibendis urbanitatis officiis nullam prodat venerationem, aut in adeundis exequiis nullum afferat dolorem; quid est sanè, quod in hujusmodi homine dignum laude suspicias?

ARTICULUS IV.

1. **C**onfucii effatum: Quod alicui vico decorum ac decus parit, est mutua habitantium pietas, benevolentia, concordia. Si quis autem electurus domicilium, non eligat habitare in ejusmodi vico; quomodo sanè potest dici prudens?
 2. Confucii effatum: Vir pietatis expers nec infaustam nec faustam sortem diu ferre potest: in hac enim positus, mox arrogantiae, impudicitiae, comestationibus; in illa, mox impatientiae, iræ, latrociniis habenas laxat. Pius autem, in pietate suaviter degit; prudens, pietatem ardentem appetit.
 3. Confucii effatum: Soli pii ac recti viri possunt alios rectè & amare, & odisse.
 4. Confucii effatum: Qui pietatem cordisque rectitudinem sequi firmiter statuit, hic potest ab omni crimine se tutari.
 5. Confucii effatum: Quod passim homines appetunt, sunt honores & divitiæ; sed hæc Sapiens, si indebitâ viâ obtineat, mox à se abjicit. Deinde quod passim homines horrent, sunt contemptus & paupertas; sed hæc Sapiens, si indebitâ viâ pariat, non à se abjicit.
 6. Si Sapiens pietatem cordisque rectitudinem à se abjiciat, quâ poterit sublimem magni istius nominis, quod profiteretur, perfectionem adipisci?
 7. Imò verò ita scētandæ pietati cordisque rectitudini incumbat, necesse est, ut nec inter edendum illius obliviscatur, illi ve adversetur. Denique si ve inopinati angustiarum casus subito occurrant; si ve calamitates adver-
- sæque

- ſæque fortunæ viciffitudines illum premant , firmus ſemper inoffenſo pede huic pietatis & recti cordis viæ debet inſiſtere.
8. Confucii effatum : Nondum ego vidi perfectum pietatis amatorem , qui non fuerit perfectus turpitudinis oſor. Perfectus enim pietatis amator debet pietatem ita amplecti , ut nihil ipſi addi poſſit. Perfectus turpitudinis oſor debet pietatē ita ſectari , ut nihil turpe in ipſo reperiri poſſit.
9. Jam verò eſtne , qui ſaltem vel uno die non valeat omnes corporis & animi vires ſectandæ pietati impendere ? ego ſanè nondum vidi , cui vires ad id non ſuppererent. Si autem fortè uſpiam detur huiuſmodi vir , profe- ctò eum non vidi.
10. Confucii effatum : Hominum culpæ , uniuſcujuſque conditioni confor- mes eſſe ſolent ; (nimirum piorum culpæ , ſunt exceſſus benevolentia & gratitudinis ; improborum , exceſſus odii & ingrati- tudinis) unde ſi ali- cujus culpas inſpexeris , mox ſcies piùſne ſit ? nec nè ?
11. Confucii effatum : Qui rectam vivendi diſciplinam manè didicit , veſpere poteſt tranquillè mori.
12. Confucii effatum : Si quis , ubi rectam vivendi diſciplinam ſectari ſtatuit , poſteà veſtes rudes induere , & vilibus cibis veſci erubeſcat , hic ſanè non eſt aptus ad excipiendam ſublimem illam rectè vivendi ſcientiam.
13. Confucii effatum : In quibuſvis mundi rebus nec ad agendum , nec ad non agendum omninò ſe prædefinit Sapiens ; ſed unam ubique æquitatem ſectari ſtatuit.
14. Confucii effatum : Sapiens unam virtutis pulchritudinem , Inſapiens u- nam domicilii commoditatem ; Sapiens unas Regni leges ; Inſapiens unas mundi opes aſſiduè meditat.
15. Confucii effatum : Qui totus utilitati vacat , hic multa odia ſibi accerſit.
16. Confucii effatum : Si Rex vera comitate & demiffione Regnum guber- net , ecquam ſanè patietur difficultatem ? qui autem vera comitate & de- miſſione Regnum gubernare nescit , ad quid juvabit fucata comitas & demiffio.
17. Confucii effatum : Sapiens non dolet ſe dignitate , ſed dolet ſe dotibus ad dignitatem neceſſariis carere ; nec dolet ſe ab aliis non cognoſci , ſed eis , ob quæ poſſit cognoſci , ſtudet.
18. Confucii Diſcipulus *Sen* , cognomento *Iſem tſu* diligenter quidem Ma- giſtri doctrinæ incumbere ; ſed quia generale illius principium non ſatis noſcebat , ideò Confucius eum compellans ſic ait : Mi chariſſime *Sen* , ut mul-

multi rivi ab uno fonte, & multi rami ab una radice: sic multa mea sapientiae praecepta ab uno principio emanant, & omnia in uno concluduntur. Mox Discipulus *sen* mentem Magistri capiens, reponit, ita sane est, inquit.

19. Cum autem egressus esset Confucius, ceteri Discipuli, qui Magistri verba ac mentem non satis penetrarant, creperunt rogare Condiscipulum *sen*, ut eam sibi explicaret. Hic sic illis: Tota, inquit, Magistri doctrina in hoc uno sita est principio: muneris sui partes explere, & alios ex se ipso metiri.

20. Confucii effatum: Sapiens in æquitate, Insipiens in utilitate peritus est.

21. Confucii effatum: Sapiens, dum videt Sapientum virtutes, has in se habere exoptat; dum Insipientium vitia, hæc in se an habeat, examinat.

22. Confucii effatum: Filius obsequens si forte patrem aut matrem peccare videat, eos perblandè quasi admonet; si autem videat, quod se monentem audire nolint; non ideo solitam & reverentiam & obedientiam eis deferre desistit; quin imò quamvis stomachati, ipsum aut verberibus aut laboribus premant, non illis succenset.

23. Confucii effatum: Quamdiu pater & mater vivunt, filius non protul abeat, (nè scilicet stata debitæ observantiæ obsequia mane & vespere, hieme & æstate erga Parentes præstanda omittat) si autem urgente causa protul abeat; quò vadat, eos præmoneat.

24. Confucii effatum: Qui totos tres annos à patris obitu non dimittit paternam vivendi normam, hic dici potest filius obsequens.

25. Confucii effatum: Patris & matris ætatem scire, omnino filius debet; tum ut illius longitudine gaudeat, tum ut illius caducitatem timeat.

26. Confucii effatum: Prisci Sapientes verborum erant parcissimi; veredantur enim, si sua facta verbis non responderent, nè postea erubescerent.

27. Confucii effatum: Qui in omnibus moderatus est, hujus culpæ sunt paucæ.

28. Confucii effatum: Sapiens in verbis tardus, in factis solers.

29. Confucii effatum: Virtus nunquam sola est, sed semper vicinis abundat.

30. *Isu yan* Confucii Discipuli effatum: Minister importunè Regem arguens, probum sibi accersit; Amicus importunè Amicum arguens, recessum illi præscribit.

ARTICULUS V.

1. **C**onfucius agens de suo Discipulo *Kum ye cham* sic aiebat: Quamvis Discipulus meus *Kum ye cham* tetrīs vinculis detentus fuerit ob quædam Regni negotia; possum tamen meam illi filiam in matrimonium collocare; non enim suâ culpâ, sed inimicorum invidiâ hanc injuriam passus est. Et reverà suam illi filiam in matrimonium collocavit.
2. Deinde agens de suo Discipulo *Nan yum* sic aiebat: Meus ille Discipulus *Nan yum* verus sanè fuit sapientiæ sectator; dum enim bono regimine Regnum floruit, ita præclaras suas virtutes prodidit, ut Magistratu semper potitus fuerit; dum malo squalluit, ita se cautè gessit, ut semper ab omni periculo & damno evaserit. Tum addunt Confucii Discipuli: hinc factum est, ut Confucius fratris sui filiam ei in matrimonium collocârit.
3. Rursum agens de alio suo Discipulo cognomento *Tsu cien* sic aiebat: Ubinam sanè reperiās ejusmodi virum? attamen si nullus in nostro Regno *Lu* extitisset Sapiens, à quo adjutus fuisset, quomodo potuisset sublimem illam sapientiam ac virtutem sibi comparare?
4. Discipulus *Tsu kum*, auditis his sui Condiscipuli laudibus, mox de se ipso sic Confucium interrogat: Tuus ego *Su*, quid? (*Tsu kum* erat cognomen- tum) cui Confucius: Cùm sapientiæ Alumni aptentur ad regimen, ut vasa ad usum; hinc ego te vasi comparo. Cui vasi, inquit? Vasi illi onychino, reponit Confucius, sub imperante Familia *Hia*, olim dicto *Hu*; deinde sub imperante Familia *Xam*, dicto *Lieu*; nunc sub hac imperante Familia *Cheu*, dicto *Fu quei*, quod in parentali defunctorum Imperatorum Aula inservit ad milium imponendum.
5. Quidam agens cum Confucio de ejus Discipulo *Gen yum*: tuus, inquit, ille Discipulus *Tum* præclara sanè pietate pollet; sed oris facundiâ caret.
6. Cui Confucius: Ad quid, inquit, in virtutis palæstra prodest oris facundia? Verbosi illi homines, qui verba verbis promptè reponunt, ut plurimum ab aliis fastidiuntur. Quod autem asseris Discipulum *Gen yum* pietate pollere, id ego nescio; sed quod opponis oris facundiâ eum care- rere, illud est, quod ego in illo plurimè facio. Quid sanè ad pietatem juvat oris facundia?
7. Confucius conspiciatus præclaras sui Discipuli *Cie tiao kay* dotes, volebat illum dimittere ad quærendum aliquem Magistratum; sed hic suæ tenui- tatis conscius, modestè Magistro reposuit: Ego, inquit, istam regendi

artem nondum satis calleo ; eam adhuc addiscere cupio, Quo responso vehementer gavisus est Confucius.

8. Confucius peragratissimè variis Chinæ Provinciis, ut suam de arte rectè vivendi & regendi doctrinam propagaret, tandem suspirans: Eheu! inquit, doctrina mea nullum sortitur effectum; numquid sanè me juvat, lignorum struem passim in fluviis natatilem scandere, & in mare procul transfretare? Sed quis me comitaturus est? an non meus Discipulus *Chum yeu*? Quo audito *Chum yeu*, cognomento *Tsu lu*, ratus Magistrum seriò loqui, mox totus gaudio exiliit; unde illi sic Confucius: Meus ille *Chum yeu* profectò me fortitudine superat; sed quæ bene fieri possint, nec nè, metiri non novit.
9. *Mem vu pe* primarius Regni *Lu* Præfectus, quia volebat aliquos proponere Regulo ad dignitates promovendos, quæsit ex Confucio, num ejus Discipulus *Tsu lu* pietate, seu absoluta cordis rectitudine polleret? Cui Confucius: Nescio, inquit.
10. *Mem vu pe*, cùm non posset sibi persuadere Confucium id nescire, rursum eum de eadem re interrogavit. Tum Confucius: Meus, inquit, Discipulus *Chum yeu* fortitudine quidem præstat; sit enim Regnum 100. stadiis amplum, ex quo mille quadrigæ bellicæ educuntur; totam ejus militiam illi committe; hanc optimè poterit regere. An autem pietate, seu absoluta cordis rectitudine polleat, hoc ego nescio. (Nimirum hæc virtus in animo latet.)
11. Deinde rursus interrogans, sic ait: Tuus autem Discipulus *Gen kien*, quid? Cui Confucius: *Gen kien* præclaris etiam dotibus ornatus est; sit enim oppidum mille domos recensens, vel numerosa primarii Præfecti Familia, cujus ditio centum bellicis quadrigis potens, decem terræ stadia complectitur; vel hanc vel illud ei committe; utrumvis optimè poterit regere. An autem pietate, seu absoluta cordis rectitudine polleat, hoc ego nescio.
12. Iterum pergens interrogare sic: Tuus Discipulus *Kum si che*, quid? Cui Confucius: *Kum si che* sat Ritus caller; dum igitur Regulorum Legati adveniunt: stans in regia Aula aulico cingulo præcinctus, solemnique veste indutus, posset ipse optimè illos excipere, & de rebus legationis colloqui, adeoque hoc illi munus committi posset. An autem pietate seu absoluta cordis rectitudine polleat, hoc ego nescio.
13. Confucius, cùm sæpè videret suum Discipulum *Tsu kum* de aliis ferre judicium

- judicium, sic eum interrogavit: Mi charissime *Su*, (*Tsu su* erat cognomen-
mentum,) tu & tuus Condiscipulus *Ten hœi*, uter altero peritior?
14. Mox *Tsu kum* demissè respondens: Tuus, ego *Su*, qui ausim oculos ad
Condiscipulum *Ten hœi* attollere, méque illi æquiparare? ille perspicaci
ingenio à natura donatus, dum in sapientiæ palæstra unum audit, mox
decem infert & capit; ego autem repens humi, dum unum audio, vix
possum alterum inferre & capere.
15. Tum Confucius: Rectè, inquit, judicâsti: quòd enim adeò ingenuè fa-
teris te illi non esse parem, id ego tecum etiam sentio: tu reverà non illi
par es.
16. Confucii Discipulus *Tsay yu*, cùm aliquando interdum obdormisceret in
schola, gravatîsque somno oculis ad Magistri documenta obsurdesceret,
Confucius ejus pigritiam increpans sic ait: Nec lignum putridum elabo-
rari, nec luteus paries dealbari potest; (ita nimirum nec somnolentus Dis-
cipulus sapientiæ documentis efformari); ad quid igitur juvat pigrum
istum *Tu* corrigere?
17. Confucii effatum: Olim dum primùm agebam cum aliquo, audiebam e-
jus verba, & quæ diceret, ipsum agere credebam; nunc verò agens cum
aliquo, audio ejus verba, & inspicio ejus opera. Cur autem sic men-
tem mutârim, id fecit noster Discipulus *Tu*. (Quia nimirum ubi hic pri-
mùm Confucii palæstram frequentare cœpit, assiduè aiebat se velle impi-
grè sapientiæ disciplinis vacare; at postea nîl opere complebat diurnus
somniaior.)
18. Confucii effatum: Nondum ego constantem & fortem vidi. Protinus
quidam objicit: Numquid tuus ille Discipulus *Xin chen* vir verè fortis &
constans est? Cui Confucius: Enimverò vir fortis & constans! meus
ille *Xin chen* voluptatibus deditus est; quî sanè possit vir fortis & con-
stans esse?
19. Discipulus *Tsu kum* colloquens cum Confucio, fortè cœpit sic de se ipso
loqui: quod ego nolo, ut alter mihi faciat, hoc ego nolo alteri facere.
Cui mox Confucius. Mi charissime *Su*, id perfectionis nondum attigisti;
enitere, ut attingas.
20. Discipulus *Tsu kum*, cùm fortè Confucium de natura & cæli lege disse-
rentem audiisset, sic cœpit loqui: Singularem Magistri nostri modestiam,
gravitatem, facundiam quilibet Discipulus potest passim percipere; sed

eum de natura , de rectæ rationis substantia , de cæli via seu agendi ratione differentem non licet, nisi rarissimè, audire.

21. Discipulus *Tsu lu*, (ut referunt ejus Condiscipuli) ubi audierat aliquod rectè vivendi præceptum , si nondum illud opere complere potuerat , magnopere verebatur , nè alterum rursus audiret ; utpote cupidus illud , quod priùs audierat , opere complendi ; timebátque , nè simul utrumque complere non posset.
22. Postquam *Kum yu* primarius Regni *Guei* Præfectus obiisset , inditum est illi cognomentum *Ven*, quod significat *discendi impigrium, & interrogandi studiosum*. Olim mos erat Sinis , uti & nunc , à morte alicujus Viri illustris , aut Principis indere illi cognomentum honorabile, vel minus honorabile juxta illius virtutes vel vitia. Hinc Discipulus *Tsu lu*, cùm dubitaret , an hoc cognomentum *Ven* satis quadraret illi Præfecto *Kum yu*, quem in vita non satis laudabilem fuisse censebat , rogavit Confucium : quonam pacto , inquit , Præfectus *Kum ven* post mortem præclaro illo cognomento *Ven* donatus est ? Cui Confucius : Præfectus *Kum yu* quamvis foret perspicaci & expediti ingenii , nolebat tamen sibi suoque ingenio fidere , sed strenuam in addiscendis Rituum , ac Musicæ legibus , aliisque sapientiæ disciplinis operam navabat ; deinde quamvis præclara primarii Præfecti dignitate fulgeret ; non tamen erubescere vel ab ipsis inferioribus consilium petere , & dubia interrogare. Idcirco optimè inditum est illi cognomentum *Ven*.
23. Confucius , agens de *Tsu chan* primario Regni *Chim* Præfecto , sic aiebat : virtutes quatuor , quæ in sapiente Præfecto requiruntur , vir ille eximius omninò possidebat ; nimirum venerandam modestiam in suis moribus , exactam diligentiam in Regis negotiis , sollicitam liberalitatem in populi sustentatione , rectissimam æquitatem in Subditorum regimine.
24. Confucii effatum : Eximius ille Regni *Cy* Præfectus *Ten pim chum* quàm bellè noverut uti amicorum consuetudine ! quamvis enim diuturna jam foret illius cum altero familiaritas , non tamen propterea minùs reverentem & urbanum se exhibebat.
25. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Tsam* postquam obiit , donatus fuerat cognomento *Ven chum* , quod significat *virum prudentem & perspicacem* ; & talis passim celebrabatur. Id autem improbanz Confucius, sic effatus est : Quonam certè pacto *Tsam ven chum* potest dici prudens & perspicax ? ille enim pro recondenda & conservanda magna testudine, olim in Regno *Tsay* inven-

inventâ, (unde illi restitutum nomen *Tsay*, ait interpres; & hac Regnum *Lu* utebatur tum ad sortes determinandas, tum ad tergiversationes tollendas) construxit magnificum conclave, & in columnarum affabrè elaboratarum capitellis effinxit quamdam concavi montis speciem; deinde supra breviores secundi ordinis columellas, depingi curavit fluviales herbas, quasi videretur re ipsa inter eas habitare magna illa testudo. Quis sanè hujusmodi vir potest dici prudens & perspicax?

26. Discipulus *Tsu cham* sic interrogavit Confucium: celeberrimus, inquit, ille vir *Tsu ven*, ter in Regno *Tsou*, (id est, *Hu quam* Provincia) obtinuit supremam primi Ministri dignitatem, nec ullum unquam vanæ lætitiæ signum edidit; & ter eandem amisit, nec ullam unquam tristitiæ aut iræ notam patefecit; quin imò novo Ministro successori suo, omnes præteriti regiminis res, ordinem, negotia singillatim exponebat sine invidia aut suspitione. Ecquid, quæso, de illo sentis? Cui Confucius: Sentio, inquit, illum fuisse fidum Ministrum. An etiam pium? reponit *Tsu cham*. Cum pietas, inquit Confucius, maximè in cordis rectitudine, quæ latet, sita sit; an fuerit pius, nec nè, nescio. Quis enim ob illam solam exteriorem virtutis speciem, continuò censeri possit pius ac rectus?

27. Rursus *Tsu cham* sic interrogavit Confucium: Olim famosus ille Regni *Cy* primarius Præfectus *Tsuy* parricidali manu suum Principem interfecit. Mox varii varia: alii scelus scelere protegere: alii occultâ patientiâ & silentio tolerare. Solus *Chin ven* ibidem primarius Regni Præfectus immane facinus ferre non sustinens, abjectis honoribus & opibus, & decem bellicis quadrigis, quas habebat, penè solus domo profugit, patriumque solum vertit, nè aliquo modo videretur Parricidæ consentire. Appulsus in aliud Regnum, cum ibi etiam Præfectos suo Principi infidos reperisset; & hi, inquit, sunt instar nostri Præfecti *Tsuy*; his dictis confestim aliò transiit, nolens illic unà inservire isti Regulo. Deinde in alterius principis Regnum appulsus, cum rursus similes comperisset Præfectos; & hi, inquit, sunt etiam instar nostri Præfecti *Tsuy*; hisque dictis iterum aliò perrexit. Præceptor, dic, quæso, quid de hujusmodi homine sentis? Cui Confucius: Hunc, inquit, alieni sceleris purum censeo. An etiam pium? reponit *Tsu cham*. Cum pietas, ait Confucius, sit cordis virtus, quæ latet, fueritne pius nec nè, ignoro. Quis enim ob solam illam exteriorem virtutis speciem continuò dici possit pius?

28. Fortè narrabat quidam primarium Regni *Lu* Præfectum *Ki ven* olim ita in

omnibus rebus cautum fuisse, ut antequam manum operi admoveret, ter illud ad examen vocaret. Quo audito Confucius: Mihi, inquit, videtur bis sufficere.

29. Confucii effatum: Primarius olim Regni *Guei* Præfectus *Nim*, cognomento *Vu*, dum Regnum bono regimine florebat, singularem suam sapientiam doctissimè prodebat; dum malo squallebat, quamvis omnia Regni negotia clam sollicitaret, se tamen rudem & ignarum palàm simulabat. Illa quidem ejus docta sapientia potest adhuc imitatione æquari; sed hæc ejus sapiens inscitia omnino non potest.
30. Confucius peragratis frustra variis Chinæ Provinciis, ut suam doctrinam propagaret, cum tandem esset in Regno *Chin*, longo tædio affectus, sic ingemuit: An non redire, an non, inquam, redire in Patriam præstat? non paucos enim in Patria reliqui Discipulos, qui mente quidem subtili & magnis animis excellunt; sed sapiùs volunt plus agere, quàm possint; floridus eorum agendi modus externam morum perfectionem totus spirat; sed cum non satis noverint rectam *Immutabilis Medii* viam, ideò sapiùs officii limites excedunt, adeoque edocendi sunt. Hi saltem poterunt meam doctrinam Posteris transnittere.
31. Confucii effatum: Celebres illi duo fratres *Pe y*, & *Xo cy*, (patrem habuere Regni *Kou cho* Regulum) quamvis forent exactæ disciplinæ rigidi cultores; non tamen malos malè, sed bene malorum scelera oderant; & si hi resipiscerent, vetera eorum scelera non ampliùs recordabantur. Unde fiebat, ut rarissimè alii illis succenserent.
32. In Regno *Lu* quidam vir extiterat dictus *Uy sem kao*, qui passim tanquam absolutum viri sinceri & recti exemplar celebrabatur. Cum autem id improbarer Confucius, sic ex unica ejus minima actione refellit: quì, inquit, iste *Uy sem kao* potest dici vir rectus & sincerus? Fortè quidam ab eo rogàrat acetum, quod cum domi non haberet, noluit rectè & sincerè id fateri; sed tergiversatione & circumloquendi arte usus, ivit postulatam illud à Vicino; & quod commodàrat, quasi fuisset suum, petenti tradidit.
33. Confucii effatum: Speciosis verbis, fucato vultu, immodicis urbanitatibus vir sapiens *Iso kieu nim* olim uti erubescibat; & ego *Meu* pariter erubesco. Clam in animo aliquem odisse, & palàm specie tenus diligere ac frequentare, idem *Iso kieu nim* olim etiam erubescibat; & ego *Meu* pariter erubesco.

Nota: *Meu* erat nomen Confucii, quo se ipse nominabat; sed alii eum nominabant *Kieu*,

34. Confucius conversus ad suos Discipulos *Ten yuen*, & *Ki lu*, qui sibi fortè adstabant, sic eos affatus est? Charissimi, jam pridem hanc palæstram frequentatis; quidni mentem vestram mihi aperitis? quid potissimum amatis?
35. Mox *Ki lu*, (*Tsu lu* cognomentum erat) reponit: Ego, inquit, si habere currus, equos, leves pelliceas vestes; hæc omnia vellem, ut essent amicis communia; & quamvis illo usu fortè corrumperebantur, non ideo tamen in iras & querelas erumperem.
36. Ego autem, inquit *Ten yuen*, si quid rectum aut honestum fortè egerim, non amo illud jactitare; si quid laboriosum aut laudabile fortè præstiterim, non amo illud propalare.
37. Deinde *Tsu lu*: Nunc, inquit, te, Magister, rogo, ut nobis etiam tuam mentem expromas. Cui Confucius: Ego, inquit, vehementer opto, ut in toto mundo, quod unicuique convenit, unusquisque teneat: nimium, ut senes copiosis alimentis recreati tranquillè vivant; ut amici illibata verborum fide & animi candore conjuncti familiariter inter se agant; ut pueri paterno amoris studio educati ritè edoceantur.
38. Confucii effatum: Eheu! quò spes nostra recidit! actum est. Quocumque enim hucusque profectus sum, nè unum quidem reperire unquam potui, qui vitia sua vellet agnoscere, foretque in corde sui ipsius accusator.
39. Confucii effatum: Quamvis in quovis vel minimo decem domorum pago facilè sis reperturus tam sinceros & rectos quàm ego sim; tam studiosos tamen discendi, quàm ego, difficilè reperiēs.

ARTICULUS VI.

1. **C**onfucii effatum: Discipulus meus *Gen kieu* est sanè dignus sedili ad Austrum vergente. (Regis thronus apud Sinas ex more ad Austrum vergit; uti & Magistratum tribunalia.)
2. Cùm iste *Gen kieu*, (*Chum kum* erat cognomentum) rescivisset, quid de se dixisset Confucius; postea interrogavit, quid etiam sentiret de quodam tunc celebri viro ejusdem Regni *Lu* incola, dicto *Sam pe*, quem rebatur quasi sui similem? sic illi Confucius: Et hic, inquit, ad magna aptus est; est enim minutiarum osor, nec fastidiosus.
3. Sed enim, reponit *Chum kum*, minutiarum osor est duplicis generis; alius ex æquo, alius plus æquo. Qui sibi & suo officio diligenter vacat, nec se immiscet variis reculis ad populi sui regimen non spectantibus, numquid

quid hic ex æquo verè est minutiarum osor ? Qui autem sibi & suo officio permodicè vacat, & in rebus ad sui populi regimen spectantibus permodicè se applicat ; numquid hic plus æquo verè est minutiarum osor ?

4. Mox illi Confucius : Ita, inquit, revera est, charissime *Gen yu*,
5. Regni *Lu* Regulus *Ngai kum* quæsiit ex Confucio, quisnam inter omnes ejus Discipulos verus esset discendi amator ? Cui Confucius : Meus, inquit, Discipulus *Ten boei*, planè erat verus discendi amator ; si aliorum vitia, aut alia causa ad iram eum excitabant, mox conceptum iræ impetum in animo comprimebat, nec illam ex uno in alium transferebat. Deinde si fortè accidebat, ut leviter peccâset : illicò resipiscens, nunquam in eandem culpam iteratò incidebat. Sed proh dolor ! transactis paucis brevis vitæ annis, præcoci morte nobis ereptus est. Nunc, qui sit verè discendi amator, omninò novi neminem.
6. Confucius suum Discipulum *Kum si che*, (cognomento *Isu boe*) in Regnum *Cy* miserat. Ejus Condiscipulus *Gen yeu* veritus, nè mater absente filio penuriæ aliquid pateretur, rogavit Confucium, ut illi milium ad vitam sustentandam erogaret. Annuit Confucius, sed unum dumtaxat *Su*, id est, dimidiam unius modii partem & paulò plus, erogavit. Sciebat enim illam esse divitem, nec hac stipe egere ; sed cùm id ignoraret *Gen yeu*, ratus hanc stipem esse nimis parvam, alteram postulavit. Rursus annuit Confucius, sed unum dumtaxat *Tu*, id est, modium unum & unius modii sex decimas partes erogavit. Tum *Gen yeu* iterum ratus hanc esse nimis parvam, ipsemet è suo erogavit quinque *Pim*, id est, octo milii modios. (Unum enim *Pim* est unus modius & sex decimæ ejus partes.)
7. Quo comperto Confucius, ait illi : Dum Discipulus *Kum si che* in Regnum *Cy* profectus est, opulento vectum equo, & levibus pellibus pretiosè indutum vidi, adeoque nec domi pauperem credidi. Jam verò semper ego audiavi hoc Proverbium : *Vir sapiens subsidium affert pauperi, divitias non addit diviti.*
8. Aliàs Confucius, dum in sua Patria *Lu* supremum ageret publici ararii & justitiæ Præsidem, Discipulo suo *Tuen su*, qui tunc alicui oppido Præfectus erat, dedit 900. milii mensuras pro annuo dignitatis stipendio ; sed cùm eas accipere recusaret, utpote assuetus parcimonie & parco victui :
9. Non ita, reponit Confucius : ista enim annua dignitatis pensio, est Regni, legibus præscripta, adeoque pro lubitu recusari non debet. Si quid autem tibi superfluum fuerit, numquid potes tuæ viciniori (Sinicè *Lin*,
sunt-

suntque quinque domus) vel tuo vico, (Sinicè *Li*, suntque 25. domus) vel tuo oppido, (Sinicè *Tam*, suntque 500. domus) vel tuæ Patriæ, (Sinicè *Hiam*, suntque 12500. domus) illud erogare?

Hic notat Interpres quatuor vitia dandi & accipiendi, quæ vitanda censebat Confucius; scilicet, dum decet dare, tunc non dare, est avaritia. Dum dedecet dare, tunc dare, est prodigalitas. Dum decet accipere, tunc recusare, est agendi simultas. Dum decet accipere, tunc non recusare, est habendi cupiditas.

10. Olim imperante Familia *Chen*, bos aut vitulus rubri omninò coloris, & rectissima habens cornua, plurimè æstimabatur, & in ceremonialibus festivitatis adhiberi solebat. Diversicolor autem ab illis arcebat, utpote qui vilis haberetur. Jam verò præclarus Discipulus *Gen yun*, (cognomento *Chum kum*) quia ortus erat ex patre vili & rudi, ideò quidam minoris eum faciendū, & à Magistratu arcendum contendebant. Hinc allegoricè de illo agens Confucius, sic ait: Quamvis bos diversicolor parvi fiat, & à ceremonialibus & Ritibus arceatur: ejus tamen filius rubro omninò colore, & rectissima habens cornua, optimè admittitur. Si quis ergo fortè velit, eò quòd diversi coloris parentis filius sit, ut respiciatur; an ideò puras à montium & fluminum Spiritibus, si illis oblarus fuerit, respuendum?

11. Confucii effatum: Meus ille Discipulus *Yen haei* ita constans in sequenda pietate erat, ut ab illa nè vel latum unguem intra tres menses recederet. Ceteri autem Discipuli, alii uno die, alii uno mense illam quidem sequuntur, sed statim desistunt, & in pristina vitia relabuntur.

12. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki kam* petiit à Confucio, num ejus Discipulus *Chum yeu* ad aliquod altius munus aptus foret? Cui Confucius: *Chum yeu*, vir fortis & promptus est; ecquid difficultatis in hoc pati posset? Rursus petiit, num alius ejus Discipulus *Su* etiam aptus foret? Cui Confucius: Discipulus *Su*, vir ingeniosus & perspicax est; ecquid difficultatis in hoc, pati posset? Denique petiit, num etiam *Gen kien* alius ejus Discipulus aptus foret? Cui iterum Confucius: *Gen kien*, vir industrius & solers est; ecquid difficultatis in hoc, pati posset?

13. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki*, Confucii Discipulum *Mim tsu kien* jussit acciri ad se, urbi suæ *Pi* præficiendum Gubernatorem; sed *Mim tsu kien* qui arrogantem illum Præfectum fastidiebat, respondit Nuncio: Tu bonis verbis Magistratum illum meo nomine recusa; si non acquiescat, ali-

- úmque hac ſuper re ad me mittat Nuncium; ego confectim in boreales illas noſtri Regni *La* partes, quas fluvius *Yen* præterfluit, extra illius ditionis terminos recedam.
14. Olim dum quis ægrotabat, ſolebat decumbere ad borealem fenestram; ſi autem Regulus aut Vir princeps ægrum inviſebat, mox lectus transferre-
batur ad Australem, ut hoſpes alloquendo decumbentem, obverteret faciem ad Austrum. Urbanitatis enim lex eſt apud Sinas, ut Regulus aut Vir princeps, dum aliquem inviſit, ſedendo Austrum respiciat. Ægrotabat autem quidam Confucii Discipulus, dictus *Gen kien*, cognomento *Pe nieu*, quem cum inviſere vellet Confucius, mox ſuum lectum è boreali in australem cubiculi partem transferri juſſit. Id honoris refugiens Confucius, intrare noluit; ſed ex inferiori fenestra accipiens ægri manum, cognitæque graviffima morbi vi ingemiſcens: heu! inquit, actum eſt. Sed quid queror? ea eſt Cæli juſſio. Proh dolor! talisne morbus hunc virum invaſit? talisne, inquam, morbus hunc virum invaſit? nempe lepra.
15. Confucii effatum: Proh quantâ eminebat ſapientiâ meus ille *Yen hœi*! cum enim aliquando ita ad extremam paupertatem reductus fuiſſet, ut nihil in cibum præter vilem oryza ſcutellam, nihil in potum præter agreſtem aquæ cucurbitam haberet; cumque in tam miſerabili urbis vico moraretur, ut nihil illo deſertius eſſet; denique cum in eo ſtatu verſaretur, ut quivis alter, ſi ejusmodi ærumnas paſſus fuiſſet, dolori impar ſuccubiſſet; ille tamen nunquam viſus eſt inter tantas calamitates, cordis læticiam, frontisque ſerenitatem immutâſſe. Proh! quàm verè ſapiens meus ille *Yen hœi*! quàm verè ſapiens.
16. Cum has Condiſcipuli laudes audiſſet Discipulus *Gen kien*, non nihil deſes, ut ſuam pigritiam purgaret, ſic elocutus eſt: Ego quidem, Magiſter, tuâ præclariffimâ doctrinâ vehementer delector; ſed ad eam opere complendam vires non ſuppetunt. Cui mox Confucius: illi, inquit, dicuntur vires non ſuppetere, dum totis & corporis & animi viribus exhaustis, tandem labori ſuccumbens, in media deficit via. Tu verò laborem vel minimum ſubire renuiſ, inſtar viatoris, qui quamvis poſſit, non vult tamen inceptum iter progredi; ſed u'trò in terra ſignat ſibi ſiſtendi terminum.
17. Confucius ad inſtruendum Discipulum ſuum *Tſu hia* ſic ait: Litterati, alii ſunt viri; alii homunculi; viri ſtudent, ut ſciant, non ut ſciantur; ut virtutem

- tutem consequantur, non ut virtute præditi dicantur. Homunculi student, non ut sciant, sed ut sciantur; non ut virtutis veritatem consequantur, sed ut virtutis nomen aucupentur. Tu ergo non, ut homunculus insipiens, sed ut vir sapiens, conare esse Litteratus.
18. Confucii Discipulus *Ten yeu*, cognomento *Tsu yeu*, in oppido *Iu chim* Præfectum agebat. Hunc interrogans Confucius: habesne, inquit, in tuo oppido viros, qui morum exemplo, vitæ integritate, doctrinæ sapientiâ, ceteros antecellunt? Habeo, inquit, quemdam cognomento *Tan tay*, nomine *Mie mim*, præstantissimum sanè virum. Hic in tractandis negotiis non sequitur compendiosos illos calles, quos viri præcipientes, relicta regiâ viâ, sequi amant. Deinde nisi occurrat opus publicum, non solet domum meam venire; adeò est sui custos.
19. Confucius laudaturus singularem celebris in Regno *Lu* Præfecti *Mem chi san* modestiam, sic ait: Magnanimus ille Dux *Mem chi san* suarum laudum mirum in modum erat abstemius. Cùm omnes nostri milites in famoso illo certamine adversus Regnum *Cy* commissio, profligati aufugerent; ille in posteriori acie fortiter dimicans, adeò firmiter hosti restitit, ut omnium ultimus è pugna discederet. Jam autem ingressurus Patriæ limites, stimulo equum flagellans, ad spectantes, qui numerosi aderant, aiebat: *Non quòd ego diutius hosti resistere ausus fuerim, sic tardus à tergo sequor; sed ager equum tardigradè incedit.*
20. Confucius deplorans depravatos sui temporis mores, sic aiebat: Nunc si quis vel blandientem Præfecti *Cho to* eloquentiam, vel suavem Principis *Chao*, patre Regni *Sum* Regulo nati venustatem non habuerit; stolidi hominum odia & despectus difficulter evadere poterit.
21. Confucii effatum: Ecquis foras egressurus per portam non exit? Ecce ergo quoad rectam vivendi viam, non exeunt homines per hanc rectæ rationis portam?
22. Cùm tempore Confucii antiqua illa aureæ ætatis mediocritas jam periisset, & vanus tantùm externæ honestatis fucus passim regnaret; ideò in hæc verba erupit: Nunc si in aliquo virò internus animi candor excedat externam morum honestatem, mox vocatur agrestis; contrà si externa morum honestas excedat internum animi candorem, mox vocatur historicus. Oporteret ergo, ut & internus animi candor & externa morum honestas æquali passu incedant, tunc verè vocabitur sapiens.
23. Confucii effatum: Nullus est homo vivens, qui recta ratione ad rectè

vivendum non sit donatus; dum quis ergo vivit hanc contorquendo, mors, quam meretur, verè ei condonatur.

24. Confucii effatum: Qui viam sapientiæ tantùm novit, certè non æquatur ei, qui illam insuper diligit; & qui illam tantùm diligit, non æquatur ei, qui illà insuper delectatur, nimirum operando.
25. Confucii effatum: Qui & animi indole, & ingenii acumine mediocritatem superant, iis possunt tradi altiora sapientiæ præcepta; sed qui mediocritatem non attingunt, iis tradi non possunt.
26. Discipulus *Fan chi* Confucium interrogavit, ecquis posset dici vir prudens? Respondit Confucius: Qui debito hominis officio explendo diligenter vacat, & in Spirituum cultu, procul à se abstrusas speculationes, quæ suum captum superant, amover, hic potest dici prudens. Vir autem pius, idem interrogat, ecquis? Qui, inquit, virtutis laborem superare, primo: & virtutis effectum adipisci, postremo loco ponit, hic potest dici vir pius.
27. Confucii effatum: Viri docti, aquis; pii, montibus delectantur. Viri enim docti instar aquæ sunt semper in motu: viri pii instar montis sunt semper in quiete. Viri docti, utpote ab ignorantia tenebris liberi, lætam; viri pii, utpote ab intestinis passionum tumultibus immunes, longam ducunt vitam.
28. Postquam Familia *Cheu* Imperium obtinuit, Imperatoris *Vu ram* duo fratres natu minores *Cheu kum* & *Tay kum*, creati sunt Reguli; *Cheu kum* in Regno *Lu*, *Tay kum* in Regno *Cy*; ambo suum Regnum ad fratris exemplum optimis legibus, disciplinis, moribus instruxerunt. Ex quo autem Regni *Cy* Regulus *Von kum* sese omnium Regulorum caput constituit, omnia ibi in deterius prolabi, Conditorisque *Tay kum* transmissum regimen prorsus interire cæpit. Regnum vero *Lu* adhuc utcumque primævum suum conservabat vigorem; ideò Confucius sic elocutus est: Quamvis Regnum *Cy* collapsum suum regimen nunc restaurare velit; vix tamen posset exstantem Regni nostri *Lu* languorem adæquare; si autem nostrum Regnum *Lu* sese renovare vellet, primævum sui Conditoris vigorem etiamnum posset recuperare.
29. Olim cùm nullus esset papyri usus, dolabant quadratas tabulas ligneas, in quibus litteras sculpebant, & Annales scribebant. Quia autem quadratæ erant, vocabantur quadra. Hinc Confucius suspirans plures vacuum nomen sine re habere, sic ait: Litteraria quadra, si quadrata non fuerint,

- fuerint, quomodo sanè possunt dici quadra? quomodo, inquam, possunt dici quadra?
30. Discipulus *Tsay ngo* Confucium sic interrogavit: Pii, est alteri adesse. Sed ecce nuntiatur viro pio alterum in puteum lapsum: ille ut properè lapso adsit, debétne in puteum se præcipitem dare? Si enim non adsit, est erga alterum immisericors; si adsit, est erga se homicida. Quid ita, reponit Confucius? vir pius debet properè ad putei ostium advolare, ut lapso succurrat; non in putei profundum ruere, ut se demergat. Mortuus enim quí possit morienti adesse? Vir pius potest decipi ad credendum falsa, sed non ad agendum prava.
31. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus, qui vastè studium suum ad librorum Carminum, & Annalium Imperialium notitiam, atque ad sex artium exercitationem extendit: deinde hæc omnia juxta honestatis leges in agendo accuratè restringit, is potest acquirendæ perfectioni nūl contrarium committere.
32. Confucius varias Chinæ Provincias peragrans, cū fortè in Regnum *Guei* appulisset, Reguli *Lim kum* uxor, dicta *Nan tsu*, avida videndi Confucium, cujus virtutem jam sæpius audierat, eum invitavit ad affatum. Quia autem ista mulier non ita bene audiebat, se ab ejus colloquio excusavit Confucius. Denique cū rursus invitaretur, & mos illic esset, ut Regina quibusdam diebus à Præfectis inviseretur, nè ipse videretur contra observantiæ & urbanitatis leges peccare, eam invisendam censuit. Sed id vehementer displicuit ejus Discipulo *Tsu lu*; cui Confucius, interposito juramento: Si ego, inquit, hac in re quidquam egi; quod honestas & ratio non exigebat, Cælum me respuat; Cælum, inquam, me respuat.
33. Confucii effatum: Immutabile virtutis Medium, numquid sanè est summa vitæ perfectio? Sed jam pridem pauci illud assequuntur.
34. Discipulus *Tsu kam* Confucium sic interrogavit: Si quis erga omnes Imperii populos sit munificus, & quod unicuique comperit, diligenter provideat, quid? Potéstne hic dici vir pius? Cui Confucius: Quid hoc, inquit, tantillum ad vastum pietatis munus? Nónne ad hoc opus est viro absolutissimâ & scientiâ & virtute prædito? Imò verò antiqui illi Imperatores *Tao* & *Xun*, qui adeò præcellenti & scientiâ & virtute claruerunt, sibi adhuc videbantur aliquam hac in re pari animi ægritudinem.
35. Verus pietatis cultor, ut se ipsum, sic alios omnes perficere amat; útque

oprat ipfe cognoscere ; fit, ut alii omnes veram virtutis viam cognoscant, exoptat.

96. Denique qui non procul ex aliis , sed propè ex fe ipfo alios metiri novit , hic potest dici veram pietatis normam tenere.

ARTICULUS VII.

1. **C**onfucius agens de variis suis elucubrationibus sic demissè aiebat : Ego refero Priscorum doctrinam, non hanc ego inveni ; Priscorum enim doctrinæ & multum fidei do , & multum eâ delector. Atque in hoc dilectissimum nostrum *Lao pum* , olim imperante Familia *Xam* primum Præfectum, ego imitor.
2. Confucii effatum : Sapientis virtutes hæ sunt : in silentio, audita vel lecta recolere ; in studio, tedium non tenere ; in magisterio, lassitudinem non admittere. Sed quî possim ego has in me transformare.
3. Confucii effatum : Quatuor sunt , quæ me indefinenter angunt : 1. Quòd in virtutis via non satis proficiam. 2. Quòd in litterarum studiis non satis me exerceam. 3. Quòd ad æquitatis officia non me fortiter transferam. 4. Quòd ad vitiorum meorum emendationem non me acriter urgeam.
4. Confucius , ut referunt ejus Discipuli , dum liber à negotiis domi privatim ageret , liberaliorem solito corporis speciem , alacrioremque frontis serenitatem , remissa paulisper gravitate , præferebat.
5. Confucius jam senio gravis, suspirans aiebat : Profectò nunc multum senesco ; jam à multo tempore non amplius in somnis video Principem nostrum *Chen kum*. (Confucius eum imitari ita ardebat, ut diu noctûque illum cogitaret.)
6. Confucii effatum : Sapientiæ Alumnus debet primò unam rectam rationem spectare ; deinde virtutem firmiter apprehendere ; postea à pietate seu cordis rectitudine, omnium virtutum basi , nunquam recedere ; denique si quid otii superest , in addiscendis Rituum , Musicæ , jaculandi , aurigandi , scribendi , numerandi sex artibus tempus impendere.
7. Olim , uti & nunc , mos erat apud Sinas , ut dum quis alium prima vice invisebat , munus aliquod offerret. Ideò Confucius sic aiebat : Quicumque ad me venit , licet exiguissimum exsiccatæ carnis fasciculum, pro munere afferat , nullus est tamen , quem lubentissimè non instruo. (Hujusmodi

- modi fasciculus continebat decem frustula carnis, infimum scilicet minus, quod Discipuli dabant suis Magistris.)
8. Confucii effatum: Si quis ejus, quod nescit, non monstret sciendi desiderium, illud ei non explico; vel si quis id, quod in corde scit, non conetur ore exprimere, illud ei non extraho. Denique si quis ita rudis sit, ut dum ei explico quadrati unum angulum, non valeat de reliquis tribus judicium ferre, istud eum non amplius doceo.
9. Dum Confucius mensæ accumbebat apud aliquem veste funebris indutum, non poterat ad saturitatem edere; præ intimo scilicet commiserantis animi sensu. Deinde toto illo die, quo ad aliquod funus iverat, à cantu abstinere. Musicæ enim cantu solebat passim animum relaxare.
10. Confucius sic Discipulum suum *Yen yuen* instruebat: Dum Rex alicujus operâ utitur ad regimen, debet hic publicam Regni utilitatem diligenter procurare; dum non utitur, debet domi se quietè continere, nec publicis rebus sese immiscere. Id perfectionis ego, & tu, saltem tenemus.
11. Cùm has Condiscipuli laudes audiisset *Tsu lu*, Vir bellator, sic interrogavit Confucium: Si tribus militaribus turnis Præceptor præficereris, ecquem belli socium eligeres? (rebatur nempe se eligendum. Nota: una turma componebatur ex 12500. militibus; Reguli tres, Imperator sex habere consueverat.) Sic illi respondit Confucius: Si quis temerè vellet nuda manu sine armis aggredi tygrim, vel nudis pedibus sine navi profundum fluvium trajicere; aut, licèt ante oculos imminens videret certæ mortis periculum, nollet tamen illud præcavere, nec mortem fugere; hujusmodi ego belli socium non eligerem. Oportet enim, dum gravia negotia occurrunt, se cautè ac timidè gerere, libentèrque consilium petere; tunc quis optatum sortitur effectum.
12. Confucii effatum: Si divitiæ humanis viribus quæri possent, ego ad illas quærendas, nè mulionem quidem agere detrectarem. Cùm verò sic quæri non possint, pendeantque ab una Cæli providentia, uni ego sequendæ rationi, qua multùm delector, diligenter vaco.
13. Tria sunt, in quibus Confucius, ut referunt ejus Discipuli, singularem cautelam adhibebat: in abstinentiis, in bellis, in morbis.
14. Confucius peragrans varias Chinæ Provincias, cùm fortè in Regno *Cy* versaretur, audiit ibi cantari Musicam, in laudem Imperatoris *Xun* olim compositam, dictam *Siao xao*. (vide suprà) Hujus suavitate ita captus est, ut totis tribus mensibus, quibus illam audiendo addidicit, ciborum sapor

pores nescire videretur; eaque absorptus in has subinde voces erumpebat: Nunquam credidissem Musicæ compositores ad hanc usque suavitatis perfectionem potuisse pertingere.

15. Regni *Guei* Regulus *Lim kum* graviter offensus fuerat à suo filio *Quay vay*, qui idcirco à paternâ Aulâ aufugit, & patrium solum vertit. Interim moritur Regulus *Lim kum*; cùmque abesset heres *Quay vay*, populus acclamavit in Regulum ejus filium, quem domi reliquerat, dictum *Che*. Tunc verò Regulus Regni *Cin*, id est Provinciæ *Xan si*, ad quem confugerat *Quay vay*, ejus patrocinium suscipit, fortique instructum exercitu in Patriam remittit. Hinc armorum dissensiones & partium factiones.
16. Cùm tunc ibi ageret Confucius, ejus Discipulus *Gen yeu* interrogans Condiscipulum *Tsu lu*: Nostérne, inquit, Magister Principis *Che* partes sustinet? Cui *Tsu lu*: Jam jam, inquit, tibi satisfaciam. Vado oblique inquisiturus.

Nota: Regni *Kou cho* Regulus habebat tres filios. Moriturus scripsit heredem filium tertio genitum *Xo cy*; hic *Xo cy* mortuo patre, noluit Regnum accipere, causatus illud ad fratrem suum primò genitum *Pe y* devolvi; contra hic *Pe y* opponens ultimam patris voluntatem, illud etiam recusabat; moxque profugit. Quo viso *Xo cy* fratrem secutus, etiam profugit; uterque sponte Regno cedens. Tum demum populus in Regulum acclamavit secundò genitum. Non multò post Regulus *Vu vam*, aliis Regulis & Principibus adjutoribus, arma movit in Imperatorem *Cheu* tyrannicè imperantem. Uterque ille germanus fortè occurrens huic Regulo *Vu vam*, ut tacitè videretur eum arguere, illius dumtaxat equum supplex veneratus est. Denique extincto illo ultimo Familiæ *Xam* Imperatore *Cheu*, hi duo fratres recusantes à successore *Vu vam* alimenta accipere, se receperunt in montem *Xeu jam*, ubi miseriis & fame periérunt. Nunc ad textum redeo.

Tsu lu itaque domum ingressus, sic interrogat Confucium: Illi duo celeberrimi fratres *Pe y* & *Xo cy*, quales homines tibi, Præceptor, videntur fuisse? Prisci Sapientes, reponit Confucius. Numquid, subjungit *Tsu lu*, dimisso Regno, illos postea pœnituit? Cui Confucius: *Pe y*, inquit, ultimam patris voluntatem; *Xo cy* jus naturale spectavit; atque adeò ille executus ultimam patris voluntatem, hic secutus jus naturale, uterque pietatem, quam quærebat, obtinuit; quid ergo est, cur illos pœnituerit? Tum egressus *Tsu lu* ad Condiscipulum *Gen yeu* ait:

Ma-

- Magister noster non stat à Principe *Che* ; quia nimirum vidit illos fratres à Confucio laudari ob recusatum Regnum ; adeoque indirectè arguebat Principem *Che* , patris adhuc viventis Regnum acceptâsse.
17. Confucii effatum : Quamvis certè videar ad extremam pene paupertatem redactus ; quâ enim vescor escâ , est tantum vilissima oriza ; quem potum bibo , est tantum aqua ; cui incumbo cervicali , est tantum cubitus inflexus ; in medio tamen hujusmodi inopiæ , verum animi gaudium ac pacem reperio. Siquidem quod attinet ad illas opes & dignitates iniquitate partas , ego eas specto tanquam nubes in aëre volantes.
18. Confucius jam senex sic aiebat : Si aliquot adhuc vitæ annos mihi Cælum commodârit ad profundam libri *Ye kim* doctrinam totam penetrandam , spero fore , ut omnem gravem culpam tunc evitare possim.
19. De quibus passim loquebatur Confucius , hæc erant : de libro Carminum , in quo virtutes laudantur , & vitia carpuntur : de libro Annalium Imperialium , in quo priscorum Imperatorum rectum ac pravum regimen , ac utriusque dispar exitus refertur : de morum honestate , Urbanitatumque ac Rituum legibus firmiter servandis , sive de libro Rituum , qui ista complectitur. Hæc tria erant quotidianus & consuetus ejus sermo.
20. Qppidi *Xe* Præfectus interrogavit Discipulum *Tsu lu* , quid censeret de suo Magistro Confucio ? *Tsu lu* veritus , nè parum dignam Confucii virtute & nomine daret responsionem , nihil illi respondit. Quo comperto Confucius : Cur tu , inquit , non illi dixisti ? noster ille Confucius , vir est , qui discere amat ; id quod nondum assecutus est , ita ardentem contendit addiscere , ut etiam victus obliviscatur ; ubi verò assecutus est , ita eo delectatur , ut si quis maior antea animum vexabat , tunc non amplius ejus recorderetur. Atque ita alternatim redeunte & diligentia & gaudio , jam jam ingruentem senectutem non sentit : hoc dixisse debueras.
21. Confucii effatum : Non ego sum , ut quidam putant , infusâ scientiâ à natura donatus , ita ut ea , quæ scio , sine labore & studio assecutus fuerim ; sed magnus antiquitatis amator , omnes corporis & animi vires impendo in perscrutandis priscorum Sapientum tum dictis , tum gestis.
22. Quatuor erant , quæ vix loquebatur Confucius : Novitatum portenta , virium ostentationes , seditionum tumultus , Spirituum naturam.
23. Confucii effatum . Quamvis duo tantum comites & ego tertius , unâ iter agamus ; in illis tamen duobus , à quo instruar , invenio ; siquidem quod boni habent , mihi excerpto ; quod mali , in me emendo.

Q

24. Con-

24. Confucium appoſſum in Regnum *Sum*, ſummus militiae Præfectus *Von tui*, è Reguli *Von kum* ſtirpe oriundus, nescio qua diffidentia aut odio, meditabatur interficere; unde ejus Discipulis magnus timor inceſſit, ad quos confirmandos ſic ait Confucius: cùm non ſine particulari conſilio vitam ac facultatem rationalem mihi Cælum infuderit, quomodo mihi poſſit nocere, vitamque tollere ille *Von tui*? Ceterum, addit Interpres, nè temerè in periculum ſeſe ultrò projicere videretur, illinc diſceſſit.
25. Confucii Discipuli cùm viderent à Magiſtro, cujus vitam tot tantisque virtutibus ornatam admirabantur, vulgaria tantùm ſapientiae documenta ſibi explanari, cœperunt ſuſpicari ſublimiora ſibi abſcondi: idcirco ſic illos allocutus eſt Confucius: Parva Discipulorum turba, eccur arbitramini doctrinae quidpiam à me vobis abſcondi? nîl certè vobis abſcondo; nihil enim agere, quod non videant mei Discipuli, iſte eſt meus docendi modus.
26. Quæ docebat Confucius, præcipuè erant hæc quatuor: litterarum exercitationes, virtutum praxis, animi candor, geſtorum veritas.
27. Confucii eſſatum: Virum omnimoda tum virtute tum ſcientiâ abſolutum nondum mihi videre licuit;liceret ſaltem videre ſingulari quadam tum virtute, tum ſcientiâ aliis omnibus eminentem! mihi hoc unum vel ſic ſat foret.
- Deinde pergit idem Confucius: Quin imò nec virum verè probum videre licuit;liceret ſaltem videre verè conſtantem! mihi hoc unum vel ſic ſat foret. Qui enim nîl habet, & tamen ſe multa habere ſimulat; qui vacuus eſt, & tamen vult videri plenus; qui inops eſt, & tamen vult videri dives, proſectò quàm difficile eſt, ut huiusmodi vir veram ſervet conſtantiam!
28. Confucius inopiâ laborans, aucupium & piſcationem ſolebat exercere; ſed vel in hoc quemdâm pietatis ſenſum oſtendebat: piſcaturus enim, non vaſtum illud rete; quo pene omnes piſces concluduntur, adhibebat; ſed arundine & hamo tantùm utebatur; venaturus, longo ſerici filo ſagittam ſtringebat ad jaculandas tantùm aves volantes; quieſcentes autem & incautas non impetebat.
29. Confucii eſſatum: Non poſſum ego agere, ut ſolent plerique, qui, quod nesciunt, temerè volunt agere. Ego autem multa audire ſoleo; tum meliora ſeligo & ago. Dein multa videre ſoleo; tum meliora foveo & recolo. Hic modus ſciendi, ſecundum ſaltem locum genere po-
teſt;

est; primum enim tenet, qui à natura comparatus sine studio habetur.
20. In pago *Hu biam* mores incolarum ita erant perversi, ut verba ad eos facere de virtute difficile foret. Cum autem quemdam illius pagi Adolefcentem admisisset ad colloquium Confucius, ejus Discipuli id admirati sunt, rati non esse admittendum unum ex iis, qui ab omnibus rejiciebantur.

21. Quo comperto Confucius sic illos alloquitur: Cum iste Adolefscens ad me venerit ad discendam virtutis viam: rectam ego venientis mentem spectavi; reversus autem ad suos, quid postea sit facturus, non spectro. Quare igitur venientem severè rejicere debuissim? qui prioris vitæ maculas exolus, venit ad discendam virtutem, novam ego ejus mentem acceptam habui; non tamen me facio fautorem eorum, quæ ille prius bene vel malè gessit.

22. Confucii effatum: Plerique, utpote pietatem averfantes, procul à nobis eam abesse clamant; sed quî potest procul à nobis abesse, cum eam solummodo optando, ad januam adstet?

23. Regni *Lu* Regulus *Chao kum*, contra leges & mores Sinicos matrimonio duxerat cognominem Principissam filiam Reguli Regni *Ou*, id est, Provincie *Kiam nan*, seu Nankinensis: hi enim duo Reguli habebant idem cognomen *Ki*. Regulus verò *Chao kum*, ut hoc dedecus tegeret, commutavit illius Principissæ cognomen *Ou mem ki* in *Ou mem tsu*. *Ou mem ki*, id est, filia primogenita Regni *Ou*, cognomine *Ki*; & *Ou mem tsu*, id est, filia primogenita Regni *Ou*, cognomine *Tsu*; *Tsu* enim erat cognomen Regni *Sum*. Hinc summus justitiæ Præses *Chin* in Regno *Lu*, quæsiit ex Confucio, an Regulus *Chao kum* Rituum leges & honestatis officia calleret? Cui Confucius: Callet, inquit; (quia scilicet ille Regulus externa morum honestate enitebat; ideò laudavit quod in eo erat laudabile, supersedendo loqui de eo, de quo apertè non interrogabatur.)

24. Cum autem recessisset Confucius; fortè hic Præfectus *Chin* occurrit cuidam Confucii Discipulo cognomine *Vu ma*, cognomento *Ki*, comitèrque salutatum, domum introduxit: tum ait: Ego semper audi vi virum sapientem non esse addictum uni parti; nec ita alicui adulari, ut velit per fas & nefas ejus patrociniũ sustinere. Dic, precor, potèstne forsan Sapiens uni parti esse addictus? ecce enim noster Princeps *Chao kum* contra leges Imperii *Chou*, & Rituum honestatem, duxit in matrimonium mulierem ejusdem cognominis ex Regno *Ou*; quia autem ejusdem cognominis,

- ideo commutavit ejus cognomen *Ou mem ki* in *Ou mem tsu*; jam verò Confucius asserit eum Rituum leges & honestatis officia callere. Certè si hic dici possit Rituum leges & honestatis officia callere, ecquis, quæso, non callebit?
35. Confestim Discipulus *Tu ma ki* hæc verba Magistro Confucio retulit: Cui ille: Me sanè felicem! si fortè in culpam incido, mox alii sciunt.
36. Confucius si bene canenti fortè assideret, mox rogabat, ut cantum repeteret; quo concepto, unà concinebat, & vocem voci conjungebat.
37. Confucii effatum; Quoad eloquentiæ artem, ego æquè ac alii, eam fortè calleo; sed implere omnes viri sapientis artes, illud est, quod nondum potui.
38. Confucius, cùm sciret se à multis vocari *Xim*, seu summa & virtute & scientiâ excellentem; & *Gin*, seu omnimoda cordis rectitudine præditum, sic ait: Quod spectat ad id *Xim*, & *Gin* nomen, quî ausim ego illud ferre? unum quod fortè de me dici potest, est: Scientiæ & virtuti acquirendæ sine fastidio vaco; alios sine lassitudine doceo. Mox illi Discipulus *Xum si hoa*: Enimverò illud est utrumque, quod nos tui Discipuli consequi nequimus.
39. Confucius æger lecto decumbebat; Discipulus *Tsu lu* petiit, an vellet, ut pro recuperanda ipsius sanitate rogaret Spiritus? Cui Confucius: Idnè ratio exigit? Exigit, reponit *Tsu lu*: In funebri enim oratione sic dicitur: *Rogate celi terraque Spiritum*. Tum Confucius: Rogare, inquit, Spiritus, nihil est aliud, quàm de suis culpis dolere, & precari sanitatem; sed cùm ego semper timuerim culpas committere, & Spiritus offendere, jam pridem illos rogâsse videor.
40. Confucii effatum: Quamvis qui prodigalitate peccat, ut plurimùm evadat arrogans; & qui parcitare, vilis; si tamen hæc duo vitia inter se comparentur, præstat parcitare, quàm prodigalitate peccare.
41. Confucii effatum: Vis virum ab homunculo discernere? vir, liberalem vultum & grandes Spiritus; homunculus, rugatam frõntem & inquietum cor assiduè gerit.
43. Confucius, ut referunt ejus Discipuli, comitatem cum gravitate, severitatem cum benignitate, magnanimitatem cum modestia singulariter noverat conjungere.

ARTICULUS VIII.

1. **R**egulus *Kou kum*, postea dictus *Tay vam*, genuit tres filios; primum *Tay pe*, secundum *Chum yum*, tertium *Ki lie*. Cum autem meditaretur novum Imperium auspicari, videretque filii *Ki lie* filium, dictum *Cham*, postea *Ven vam*, ingenio, indole, virtute præcellere: ideò cogitavit sui Regni heredem scribere filium *Ki lie*, ut sic Regnum ad nepotem *Cham* devolveretur. Id ubi rescivit *Tay pe*, statim cum suo fratre *Chum yum* sponte Regno cedens, profugit in terram australem Provinciæ *Hu quam*, & pro fugæ prætextu finxit se velle illic medicas herbas quærere. Uterque postea pauperem illic vitam duxit. Itaque Princeps *Ki lie*, ac deinde ejus filius *Ven vam* in Regnum successit. Hic autem *Ven vam*, Patris & Avi vora, moliminæque subsecutus, cœpit Imperialis Familiæ *Cheu* fundamenta jacere, Monarchiâque inchoare; siquidem ex tribus Imperii partibus obtinuit duas.

Confucius verò, cum videret solum hujus Principis *Ven vam* egregia facinora celebrari; & Principis *Tay pe* virtutem æterno silentio involvi, sic locutus est: Numquid reverà dici potest Principis *Tay pe* virtus, summum perfectionis culmen attigisse? Spem enim totius Imperii obtinendi adeò immota mente, & lubens abiecit, perinde ac si ter rogatus, oblatum Imperii sceptrum ter recusasset; cumque populi magnanimam illius mentem & consilium non penetrârint; ideò ejus nomen non sat, ut par erat, celebrârunt.

2. Confucii effatum: Vir immodicè reverens, fit molestus; immodicè cautus, fit timidus; immodicè fortis, fit turbulentus; immodicè rectus, fit præceps.
3. Dein sic pergit: Cum Princeps sincera pietate Consanguineos diligit, mox populos ad eandem pietatem exstimulat; cumque de Regno optimè meritos senes, familiarésque amicos vel magistratu vel stipendio donat, mox populos ad mutuam benevolentiam allicit.
4. Cum Magister *Tsem tsu* Confucii Discipulus gravi morbo periclitaretur, convocatos ad se suos Discipulos sic allocutus est: Filii est, membra à Parentibus accepta, conservare illæsa, nè probro Parentes afficiat, dum suis membris labem aut damnum infert. Aperite igitur hanc vestis oram, pedésque meos ac manus videte, quomodo sine ullo damno huc usque conservârim eâ cautelâ, quam liber Carminum tom. *Siao ja*, odâ *Siao min*

commendat his verbis: *Time, time; cave, cave instar viri appulsi ad profunde abyssi clivum, aut instar fragilem calcantis glaciem.* Nunc verò imposterum hoc metu & periculo me liberum fore scio. Vos charissimi, idem cavete.

¶ Cum idem *Tsem tsu* gravissimè æger ad extrema deduceretur, primarius Regni Lu Præfectus *Mem kim tsu* eum invisit, & de morbo rogavit. Sic illi respondit *Tsem tsu*: Quædam aves jam jam morituræ, vicinæ mortis instinctu, lugubrem cantum edere consueverunt; homo jam jam moriturus, rectæ rationis ductu, sanos sermones effari solet. Hæc ergo sana moribundi monita excipe:

6. Tria sunt, quæ sapiens Præfectus debet plurimi facere; Primum: in gestu & corporis motu fugiat omnem despectum & arrogantiam. Secundum: in componenda vultûs specie prodat animi candorem ac sinceritatem. Tertium: in proferendis verbis evitet omnem abjectionem & turpitudinem. Quæ autem spectant ad ceremonialium Rituum vasa seu cannea seu lignea, sunt, quibus hæc cura commissa est.

7. Discipulus *Tsem tsu*, sapientis Condiscipuli *Ten yuen* præmatura morte erepti memor, in ejus laudes erumpens sic aiebat: ubi sanè reperiās doctum ab indocto, peritiorem ab imperitiore velle discere? ubi reperiās habentem instar non habentis, plenum instar vacui se velle gerere? Ubi denique reperiās injuriâ affectum, de vindicta non velle cogitare? unum ego dumtaxat memini amantissimum Condiscipulum *Ten yuen*, olim in hoc studium assiduè incubuisse.

8. Confucii Discipuli *Tsem tsu* effatum: Cui non tantum alicujus pupilli tutela, (vocat pupillum, 6. cubitorum puerum; quia nempe cubiti Sineses longè breviores olim erant, quàm nunc) sed etiam defuncti Reguli Regnum 100. stadiis amplum committi potest; quémque nec magnæ rerum vicissitudines, nec vitæ discrimina, nec difficillima negotia, ubi occurrunt, à sequendæ æquitatis proposito vel minimùm dimovere possunt; numquid hic Sapiens verè dici potest? Meo, sanè judicio Sapiientis nomine hic dignissimus existit.

9. Ejusdem *Tsem tsu* effatum: Sapiientis Alumnus generoso & constanti animo præditus sit oportet; nam & munus gerit gravissimum, & viam terit longissimam: Ejus munus omnem pietatis perfectionem, sive omnimodam cordis rectitudinem complectitur; numquid gravissimum? Ejus via totum vitæ tempus amplectitur; numquid longissima?

10. Confucii effatum: Sapiientis initium exurgit ex libro Carminum, quæ suo

- fuò cantu virtutis amorem, & vitii odium blandè instillant; exercitatio consistit in libro Rituum, quibus docetur mores suos & vitam componere; perfectio sistit in Musica, quæ suavi vocum & instrumentorum concentu, passionum & animorum concordiam conciliat.
11. Confucii effatum: Potest quidem Princeps rudi plebi præcipere, ut id, quod rectum est, agat; sed non potest præcipere, ut ejus, quod rectè agit, rationem intelligat.
12. Confucii effatum: Dum vir fortitudinis amator suam paupertatem plus æquo abhorrescit, aut vir pietatis expers plus æquo abhorretur: ut plurimum & hic & ille turbas commovere solet.
13. Confucii effatum: Da mihi hominem & ingenio & industriâ ipsi Principi *Cheu kum* parem; si tamen & superbus & avarus fuerit, nihil certè in eo laude dignum quoad reliqua video.
14. Confucii effatum: Qui tribus tantum annis absque Magistratûs adipiscendi spe ac desiderio vacet sapientiæ disciplinis, difficilè sanè nunc quemquam reperies.
15. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus, qui firmiter credit, is discere amat; & ad perficiendam inceptam virtutis viam, nè vel ipsa mors potest eum à proposito dimovere. Si tamen appellat in Regnum periculis scauens, illud non intrat; aut si in Regno tumultibus confuso degat, mox illo exit. Denique dum Imperium bono regimine viget, se prodit, & Magistratum capeffit; dum malo squallet, se abscondit, & privatus vivit.
16. Dum enim Regnum bono regimine viget, probrosum est viro sapienti sine Magistratu pauperem & ingloriam vitam ducere; contrà, dum malo squallet, ei in Magistratu divitem & illustrem vitam ducere, etiam probrosum est.
17. Confucii effatum: Quæ ad suum non spectant officium, regere non quærit Sapiens,
18. Confucii effatum: Olim ex Regno Cy in Patriam redux, inquit Confucius, cum magnum Musicæ Præsidentem *Chi* suum Magistratum auspicantem feliciter offendissem, communique conatu Musicæ leges emendâssemus; proh! quàm jucundum erat à principio odæ *Quan cin*, (est initium primæ odæ libri Carminum) ad ultimam usque ejus stropham audire musicum illum concentum plenè & copiosè fluentem, aurésque lenè implentem! Nunc verò, addit Interpres, ex quo ille Præsides *Chi* abiit in Regnum Cy, aliique Musicæ Præsides ignari & incurii successerunt, non amplius datur id audire.

19. Confucii effatum: Indole simplices, & vita duplices; indole rudes, & vitâ incurios; indole stupidos, & vitâ fraudulentos, ego prorsus rejicio ac nescio; non sunt enim ii, qui possint instrui.
20. Confucii effatum: Sapiens ita semper debet discere, quasi nihil dum didicisset; imò debet semper vereri, nè, quod didicit, perdat.
21. Confucii effatum: Numquid profectò excelsissimæ mentis fuerunt sapientissimi illi Imperatores *Xun* & *Tu*, qui, cùm ab infimo gradu ad supremum Imperatoriæ dignitatis culmen ascendissent, ita tamen alieni ab omni vana gloria & imperandi ambitu erant, ut viderentur possidere Imperium, quasi non possiderent?
22. Confucii effatum: Quàm profectò magnus Imperator Princeps *Tao* extitit! quod omnia & altitudine & magnitudine superat, unum est Cælum; & is, qui & animi magnitudine & mentis altitudine Cælo æquari potuit, unus est *Tao*. Siquidem immensa & excelsa ejus virtus ita singulariter per omne Imperium sese diffudit, ut omnes populi perciperent quidem admirabilem illius effectum, sed non viderent reconditam illius causam; ideòque non invenerunt, quo nomine eam appellarent. Quod autem, addit Interpres, dici poterat, & omnium oculis patebat, hoc unum erat: totum Imperium admirabili tranquillitate, & omnes populi admirabili concordia vastissimè resplendebant; Leges, Ritus, Musica mirificè florebant.
23. Nullum olim, inquit Confucius, florentius, quàm Imperatoris *Xun* Imperium extitit; hic enim tantum s. Ministris usus, scilicet *Tu*, pro reprimendis inundationibus; *Cie*, pro dirigenda re agraria; *Sie*, pro tradenda morum disciplina; *Kao yao*, pro tenenda justitiæ administratione; *Pe ye*, pro montium & lacuum custodia, universam Monarchiam mira cum laude ac splendore administravit. Post hoc nullum aliud florentius extitit, quàm Imperatoris *Vu vam*, qui dicere solebat: *Ego ad administrandum Imperium decem Ministros habeo; nimirum pro rebus externis ac civilibus, Cheu Kan tan, Chao kum xe, Tay kum vam, Pie kum, Yum kum, Tay tien, Hum yao, San y sem, Nan kum quo; pro internis autem & domesticis, conjugem Ye Kiam.* Tum rursus Confucius: Prisci, inquit, solebant dicere: *Virum ad regimen aptum, & industriâ præditum, quàm difficile est reperire!* Numquid & nunc hoc ita se habet? Olim sub Imperatoribus *Tao* cognomento *Tam*, & *Xun* cognomento *Tu*, planè erat ætas aurea, florénsque sæculum; & tamen tunc temporis recensentur tantum quinque Ministri sapientes; postea

postea imperante *Vu nam*, virtus, artes, scientiæ magis adhuc florebant; & tamen tunc temporis, præter Imperatricem *Le kiam*, recensentur tantum novem Ministri, sapientiâ & industriâ præstantes. Numquid sanè difficile est, viros industriâ præditos reperire?

24. Cùm Imperator *Chen*, ultimus Imperialis Familiæ *Tu*, inhumaniter regnaret: populi ac Principes tumultuari, jugumque excutere cœperunt; jamque ex tribus Imperii partibus duæ se subdebant Principi *Cham*, postea dicto *Ven nam*, supremo Aulæ totiûsque Monarchiæ Ministro; sive ex 9. Provinciis, in quas tunc totum divisum erat Imperium, hæ sex, *Kim*, *Le-am*, *Tum*, *Tu*, *Siu*, *Tam* acclamaturæ erant Principem *Ven nam* in Imperatorem, nisi hic fortiter tumultus compescuisset, & oblatum Imperium recusasset; solæ autem hæ tres Provinciæ, *Cim*, *Ten*, *Ki*, stabant ab Imperatore *Chen*. Hinc Confucius extollens hujus Principis *Ven nam* virtutem, sic ait: Cùm ex tribus Imperii partibus jam duæ sese submitterent Familiæ *Chen*, id est, Principi *Ven nam*, ex Familia & Regno *Chen* oriundo: hujus fides & virtus in hoc maximè eluxit, quòd vel tunc in obsequio Imperialis Familiæ *Tu*, id est, Imperatoris *Chen*, firmiter perstiterit. Certè hæc virtus potest dici supremum perfectionis apicem attigisse.

25. Confucii effatum: Quod verò ad Principem *Tu* attinet, nullum sanè nævum in eo ego invenio. Quamvis ipse potu & cibo uteretur parcissimmo; in Ritibus tamen Spirituum ac Majorum defunctorum, magnificam filialis observantiæ laetitiam adhibebat. Dein quamvis ipse rudi veste indueretur, in stasis, tamen solemnitatum ceremoniis, radianti purpura amictus, & gemmatâ coronâ ædimitus, augustum Imperialis dignitatis decus prodebat. Denique quamvis ipse in vili palatio degeret, publicæ tamen commoditati, sive in coërcendis inundationibus, sive in effodiendis canalibus ad derivandas tempore pluvix, & ad sistendas tempore siccitatis aquas, indefessus incumbibat. In illo, inquam, Principe *Tu* nullum sanè nævum invenio.

ARTICULUS IX.

1. Confucius rarissimè de utilitate, utpote æquitati sæpiùs nociva; de providentia, utpote recondita: & de pietate, utpote immensa, sermonem faciebat.
2. Quidam incola pagi *Ta hiam*, singulari Confucii doctrina stupefactus, aiebat: *Proh! quantâ ille Confucius excellit scientiâ! quo nomine eum appellem,*

neſcio; nihil enim invenio, quod adequatum illi nomen poſſit indere.

3. Quo comperto Confucius, ſic ad ſuos Diſcipulos ait: Vir ille cū quærat, quo me nomine appellare poſſit, utique vult, ut aliquam particularem artem profitear. Ecquam igitur ex noſtris ſex artibus eligam? artem aurigandi, an jaculandi? artem aurigandi, utpote faciliorem, ſatius eſt arripere; ut ſic perfecti Rhedarii nomen conſequar.
4. Confucii eſſatum: Olim mos & Ritus erat, ut pileus ex tenuioribus ſubnigræ cannabis filis conficeretur: nunc autem ex rudiori ſerici contextu conficitur; quia, dicunt, ſic parcitur ſumptibus. Cū in hoc nihil contra æquitatem peccetur, ego multitudini me accommo, novūque Ritus ſequor. Quod verò ſpectat ad alium antiquum Ritus, qui præſcribit, ut Præfectus inviſens Regulum, non in ipſa Aula, ſed inferius ad Aulæ gradus, debitam reverentiam capite in terram demifſo exhibeat: cūque nunc plerique non ſervato hoc Ritu, ſuperius in ipſa Aula reverentiam exhibere Principi ſoleant, quod quædam ſuperbiæ & audaciæ nota eſt; ego hac in re, quamvis multitudini adverſer, ſequor antiquum Ritus, & inferius ad Aulæ gradus reverentiam exhibeo.
5. Hæc quatuor à ſe Confucius omninò proſcripſerat: rei faciendæ ſuam voluntatem & neceſſitatem; rei factæ obſtinationem & ſuam utilitatem.
6. Quidam turbulentus in Regno *Lu* Subpræfectus, dictus *Tam hu*, omnia ſuſdeque evertibat, finitimique loci *Quam* incolæ graviter divexârât; ideò hi vehementer eum oderant. Accidit autem, ut Confucius Diſcipulis comitantibus proſciſcens in Regnum *Chin*, per iſtam terram *Quam* tranſiret. Hujus incolæ conſpicati Confucium, mox ob quamdam utriusque vultûs & habitûs ſimilitudinem, ipſum eſſe *Tam hu* crediderunt, ſtatimque arma capere, atque ipſum perſequi cœperunt. Confucius cū in iſto periculo verſaretur, ſic tremefactos ſuos Diſcipulos allocutus eſt: Illa præſcorum Sapientum ſcientia, qua olim Princeps *Ven vam* floruit, numquid illo extincto hîc in me relicta eſt? Jam verò ſi Cælum voluiſſet illam interire, non eam mihi poſteà morituro donâſſet. Quare ſi Cælum nolit illam ſcientiam interire, quomodo illi loci *Quam* incolæ vitæ meæ nocere poſſunt?
7. Supremus Regni *Ou* Miniſter ſic Confucii Diſcipulum *Tſu kum* interroga- vit: Numquid Magiſter veſter reverà dici poteſt *Xim*, ſeu excellens vel ſapiens? alioquin quomodo tot tantæque artium & ſcientiarum facultates in eo elucere poſſent?

8. Cui Discipulus *Tsu kum*: *Xim*, seu excellentia vel sapientia, inquit, non in scientia, sed in virtute maximè consistit; jam verò Cælum adeò profusa liberalitate Magistrum nostrum cumulavit, ut præter illas omnis generis artes & scientias, quibus excellit, absolutum insuper omnium virtutum exemplar efficere voluerit.
9. Quo cognito Confucius sic dixit: Satisne novit regius ille Minister, unde ego istam multarum artium & scientiarum notitiam hauserim? ego cum in pueritia & adolescentia humilem vitam, duxerim officio immunis, tunc potui pro libitu multis artibus & scientiis animum applicare. Sed an fortasse, ut aliquis sit & dicatur Sapiens, multarum artium & scientiarum notitia in eo requiritur? minimè sanè.
10. Discipulus *Kin lao*, cognomento *Tsu cham*, referebat Magistrum Confucium dicere solitum: Ego cùm junior essem, ad nullum Magistratum promotus, potui tunc varias artes & scientias addiscere.
11. Confucii effatum: Sunt quidam, qui me multa scire dicunt; at ego nihil sanè scio. Si quis fortè rudis homuncio aliquod sapientiæ præceptum me roget, ego illi principium & finem expono, totamque rem exhaurio; atque id unum est, quod scio.
12. Olim, ut refertur *Sinæ*, imperante *Xun*, visa est aquila supra Imperialis palatii fastigium; deinde regnante *Ven van*, rursus audita est caritate in monte *Ki*, natali hujus Principis solo. Insuper dicunt, vel potius fabulantur, *Sinica* Monarchiæ Conditorum *Fo hi* vidisse è croceo fluvio egredi equinum draconem, qui mappam in dorso gestabat, & in mappa ss. notas, seu ss. puncta partim alba, partim nigra; hincque commentum esse illas octo figuras ænigmaticas seu symbola libri *Te kim*, dicta *Pa qua*.
Olim igitur hæc duo, nempe aquilæ adventum, & monstrosæ illius mappæ conspectum, inter fausta florentis sæculi omnia, bonique regiminis signa recensebant *Sinæ*. Ideo Confucius cùm ob depravatos sui temporis mores & malum Imperii regimen videret suam doctrinam non recipi, sic gemebundus aiebat: Periêre tandem antiqua illa felicitis & sæculi & imperii indicia; aquila sub his Principibus non amplius venit; nec è croceo fluvio rursus emergere mappa cernitur; nimirum de mea doctrina actum est.
13. Confucius videns aliquem vel lugubri veste indutum, vel senatorio pileo ac toga tectum, vel oculis orbatum, si fortè sedebat, mox illi venerabundus assurgebat; aut si fortè ante eum transibat, mox gressum, honoris ergo, accelerabat.

14. Confucii Discipulus *Ten yuen*, olim suspiranti similis, sic exclamabat : Proh ! quàm sublimis ! quàm solida ! quàm subtilis est illa Magistri nostri doctrina ! quondam in principio suspiciens, illius sublimitatem , rebar me posse ad illam utcumque pertingere ; sed nunc quò magis videor ascēdere, eò semper sublimior mihi illa videtur esse. Deinde inspiciens illius soliditatem , rebar me posse illam utcumque penetrare. Sed nunc quò magis eam penetrare contendo , eò semper mihi impenetrabilior videtur. Denique meditans illius subtilitatem, rebar me posse illam , quasi ante oculos obversantem, apprehendere ; & ecce subito quasi è manibus elapsam , longè à tergo eam relictam, vacuus ipse, prospicio.
15. Deinde sic pergit : Sed quamvis Magister noster adeò sublimem, solidam , subtilem doctrinam tradat ; apto tamen illo ordine, quem in docendo tenet , singularem habet dexteritatem ad excitandos Discipulos. In rebus enim , quæ ad speculationem spectant , nos per omnia naturæ arcana , pèrque omnes temporum historias vastè deducit ; in rebus , quæ ad praxim tendunt , cohibendi appetitum , colligendi animum , componendi exteriorem corporis formam , servandi Rituum leges, nos compendiosam artem docet.
16. Denique ad aspectum istius scientiæ , licèt velim cursum sistere , non tamen possum ; adeò ejus suavitas & pulchritudo me allicit. Sed cùm omnes vires & industriam exhausti ad eam penetrandam , cùmque videre jam videor ante oculos adstantem , quamvis tunc ardeam præeuntem sequi , non datur tamen modus.
17. Cùm graviter Confucius æger esset , veteranus ejus Discipulus *Tsu lu* delegavit aliquos ex suis Discipulis , qui in ægri domo, Subpræfectos & Aulicos agerent. (Olim mos erat, ut primarii Præfecti domi haberent quosdam Subpræfectos & Aulicos, qui viventis Heri domum , & defuncti funus curarent. Cùm verò Confucius Magistratum tunc non gerneret, non decebat hujusmodi Subpræfectos & Aulicos habere.)
18. Ideò cùm paulò melius habere cœpisset , idque rescivisset, (prius enim ob vim morbi nesciverat) mox arguens ipsum Discipulum *Tsu lu*, sic ait : Discipulum meum *Ten*, id est, *Tsu lu*, solere fucum agere jam pridem novi. Ex quo Magistratum non gero , omnes sciunt domi Subpræfectos & Aulicos mihi non esse ; itaque cùm mihi non sint , nec esse debeant , ecquem igitur vult ille, ut decipiam ? vultne forsàn , ut Cælum decipiam ?
19. Deinde numquid potius præstat tranquillè inter paucorū meorū Discipulorum

lorum manus, servando honestatis leges, quàm inquietè in ementitorum Subpræfectorum & Aulicorum corona peccando contra Ritus, vitam finire? sed esto; carendo illa nobili Subpræfectorum & Aulicorum turba, non possim obtinere magnificos funebris pompæ & sepulturæ apparatus; an forsan mei Discipuli me mortuum, instar cujusdam homunculi, juxta viam projici sinent, & tumulo carere?

20. Confucii Discipulus *Tsu kum* videns Magistrum suum tanta virtute & scientiâ excellere, nec tamen Magistratum quærere, sic eum allegoricè interrogavit: Est vir, qui speciosissimum onychem possidet; debétne eum in arca repositum servare, & hominum oculis abscondere? an potius justum ejus pretium quærere, ac vendere? Enimverò, reponit Confucius: ecur, quæso, non debeat eum vendere? cur, inquam, non debeat vendere? ast ego priusquàm eum venderem, sponte advenientem emptorem, qui justum ejus pretium offerret, expectarem; nimirum merces obtrusæ vilescunt.

21. Confucius frustra peragratis variis Chinæ Provinciis ad propagandam suam doctrinam, tandem cogitavit in orientales partes, ubi novem diversæ habitabant nationes, proficisci, illicque exul degere. Fortè quidam hujus consilii novitate attonitus, sic eum interrogavit: terra ista est vilissima, illarumque gentium mores inculti; quî, quæso, illic habitare possis? Cui Confucius: Si Sapiens, inquit, illic habitârit, istasque gentes rectam vivendi ac regendi normam docuerit, quî tunc possit terra illa vilis esse?

22. Confucii effatum. Ex quo è Regno *Guei* in Patriam *Lu* redux, Musicæ leges reformavi; tunc recta Musica, quæ in libro Carminum tom. *Siao ya* pro hospitem conviviiis, & tom. *Ta ya* pro Regiæ Aulæ ceremoniis, quæque in tribus capitibus dictis *Cheu tsum*, *Lu tsum*, *Xam tsum*, pro defunctorum Principum parentationibus continetur, suam tandem venustatem habere cœpit.

23. Confucii effatum: Foris revereri Regem & Proceres, domi obsequi Parentibus & Fratribus, in funeribus omni cum diligentia servare Ritus, in conviviiis vitare ebrietatem, quamvis hæc sint vulgaria officia, eorum tamen perfectionem quî in me reperias?

24. Cùm fortè ad fluminis ripam adstaret Confucius, sic effatus est: Quemadmodum ista aqua assidue defluit, ita res humanæ assiduo motu decurrunt, nec diu nec noctu cursum suum abrumpunt.

25. Confucii effatum: Qui ita ardentem amaret virtutem, uti quis ardentem amat libidinem, nondum ego vidi hominem.
26. Confucii effatum: In sapientiæ studio vel proficere, vel deficere, id pene nos est: v. gr. postquam ego longo labore, ex sapientiæ decem partibus, jam novem comparavi; si subito obortâ socordiâ desistam & opus abjiciam, utique ero similis viro, terreum aggerem exstruenti, qui postquam eum jam pene ad debitam altitudinem evexit, ita ut tantum unus terræ cophinus desit, mox animum abjicit & opus sistit. Quod hic opus sistat, id oritur ex sola ejus voluntate. Ita, quod ego ab incepta virtutis via desistam, id ex me tantum oritur. Contrâ, si in principio firmiter statuam, arduam licet, virtutis viam aggredi ac perficere, nulla laboris difficultate retardatus; tunc ero similis viro, in plano campo altum aggerem exstruere volenti, qui etsi unum duntaxat terræ cophinum vix bene congegnerit, nil tamen desperans, aut animos despondens, acriter opus prosequitur ac perficit. Quod autem hic opus prosequatur ac perficiat, id ex una ejus voluntate proficiscitur; ita, quod ego vix bene inceptum virtutis iter fortiter prosequar ac perficiam, id etiam ex me solo oritur.
27. Confucii effatum: In addiscenda, quam trado, sapientiæ doctrina, Discipulorum omnium diligentissimus, numquid olim fuit meus ille charissimus Hoci? sive *Ten yuen*.
28. Iterum Confucius memor hujus Discipuli *Ten yuen*, præcoce morte erepti, ingemiscens aiebat: Eheu! pro dolor! ego eum semper progredi, nunquam vel minimum sistere aut torpere vidi.
29. Confucii effatum: Orizæ culmi, alii quidem exoriuntur, sed non pandunt flores; alii pandunt flores, sed non producant fructus. Ita nimirum litterarum Alumnî.
30. Confucii effatum: Non tantum senes, sed etiam adolescentes verendi sunt. Qui enim possum scire, utrum ille adolescens volventibus armis non futurus sit & virtute & scientiâ præstantior, quam nunc ego sim? Si quis tamen 40. aut 50. ætatis annum prætergressus, nullâ adhuc virtutis aut scientiæ famâ clareat, hic nullâ reverentiâ dignus est. Si enim, addit Interpres, dum vires vigeant, nihil profecit; quanto minus proficiet, dum senio languescet.
31. Confucii effatum: Si quis peccantem videris, apertis eum verbis amice admoncat; potestne hic monentem non audire? sed quod maxime in hoc spe-

spectare oportet, est, ut admonitus se corrigat. Deinde si quis non apertis, sed occultis verbis per ambages peccantem prudenter admoneat; potestne hic non gaudere? Sed quod in hoc maximè spectare oportet, est, ut admonitus occulta monita percipiat ac sequatur. Si enim occultè monitus tantùm gaudeat, nec occulta monita percipiat, aut non sequatur; si apertè monitus tantùm monentem audiat, nec se corrigat; ad quid sanè huiusmodi monita prosint, non video.

32. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus animi candorem & veritatem imprimis colat. Dein quoad socios, eos tantùm, qui sibi præcellant, aut sibi æquales sint, frequentet. Denique cum quis sine culpa vivere non possit, sua vitia assiduè corrigere, non illum tædeat.

33. Confucii effatum: Etsi quivis trium turmarum ductor domari possit, nullius tamen militis mens potest domari.

34. Confucius laudaturus Discipulum suum *Chum boei*, cognomento *Tsu lu*, sic ait: Qui vili amictus sago, non erubescit coram aliis pretiosas vulpium & mustelarum seu animalculorum orientalium *Ho* pelles superbè indutis assistere, annon meus charissimus *Chum boei*?

35. In libro Carminum tom. *Que sum*, odâ *Hium chi* dicitur: *Vir invidia & ambitionis expers, qua, quaeso, in re non possit se optimè gerere?* Hac laude exiliens *Tsu lu*, postea cantitabat semper hanc Carminum stropham. Sed Confucius, ut vanam ejus lætitiā reprimeret, & acediam extimularet, sic eum allocutus est: Hæc duo, *non invidere, non ambire*, sunt quidem virtutis species; sed quid tantillum ad vastam viri probi perfectionem?

36. Confucii effatum: Post hiemis frigora, tum scitur pinuum & cypressorum folia postea tantùm esse placidè casura; atque per hoc ab aliis arboribus maximè discernuntur. Sic nempe Sapientes ab Insipientibus.

37. Confucii effatum: Vir prudens non dubitat; pius non dolet; fortis non timet.

38. Confucii effatum: Magister sapiens uniuscujusque Discipuli capacitati sese accomodat, oportet: Qui enim discendi desiderio tenetur, potest quidem admitti ad communem cum aliis palæstram; sed non continuò ad ineundam perfectionis viam; admissus ad ineundam perfectionis viam, non continuò admitti potest ad firmiter standum in ea, ita ut nec adversa, nec prospera eum dejiciant. Admissus ad firmiter standum, non continuò admitti potest ad maturam prudentis judicii trutinam.

39. Vetus liber Carminum, ut exprimeret amici erga amicum procul absentem

rem desiderium, sic olim habebat: *Dum ego aspicio amantissimos illos viridantium pyrorum flores, suavi impellente vento nunc huc, nunc illuc sese leniter contorquentes, qui possim ego de te non cogitare? Sed locus, ubi nunc degis, procul à nobis distat.* Tum subdit Confucius: Viderur sanè iste non satis ex totis animi viribus de amico cogitasse; si enim ex totis animi viribus de eo cogitasset, quomodo poterat dici procul abesse?

ARTICULUS X.

1. **C**onfucius, dum domi agebat, sincerissimus sine ullo fuce erat: ita tamen verborum parvus, ut vix loqui posse videretur. Contrà dum in parentali defunctorum Regulorum Aula, vel in Reguli palatio versabatur, erat facundissimus; simul tamen & cautissimus.
2. Stans in Aula Regia, si cum Præfectis inferioribus colloqueretur, rectam magnanimitatem; si cum Superioribus, gravem affabilitatem prodebat.
3. Coram Regulo ita totus ad venerationem compositus, ut nihil tamen coactum præferret.
4. Si Regulus eum acciret ad excipiendum hospitem Regulum, mox totus vultus gravitate immutabatur, pèsque modestiâ tardus quasi ægrè attol-lebatur.
5. Hospes Regulus ad palatii portam appulsus solebat excipi à tribus Præfectis, qui in serie dispositi, verba duorum Regulorum sibi invicem communicabant ac trans mittebant. Deinde uterque Regulus sibi mutuò occurrens, in majorem Aulam subibat. Itaque Confucius stans medius inter duos collegas, dum reverenter ab eo, qui sibi à dextris adstabat, Reguli verba excipiebat, & trans mittebat illi, qui sibi adstabat à sinistris, tantam modestiam servabat, ut vestimenti ora anterior & posterior semper prope in æquali situ remaneret.
6. Postea ingrediente majorem Aulam utroque Regulo, functurus suo officio parumper gressum accelerabat, ea tamen gravitate, ut hinc & illinc (more Sinico) paululum elati humeri quasi binæ alæ viderentur.
7. Cum abeuntem Regulum usque ad portam deduceret Regulus, ibique paulisper, donec extra conspectum esset, subsisteret; mox Regulo expectanti referebat: hospes omninò abiit, nec jam vultum reflectit.
8. Dum palatii portam subibat; ita venerabundus sese incurvabat, quasi ipsum capere non potuisset. In medio portæ stare nunquam ausus; portæ limen terere nunquam visus.

9. Dum

9. Dum transibat ante regii throni locum, mox totus vultus veneratione immutabatur; pes modestiâ tardus quasi ægrè attollebatur, & os quasi mutum videbatur.
10. Aditurus Regulum, dum interioris Aulæ gradus subibat, prolixam togam ambabus manibus apprehensam leviter attollens, totum corpus profunda gravitate incurvabat, atque ita halitum intercipiebat, ut videretur respirare non posse.
11. A Reguli affatu recedens, cùm primum scalæ gradum attigisset, statim serenam frontem expandebat; cùm ultimum: tum gressum, ut citiùs extra Reguli conspectum esset, parumper accelerabat; iterùmque humeris graviter elatis, binarum instar alarum, ad suum inter Proceres locum redibat, atque pristinam venerationis speciem, quasi anxio similis, rursus induebat.
12. Olim dum Regulos Imperator creabat, dabat illis pro tessera seu insigni onychinam præscriptæ figuræ tabellam, quam quotiescunque Imperatorem adibant, præ manibus ante pectus gestare debebant. Deinde Reguli suis Legatis, quos sive ad Imperatorem, sive ad alios Regulos mittebant, illam etiam gestandam tradebant. Itaque Confucius, dum in aliud Regnum Legatus mittebatur à Regulo, onychinam legationis tesseram, demisso corpore, ita reverenter excipiebat, quasi illam gestare non valeret; inter colloquendum, si illam attollebat, veneranti similis; si illam deprimebat, reddenti similis videbatur: vultusque species ita immutabatur, ut penè timentis imaginem referret; & pedes ita modestiâ tardos ægrè attollebat, quasi in instructa gradientium serie lentè incederet.
13. Deinde dum Regulo, ad quem mittebatur, sui Reguli munera palàm offerebat, venerandam gravitatem; dum sua privata, hilariorem vultum prodebat.
14. Confucius ad conficiendum suæ togæ collare, nec flammeum, nec croceum colorem adhibebat; & ad conficiendas vulgares vestes, nec rubrum, nec fuscum, utpote muliebrem, admittebat.
15. Æstate quando simplicem vestitum sive ex tenuiori, sive ex crassiori canabis specie confectum induebat, semper illi interiorem supponebat, nè corpus indecorè cerneretur. Hyeme pellibus vestitus, superinducto ejusdem coloris panno, has obtegebat; unde nigras hædorum pelles, nigri; subalbas hinnulorum, subalbi; flavas vulpium, flavi coloris pannos tegebat.

16. Vestes ejus vulgares ex pellibus confectæ, multum prolixæ erant ; sed dextra illarum manica paulò brevior , ut manus foret ad scribendum , ceterosque usus expeditior. Abstinentiæ tempore, cum non liceret ad dormiendum vestes exuere , peculiarem togam induebat unâ & dimidiâ sui corporis mensurâ oblongam.
17. Hyeme domi degenſ, spiffioribus vulpium aut animalis somniculofi *Hoppellibus*, utpote calidioribus, vestiebatur. Deinde omnis generis supellectilem, ad continuum usum necessariam, v. gr. cultellum, pretiosam cotem, veruculum, & similia è vestibus dependentia, secum semper gestabat, nisi dum funus adibat ; & nisi in publicis ceremoniis prolixam togam, oris non confutis, vestiret ; aliàs semper interiorem vestem omnibus confutis oris gerebat.
18. Parentaturus, pileum nigra hædi pelle circumductum non accipiebat. Quamvis Magistratum non gereret, primo tamen cujusque mensis die aulicas adhuc vestes semper induebat, Aulamque Reguli adibat.
19. Tempore abstinentiæ vestem mundam ex cannabe confectam induebat, & consuetum victum immutabat ; insuper solitum cubiculum relinquebat, & in secerius se recipiebat.
20. Quamvis in cibos exquisitos non esset propensus, bene maturâ tamen orizâ, pisciumque ac carniû minurali delectabatur.
21. Orizam humiditate & calore fermentatam ; pisces putredini, aut carnes corruptioni proximas ; denique quidquid vel colore, vel odore vitiatum, vel malè coctum, vel præmaturum erat, comedere refugiebat,
22. Insuper si quid malè dissectum erat, aut si quid debito condimento carebat, non edebat. Quamvis paulò plus carnis comederet, non finebat tamen, ut ea vires edendi superaret. In conviviis vinum sine stata regula bibebat ; ea tamen moderatione, ut temulentus non esset.
23. Emptum in foro vinum, aut carnem fumo exsiccatam, non edebat. Ab escis non amovebat gingiber ; non multum tamen sumebat.
24. Ubi Regulorum defunctorum parentationibus interfuerat, carnis partem, quæ sibi obtigerat, mox edendam distribuebat ; nec unquam usque ad sequentem diem relinquebat ; carnem autem in suorum Majorum parentationibus præsentatam, nunquam usque ad tres dies incomedam relinquebat ; tunc enim, utpote putrescens, non potest comedi.
25. Comedendo, & cubitum eundo non loquebatur ; quamvis vilia tantum vel legumina, vel esculenta ederet ; aliquam tamen particulam ex singulis scu-

scutellis exercebat, eamque lanci in media mensa appositæ imponebat, more antiquo, ad testificandum grati animi erga primos ciborum coquendorum Inventores argumentum; in imponenda verò illa cibi particula, veneranti similis, singularem gravitatem & modestiam servabat.

26. Si storea, seu matta (olim Sinæ humi sedebant super mattas) non esset ritè composita, non sedebat.

27. Postquam publico convivio interfuerat cum suis concivibus, nisi prius egressi fuissent Seniores, ipse egredi volebat.

28. Quando veniebat larvata illa turba ad effugandos è domibus malignos, aut morbiferos Spiritus, ipse aulica veste indutus in herilis, sive orientalis scalæ gradibus stans se præbebat videndum.

29. Dum in aliud Regnum mittebat aliquem è Discipulis ad sciscitandum de amici illic degentis salute, abeuntem deducens iteratâ reverentiâ salutabat, quasi in Nuntio ipsum amicum salutâset.

Primarius Regni Lu Præfectus Kam dono miserat ad Confucium pharmacum. Ipse pharmacum versùs, reverentiâ præmissâ, benignè illud excepit; nè videretur donantem spernere. Sed mox latori dixit: Cui morbo curando hoc profit pharmacum, ignoro; idcirco non ausim id degustare.

30. Accidit, ut fortuito incendio consumeretur equile Confucii, qui è Reguli palatio redux, mox petiit: Aliquisne, inquit, homo ab igne læsus est? nihil de equis interrogans.

31. Si Regulus carnis coctæ ferculum ei mittebat, extemplò non aliter ac si coram Regulo extitisset, compositè & graviter sedens aliquid ejus degustabat; dein reliquum aliis edendum distribuebat. Si carnem crudam mittebat, coqui jussam Majoribus suis præsentabat. Denique si quod animal vivens v. gr. hœdum, agnum, &c. ipsum alendum curabat.

32. Dum Reguli mensæ accumbebat, si Regulus Ceremoniam Cy primis ciborum condiendorum Inventoribus faciebat, mox prior ipse cibos degustare incipiebat, non ausus eam facere, nec more hospitis expectare, donec Regulus ipsum honoris ergo invitaret ad edendum.

33. Æger si à Regulo invisebatur, statim caput ad partem orientalem convertebat honoris ergo. Cùmque aulicam vestem non posset induere, eam sâtem supra se apponi, eique superponi aulicum cingulum jubebat.

34. A Regulo accersitus, non expectabat ad carpendum iter, donec equi curru aptarentur; sed statim abibat, veritus, nè in illis seditiosorum temporum angustiis periculum afferret mora.

35. Si amicus omni subsidio destitutus obiérat : mox ego , aiebat, iusta ei persolvam. Nunquam reverentiam erga amici munus , quantumvis pretiosum , v. gr. equos , currum , &c. exhibebat , sed amicè tantùm illud excipiebat , excepta carne defunctis Parentibus præsentata , erga quam , addit Interpres , tamquam erga ipsos Defunctos profundam reverentiam exhibebat.
36. In lecto decumbens , non se in compositè , mortui instar , extendebat ; solus domi agens severiorem illam gravitatem deponebat.
37. Occurrens homini funebri veste induto , quantumvis familiari , subito vultus speciem commiserando immutabat. Si quem aut præfectum aut cæcum , quamvis ipse solus agens , fortè videret ; statim assurgendo venerantis speciem induibat.
38. Confucius curru vehens , si fortè viro aut funebri veste induto , aut librum , in quo totius populi nomina sunt scripta , gestanti occurreret , statim venerabundus anteriori transversi ligni fulcro incumbibat.
39. Invitatus ad mensam , si multam ciborum elegantiam aut lautitiam videret , statim immutato vultu assurgens , hospitem venerabatur. Ubi Cælum aut fulgure tonabat , aut vento stridebat , illicò oris speciem immutabat.
40. Dum currum ascendebat , recto stans corpore , equorum lora manu carpebat. In curru sedens vultum retrò non flectebat. Si quid dicendum occurreret , modèstè illud dicebat : Si quid videndum , digito non illud monstrabat.
41. Aves , inquebat , infestum venatoris vultum conspicatæ , nescio quo naturæ instinctu edoctæ , protinus avolant ; varièque per aëra gyantes , prospecto securo loco , tandem in eo quiescunt. Cùm autem in montis vertice vidisset phasianam avem , velut ingemiscens dixit : Illa phasiana avis in montis vertice residens , quàm bellè novit sibi consulere ! quàm bellè novit bibendi , edendi , quiescendi tempus ! Tum Discipulus *Tsu lu* , qui Magistro adstabat , cœpit in illam oculos convertere , quasi eam capere gestuisset ; sed illa ter edito cantu , exurgens avolavit.

ARTICULUS XI.

- I. **Q**Uoad honestatis & Musicæ officia , Prisci nunc vulgò habentur inculti ; Recentes , exculti ; ego tamen in harum disciplinarum usu Priscos sequor.
2. Regni *Tsou* (id est, Provinciæ *Hu quam*) Regulus *Chao* invitârat Confucium ad

- ad eum toti regimini præficiendum. Confucius itaque multo Discipulorum comitatu stipatus carpit iter; jamque ad exigui Regni *Chin & Tsy* limites pervenerat; cum horum duorum Regnorum Præfecti, inico consilio, statuerunt iter illi impedire, veriti, nè utilitas, quæ ex Confucii Magistratu isti amplo Regno *Tsou* obveniret, in suum damnum verteretur. Quare multo milite circumdant Confucium, omnemque transeundi aditum intercludunt, ita ut deficiente comœatu & victu coactus fuerit cum suis in Patriam *Lu* reverti. Horum memor Confucius sic postea aiebat: Eheu! qui me olim usque ad Regna *Chin & Tsy* fortiter secuti sunt Discipuli, nunc omnes dispersi sunt! jam nullus eorum hoc limen frequentat.
3. Illi Discipuli, qui tunc secuti fuerant Confucium, quamvis omnes essent insignes; *Ten yuen* tamen, *Mem tsu kien*, *Gen pe nieu*, *Chum kum* virtute; *Tsy ngo & Tsn kum* eloquentiâ; *Gen yeu & Ki lu* regendi arte; *Tsn yeu & Tsh hia* scientiâ inter ceteros excellabant.
 4. Confucius igitur memor horum Discipulorum sic rursus aiebat: Meus ille Discipulus *Hory*, id est, *Ten yuen*, me docentem non adjuvabat; omnia enim, quæ docebam, mox hilari vultu promptus excipiebat, & agere gestiebat.
 5. Dein pergens: Discipulus *Mim tsu kien*, quàm insigni erga parentes observantiâ pollebat! non tantum pater, mater, fratres eum laudabant; sed etiam ceteri omnes nil ab eorum laudibus discrepabant.
 6. Discipulus *Nan yun*, ut referunt ejus Condiscipuli, hæc verba, quæ habentur in libro Carminum tom. *Ta ya*, odâ *Te*: *Albissimi alabastri macula, abstergendo deleri potest; elapsi autem verbi macula, revocando deleri non potest*: ter in die recolebat ac repetebat. Hinc Confucius fratris sui natu majoris filiam ei in matrimonium collocavit.
 7. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki kam* quæsit ex Confucio, quisnam inter omnes ejus Discipulos verus esset discendi amator? ea nimirum mente, ut aptiores posset Regulo proponere ad dignitates. Cui Confucius: Meus, inquit, Discipulus *Ten hory* planè erat verus discendi amator. Sed proh dolor! præcoce morte ereptus est. Nunc, qui sit verè discendi amator, novi neminem.
 8. Cum Discipulus *Ten yuen* obiisset, illius pater *Ten lu* rogavit sibi donari à Confucio ipsius currum, ut ejus pretio construeret aliquod ornamentum genus supra filii defuncti feretrum; ratus nimirum Confucium non admodum egere illo curru, quandoquidem Magistratum non amplius gesseret.

ret. Illi autem sic respondit Confucius: Quivis filius sive polleat, sive non polleat ingenio vel industriâ, pater eum vocat filium, & tractat ut filium. Jam verò meus unicus filius *Ly*, sive *Pe yu*, cum nuper obiisset, habuit quidem feretrum, sed nullum ornamentum feretro superpositum; nec meum tunc currum vendendum, meque deinceps debere ire peditem putavi, ut ejus pretio ornamentum feretro superponerem; licet enim Magistratum non geram amplius, cum tamen post primarios Regni Præfectos primo loco veniam, sapiusque in publicis negotiis occuper, idcirco non decet me peditem iter agere.

9. Confucius sperabat suæ doctrinæ heredem & propagatorem fore istum Discipulum *Ten yuen*; videns autem illum sic præproperè obiisse, ingemiscens aiebat: Eheu! mihi vitam Cælum adimit! mihi vitam Cælum adimit!

10. Confucius audita Discipuli *Ten yuen* morte, subito commotus in lacrymas erupit. Quod conspicati ejus Discipuli, tacitè aiebant: Magister noster plus æquo, vehementer dolet. Mox id resciens Confucius: Itane, inquit, vehementer doleo? Sed numquid id ratio postulat? Si enim hunc Discipulum vehementer non luxero, ecquem sanè lugebo?

11. Cum autem pauper obiisset hic Discipulus *Ten yuen*, nec haberet unde magnificè sepeliretur; ejus Condiscipuli communi consilio solemnes illi exequias persolvere statuerunt. Ast illis reluctabatur Confucius: Non id decet, inquit; ratio enim postulat, ut exequiæ Defuncti conditioni & facultatibus respondeant. Verùm illi, prout statuerant, solemnissimas ei persolverunt exequias. Tum Confucius illos increpans: Meus, inquit, dilectus *Hoei*, dum in vivis agebat, me semper spectavit ut patrem; ego, postquam ille è vivis excessit, non potui cum spectare ut filium; ubi enim meus filius *Ly* obiit, eum juxta rectæ rationis & Rituum regulas sepeliendum curavi. Ceterùm non ego id feci, sed illi duo trësve Discipuli.

12. Discipulus *Ki lu*, sive *Tsu lu*, periit à Confucio, quonam pacto Spiritibus inserviendum foret? Cui Confucius: Quo, inquit, pacto hominibus, quos vides, sit inserviendum, nondum didicisti; ecquî possis discere, quonam pacto Spiritibus, quos non vides, inserviendum sit? Rursus idem *Tsu lu*: Ausum, inquit, sciscitari; mors, quid est? Cui Confucius: Quid sit vita, & quid sit rectè vivere, nondum novisti; ecquî possis nòsse, quid sit mors, & quid sit beatè mori?

13. Fortè adstabant ad latus Confucii hi quatuor Discipuli, vultu omninò dissimiles: *Mim tsu kien*, benigno; *Tsu lu*, audaci; *Gen yeu*, & *Tsu kum*, gra-

- vi. Quo aspectu recreatus Confucius, occultam animi lætitiā non potuit non prodere. Attamen cū videret Discipulum *Tsu lu* nimiam peccare audaciā, illum præmonendo sic affatus est: Discipulus iste *Ten*, id est *Tsu lu*, mihi videtur instar viri, qui non potest sua naturali morte defungi. Verba probavit eventus. In Regno enim *Guei* sub Duce *Kum ty* militans pugnando occubuit.
14. Regni *Lu* Regulus meditabatur publicam ararii, horreique domum vetustate labefactatam destruere, novamque construere. Atque hæc erat ferè omnium Præfectorum sententia; at *Mim tsu kien* Confucii Discipulus illis reluctans: Numquid, inquit, satius foret parum labefactatam reparare, quàm novam construere? quid vobis videtur? ad quid enim necesse novam construere? Quo comperto Confucius: Vir ille, inquit, non facilè loquitur: cū igitur ita audacter locutus fuerit, haud dubiè id ratio exigebat.
15. Discipulus *Ten*, seu *Tsu lu*, in palæstra, antiquo Sinarum more, pulsabat citharam; sed quia ipse erat bellicosus, tono martiali fortiter eam impellebat. Idcirco Confucius: Ad quid, inquit, iste *Ten* ita martiali strepitu in mea palæstra citharam pulsat? Hoc audito, alii Discipuli cœperunt minoris facere Condiscipulum *Tsu lu*; ast illicò eos arguens Confucius, sic in illius laudes erupit: Meus iste *Ten*, quamvis in secretis sapientiæ conclave necdum penetrarit: sua tamen excelsa mente ac fortitudine potest verè dici in anteriorem ejus Aulam subuisse.
16. Discipulus *Tsu kum* interrogavit Confucium de duobus suis Condiscipulis *Su* & *Xam*, uter foret sapientior? Respondit Confucius: *Su* se majora, *Xam* se minora molitur. Ergo, reponit *Tsu kum*, Condiscipulus *Su* vincit *Xam*? Cui Confucius: Peccare, inquit, per excessum non minor est nævus, quàm per defectum.
17. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki sun*, quamvis ita opibus afflueret, ut ipsum Principem *Cheu kum* olim opulentissimum superaret; Confucii tamen Discipulus *Gen kien* domus Administer, mille artibus adhuc eum adjuvabat ad majores quotidie accumulandas. Qua re offensus Confucius sic suos Discipulos alloquitur: Iste *Gen kien*, qui talia audet, non est meus Discipulus. Vos, parva Discipulorum turba, voce unanimi tamquam infesto tympani strepitu, illum impetite, & increpate; vos ita agere addecet, ut resipiscat.
18. Deinde de quatuor aliis Discipulis suis sic aiebat: Discipulus *Chay* erat paulò

- paulò rudior ; *Sen* paulò tardior ; *Su* non satis ingenuus ; *Ten* non satis urbanus.
19. Postea rursus de suo *Ten hœi* sic : Meus autem ille *Hœi*, numquid penè veram sapientiæ viam attigerat ? licet in maximam sæpè reductus fuisset paupertatem, semper tamen lætissimus agebat. Contra *Su*, sive *Tsu kum*, cælesti providentiæ non acquiescens, assiduè in coacervandas opes incumbibat ; & tam sagax erat, ut penè semper, quod præmeditabatur, reverà consequeretur.
20. Discipulus *Tsu cham* quæsit ex Confucio, quid sentiret de modo agendi eorum, qui naturali quadam probitate sunt præditi ? Cui Confucius : Hi, inquit, cum perfectam priscorum Sapientum normam non sequantur, ideò non possunt in secretis sapientiæ conclave penetrare.
21. Confucii effatum : Si ex solo aspectu aut sermone mox iudices aliquem esse virtute præditum, potène asserere eum esse vera aut falsa virtute præditum ?
22. Discipulus *Tsu lu* interrogavit Confucium, utrùm doctrinam, quam in schola audiebat, statim posset in praxim redigere ? Cui Confucius : Cum patrem, inquit, & fratres natu majores, quorum dicto parere debes, adhuc habeas ; quomodo possis absque eorum facultate id, quod in schola audièris, statim in praxim redigere ? Postea Discipulus *Gen kieu* idem interrogavit : cui confestim Confucius annuit. Condiscipulus *Kum si hœa*, cum hæc duo Confucii responsa adeò diversa audisset, perplexus hæsit ; idcirco sic Confucium interrogavit : Modò, inquit, Condiscipulus *Chum yen*, id est *Tsu lu*, petiit ; utrùm posset, quod in schola audisset, statim in praxim redigere : tu, Magister, respondisti : patrem & fratres natu majores habes : horum dictis obsequere. Deinde Condiscipulo *Gen kieu* idem interroganti, mox annuisti. Tuus ego *Che*, id est *Kum si hœa*, his duobus diversis responsis perplexus hæreo ; ausim, quæso, eorum explicationem interrogare. Tum Confucius : Discipulus *Gen kieu* vir est animo nimis timido ; ideò debet exstimulari. *Chum yen* nimis audaci, par duobus ; ideò debet refrænari.
23. Cum ab incolis loci *Quam* impetrus, præsens periculum evadere properaret Confucius ; (vide supra) Discipulus *Ten yuen* viarum errore avulsus, retrò hæsit ; sed paulò post prægressum Magistrum attigit ; cuius aspectu recreatus Confucius : Ego, inquit, te interfectum putabam. Mox *Ten yuen* : Te vivo Magistro, tuus ego *Hœi*, qui ausim me morti obicere ?

24. Primarii in Regno Lu Ministri filius *Ki tsu gen* interrogavit Confucium de duobus Discipulis suis *Chum yeu* & *Gen kieu*, qui in Patris domo Subpræfectos agebant, utrùm possent dici iis pollere virtutibus, quæ magnos Regni Ministros efficiunt? ut hinc scilicet posset gloriari, si annueret Confucius. Sed sic ei respondit Confucius: Enimverò, Domine, ego rebar me à te rogandum de longè aliis viris; nunc autem de istis meis Discipulis *Chum yeu* & *Gen kieu* me interrogas; quid sanè hi sunt ad magnos Regni Ministros? Magnus Regni Minister ille est, qui juxta æquitatis leges Regi inservit; si autem juxta æquitatis leges ei non possit inservire, mox se suo officio abdicat. Jam verò *Chum yeu* & *Gen kieu* ad summum possunt in numerum vulgarium Præfectorum recenferi.

25. Ergo, reponit *Ki tsu gen*, sunt de numero eorum, qui suis Dominis in omni re annuunt? Cui Confucius: Dominis vel in Parentes, vel in Regem exitium molientibus, certè non annuunt.

26. Discipulus *Chum yeu*, sive *Tsu lu*, qui in hujus regii Ministri domo primum Administrum agebat, voluit constituere suum Condiscipulum *Tsu kao*, oppidi *Pi* Præfectum. Illum autem sic arguit Confucius: Reverà tu noces isti homini: vix enim à primo limine sapientiam salutavit, & statim vis illum constituere Præfectum. *Tsu lu*, ut se purgaret, illicò sic reponit: Illic est frequens populus, quem regat; illic terræ ac frugum Spiritus, quem colat, suggestum. Ad quid ergo necesse, ut quis scientias addiscat, libros pedetentim evolvere? Tum Confucius ad suos alios Discipulos conversus: Absurda semper effutit iste verbosus; idcirco malesanam ejus garrulitatem jam pridem odi.

27. Contigit ut hi quatuor Discipuli, *Tsu lu*, *Tsem sie*, *Gen yeu*, *Kum si boa*, hinc & hinc ad latus considerent. Tunc Confucius singulorum mentem scrutaturus, sic ait: Unum sanè me angit, quòd vos toto die me tamquam Seniore ac Magistrum timidè spectetis, nūl unquam in medium proferre ausi. Nè me sic spectetis velim. Scio vos privatim dicere: Ego certè Magistratui gerendo par sum; sed qui me noscat, & proponat, nemo est. Eia ergo demus, ut alii vos noscant, & Magistratu potiāmini; quid vos tunc facturos existimatis?

28. Exemplo Discipulus *Tsu lu*, verba verbis connectens, reponit: Sit, inquit, Regnum centum quadratis stadiis amplum, ex quo mille quadrigæ belgicæ educi solent, aliis magnis Regnis hinc & hinc circumseptum; insuper adde multos exercitus, & armorum strepitus, unde fiat, ut colonis huc illic disper-

dispersis sæpius agri non colantur, segetes & legumina non matureſcant, ſterilitas & fames frequenter adſit. Si mihi huiusmodi Regnum daretur adminiſtrandum, tuus ego *Tſu* videor intra triennium efficere poſſe, ut & vires ad repellendos hoſtes neceſſarias acquireret, & ſectandæ æquitatis normam calleret. Conſpicatus hunc præcipitem reſpondendi ardorem, tacitè ſubriſit Confucius.

Nota: Olim Reguli ſive Principes clientelares dividebantur in quinque ordines, ſcilicet, *Kum*, *Heu*, *Pe*, *Tſu*, *Nan*, quaſi diceret Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones. Regulorum *Kum* & *Heu* Regnum continebat 100. ſtadia quadrata; & vocabatur magnum Regnum. Regulorum *Pe* Regnum continebat 70; *Tſu* & *Nan* 50; & hæc tria vocabantur parva Regna. Totum Imperatoris Imperium continebat 5000. ſtadia quadrata.

29. Converſus deinde ad Diſcipulum *Gen kien*: Tu verò *Kien*, quid? Cui modeſtè: Me, inquit, magni Regni ſuſtinendo oneri parem non auſum aſſerere; ſed ſi parvi Regni ſeptuaginta aut ſexaginta ſtadiis ampli mihi cura demandaretur; tuus ego *Kien* videor intra triennium me efficere poſſe, ut ejus populo omnia ad vitæ ſuſtentationem neceſſaria abundè ſupplerent. Sed quod ad Rituum & Muſicæ diſciplinæ perficiendas attinet, ego virum abſolutâ & ſcientiâ & virtute præditum expectarem.
30. Poſteà converſus ad Diſcipulum *Kum ſi hoæ*, ſeu *Kum ſi che*: Tu verò *Che*, quid? Cui ille: Ego, inquit, non auſum affirmare, quod Rituum & Muſicæ diſciplinæ calleam: Quocirca hæc adhuc addiſcere exopto. Ceterum quando in parentali Imperatorum defunctorum Aula parentatur, vel quando clientelares Reguli, eorūmve Legati ex omnibus Regnis confluentes unà conveniunt in Imperiali Palatio, clientelare obſequium præſtaturi; ſi tunc ego aliquo munere dignus judicaret, cuperem certè ſolemniter & toga & pileo ornatus, parvulum quemdam Ceremoniarum Magiſtrum agere.
31. Denique converſus ad Diſcipulum *Tſem tien*, ſive *Tſem ſie*: Tu verò *Tien*, quid? Tum *Tſem tien*, qui citharam huc uſque pulſarat, protinùs eam ponit, ſono ſeſe ſuaviter remittente, ac ſenſum pereunte. Deposita ergo citharâ, aſurgens modeſtè reponit: Quod ego exopto, longè ab hiſtriæ Condiſcipulorum votis diverſum eſt; adeoque aperire non expedit. Quid mali? ſubjungit Confucius: unusquiſque, quod ſentit, aperit; quod amat, exponit, & nūll aliud. Tum *Tſem tien*: Ego, inquit, quod amo,

amo, hoc est: sub *sinem* veris, cum jam aer incipit esse calidior, verno amictu confecto, cum 5. aut 6. amicis jam pileatis, & sex aut septem adolescentibus subsequentibus, ire deambulatum ad australem nostræ metropoleos *Ten chen* partem, ibique in limpidissimo fontis *T* rivo corpus lavare; deinde sub umbroso illo arborum tegmine dicto *Vu ju*, suaviter ventum & auram captare, dulcisque versuum strophas unanimi voce & lyra cantare, atque leni cantu animum pascere; denique post amicam deambulationem, & innocentem animi relaxationem domum reverti; hæc mea & vota & deliciae sunt. Mox huic applaudens Confucius, suspiranti similis ait: Ego, charissime *Tien*, tecum ideam profectò sentio & exopto.

Nota: Olim Sinenfes pueri ante decimum quintum annum pileum non gerebant; sed hic solemni Ritu inter decimum quintum & vigesimum ætatis annum illis imponebatur, tuncque ex ephebis egressi, seu pileati dicebantur. Pari modo puellis circa eandem ætatem, sed paulò citius, præscriptus capitis ornatus solemniter imponebatur.

32. Discipulus *Tsem sie*, cum vidisset Confucium ad Condiscipuli *Tsu lu* verba subrississe; ad aliorum duorum sententiam tacuisse, ad suam locutum fuisse, hæsit dubius; ideoque his tribus Condiscipulis egressis, seorsim sic ipse Confucium interrogavit: Magister, quid de iis, quæ protulerunt Condiscipuli, sentis? Sua quisque, inquit Confucius, vota & mentem aperuit, nihilque aliud. Quid est, quod de iis sentiam? instat *Tsem tien*: eccur igitur ad verba *Tsu lu*, Magister, subrissisti? Quisquis, reponit Confucius, cupit Regnum ritè administrare; modestiam, animi demissionem, & Rituum honestatem prius servet, necesse est. Jam verò ille *Tsu lu* absque ulla animi demissione & modestia, vix interrogatus, suam subito ostentavit industriam; idcirco ego subrissi.

33. Condiscipulus autem *Gen kien*, pergit *Tsem tien*, dixit se posse intra triennium efficere, ut Regno septuaginta, aut sexaginta stadiis amplo omnia ad vitæ sustentationem necessaria abundè supplerent; liceat, quaeso, petere; potèstne tantilla terræ portio dici Regnum? Cui Confucius: Cum quodvis Regnum, sive centum, sive septuaginta, sive quinquaginta stadiis amplum, eandem auctoritatem, eadem jura, idem regimen possideat; eccur ditio septuaginta, aut sexaginta stadiis ampla non possit dici Regnum?

34. Denique subjungit *Tsem tien*: Jam verò Condiscipulus *Kam si che* assensuit, se posse parvulum quemdam Ceremoniarum Magistrum agere; liceat,

ceat, quæso, iterum interrogare: Qui parvulum dumtaxat Cere-
moniarum Magistrum agit, potestne is dici Regnum regere? Cui Confucius:
Ille asseruit se posse parvulum Cereemoniarum Magistrum agere in paren-
tali Imperatorum defunctorum Aula, in generali Regulorum omnium
congressu, in splendido Præfectorum ex omnibus Regnis delegatorum
cœtu; si hoc non sit verè Reguli negotium ac munus; dic, quæso, quid
sit? Enimverò Discipulus *Kum si che*, si tantum possit parvulum agere Ce-
remoniarum Magistrum; ecquis magnum poterit agere?

ARTICULUS XII.

1. **D**iscipulus *Ten yuen* interrogavit Confucium, quid factu opus sit ad
pietatem seu omnimodam cordis rectitudinem comparandam?
vinde te ipsum, respondit Confucius; omne quod agis, ad honestatem
reduc, & sic pietatem comparasti: quin imò si vel uno tantum die peni-
tens te ipsum viceris, omnèque quod egeris, ad honestatem retuleris;
protinus te fama in omnium ore circumferet, totumque Imperium te pi-
um ac rectum celebrabit. Nec hoc difficile; pietas enim non ab aliis,
sed à nobis solis dependet.
2. Rursus Discipulus *Ten yuen*: Permite, inquit, ut exquiram præcipua quæ-
dam hujus virtutis capita. Cui Confucius: Si quid videndum honesta-
ti, contrarium occurrat, noli videre; si quid audiendum, noli audire; si
quid loquendum, noli loqui; si quid agendum, noli agere, si quis motus
rationi dissonus exurgat, noli ei consentire. Tum reponit *Ten yuen*:
Tuus ego *Hoei*, quamvis sim parum solers, hæc tamen præclara præcepta
liceat, quæso, in praxim deducere.
3. Discipulus *Chum kum*, cognomento *Gen yum*, etiam interrogavit, quid
factu opus ad piè, & rectè vivendum? Respondit Confucius: Dum
foris agis, ita te gravem ac modestum exhibe, perinde ac si magnum
quemdam hospitem inviseres. Dum aliquid populo præcipis; ita te gra-
vem ac modestum exhibe, perinde ac si magnam solemnitatem Cy faceres.
Deinde ex teipso alios metire; nimirum quod tibi non vis fieri, alteri nè
feceris. Hujusmodi vir sive foris cum populo, sive domi cum parenti-
bus agat, nec sibi nec aliis ullam dat molestiam, aut iræ occasionem.
Tum reponit *Chum kum*: Tuus ego *Tum*, quamvis sim parum solers, hæc
tamen præclara præcepta liceat, quæso, in praxim deducere.
4. Discipulus *Sa ma niu* etiam interrogavit, quid factu opus ad piè & rectè
viven-

- vivendum? Respondit Confucius Qui vult piè & rectè vivere, sit difficilis ad loquendum. Mox reponit *Su ma niu*: Esse difficilem ad loquendum, idne tantillum sufficit ad piè & rectè vivendum? Cui rursus Confucius: Piè & rectè agere, est difficile; numquid ut & loquatur, debet esse quis difficilis?
5. Deinde idem Discipulus *Su ma niu*: Sapiens, inquit, qualisnam vir? Vir est, reponit Confucius, qui nunquam dolet, nunquam timet. Vir, qui nunquam dolet, nunquam timet, subjungit *Su ma niu*, potestne continuo dici Sapiens? Cui Confucius: Vir, qui dum suum animum inspicit, nullam in eo ægritudinem aut labem invenit, dic, quæso, quid possit aut dolere aut timere?
6. Hic Discipulus *Su ma niu* habebat fratrem natu majorem *Von tui* in Regno *Sum*, hominem turbulentum, & cum eo duos fratres natu minores *Tsu ki*, & *Tsu kiu*, qui communi scelere eadem audebant. Quamobrem mœrore confectus, sic ingemiscens aiebat: Omnes alii fratrum consuetudine, solatio, auxilio perfrui possunt; heu! solus ego non possum; solus ego fratres non habeo. Cui Condiscipulus *Tsu hia*: Ego, inquit, *Xam*, (*Xam* est nomen, *Tsu hia* cognomentum) sæpius hæc audiui à Magistro Confucio: Mors & vita à Cæli lege pendent, nec hanc immutare possumus; paupertas & divitiæ à Cæli dispositione dimanant, nec hanc cogere possumus. Ideò vir sapiens hanc Cæli legem ac dispositionem sine intermissione reveretur; hac una contentus vivit. In quacumque hominum consuetudine versetur, se semper comem & reverentem præbet. Idcirco omnes populi intra quatuor maria conclusi, tamquam uterini fratres, cum amore & benevolentia prosequuntur. Quis ergo potest vir sapiens dolere se fratribus carere?
7. Discipulus *Tsu cham* interrogavit Confucium, quisnam posset dici vir perspicax? Cui Confucius: Sunt quidam, inquit, qui occulta arte, aliorum famæ detrahunt, sensum in audientium animos sese insinuando, assensumque captando, non aliter ac si sensim in aquam linteum immergerent, donec totum sit madefactum. Contrà sunt alii, qui apertis verbis, injuriæ sibi illatæ atrocitatem extollunt, eamque volut præsentem audientium oculis subjiciunt, non aliter ac si subitum in cute vulnus accepissent. Jam verò, qui nec illis occultis detractoribus, nec his apertis accusatoribus subito dat fidem, hic non tantum perspicax, sed etiam longè perspicax dici potest.

8. Discipulus *Tſu kum* quaerit ex Confucio, quid ad bonum regimen necesse foret? Cui Confucius: Hac, inquit, tria: victus abundans, militia sufficiens, populus fidus.
9. Si autem, reponit *Tſu kum*, hac tria simul haberi nequeant, nec aliter fieri possit, quin unum tollatur; ecquod ex his tribus prius tollendum censes? Tolle milites, inquit Confucius.
10. Iterum reponit *Tſu kum*: Si autem sublatâ militiâ, nec ipsa duo reliqua, nempe victus & fidelitas, simul haberi nequeant, nec aliter fieri possit, quin unum tollatur; ecquod ex his duobus prius tollendum censes? Tolle victum, inquit Confucius. Sublato victu, populi quidem morientur; sed ab omni ævo mors omnes manet; fidelitas autem est id, quod hominem constituit; hanc tolle; mox populi jam non homines, sed ferae erunt. Numquid ergo, addit Interpres, præstat mori ut homo, quàm vivere ut fera?
11. Primarius Regni *Guei* Præfectus *Kie tsu chim*, cum sub finem Imperii *Cheu* videret homines plus corpori, quàm animo ornando vacare, in hac verba erupit: Ad quid sanè opus est fucato illo morum, & externæ honestatis ornatu? Da sincerum, da candidum virum, & ego hunc Sapientem dixerò. Quo audito Discipulus *Tſu kum*, correcturus unum excessum per alium, sic ait: Heu! Domine, quid, quaeso, dixisti? Ecquem Sapientem vocas? Enimverò incauta verba, quæ præproperans lingua effudit, laxatis licet habenis currentes, quatuor equi assequi non possunt, ut revocent. Sapiens itaque tantum tribuit exteriori morum honestati, quantum interiori cordis candori; & contrà tantum interiori cordis candori, quantum exteriori morum honestati; utrumque pari studio curat. Sublata enim exteriori morum honestate, quî Sapientem ab Inspiciente discernas? Si pretiosam maculosæ tigridis pellem variegato pilorum ornatu exspoliaveris, annon tunc, sicut quævis vilissima sive canis, sive capræ pellis, habebitur.
12. Olim Imperator *Tu* totam Chinam in novem Provincias pro vectigali exigendo diviserat, omnesque agros sic partiti fuerat, ut ex novem partibus una Imperatori cederet. Unde disponebantur novem jugera in quadrum eo ordine, quo novem trochili disponuntur ad ludendum. Atque ista quadrata agrorum divisio vocabatur *Tſu*, propter quamdam cum hac littera *Tſu* similitudinem. Jugerum quod erat in medio aliorum octo positum, pertinebat ad Imperatorem, & illud colere debebantur octo lateralium

- teralium jugerum coloni. Postea autem, quia hi coloni laterales negligenter colebant Imperatoris jugerum, idcirco Imperatoria Familia *Che* medium illud Imperatoris jugerum cessit octo collateralibus colonis, & legem condidit, ut ex istis novem jugeribus sibi pro vectigali solverent decimam omnium fructuum partem; atque hæc vectigalis lex dicta est *Che*, id est communi labore agros colere, & æqualem fructuum partem recipere. Jam verò Regni *Lu* Regulus *Ngai kum* Confucii Discipulus *Ten jo* sic interrogavit: Hisce annis cum magna sterilitas, & frugum penuria oborta sit; ea, quæ mihi ad victum & usus publicos sunt necessaria, non suppetunt; ecquod, quæso, remedium? Cui Discipulus *Ten jo*: Quidni, inquit, uteris universali Imperii *Che* lege *Che*, qua tina ex decem partibus Regi solvitur pro tributo? Imò verò, reponit Regulus, olim Regulus *Sinen kum*, unus ex meis Prædecessoribus, instituit, ut duæ ex decem partibus pro tributo solverentur; sed nec sic mihi suppetunt necessaria; quomodo igitur possim uti illa lege *Che*? Tum subjicit *Ten jo*: Si populus ea, quæ ad victum, vestitum, & habitationem sunt necessaria, affatim habuerit; quæ fieri poterit, ut Rex non habeat? Contrà si populus non habuerit; quæ fieri poterit, ut Rex habeat?
13. Discipulus *Tsu cham* petiit à Confucio modum virtutem virtuti accumulandi, & mentis errores discernendi. Confucius sic respondit: Animi candorem & veritatem imprimis spectare, & se ad exercendam æquitatem sedulo transferre, istud est virtutem virtuti accumulare. Deinde quos malè amas, si hos cupis diu vivere; quos malè odisti, si hos cupis citò mori; malè amatos velle diu vivere, malè exosos velle citò mori, istud maximus mentis est error & cæcitas; uti liber Carminum tom. *Siao ja*, odâ *Ngô him kè ye*, ait: Certè non propter illius divitias, sed propter illius juventutem, affectum mutasti.
14. Regni *Cy* Regulus *Kim kum* interrogavit Confucium regendi artem. Rex, inquit, Regis; Præfectus, Præfecti; Pater, Patris; Filius, Filii partes omnes expleat; & artem regendi tenes.
15. Optimè sanè dixisti, subjicit Regulus; ita reverà est. Et verò si nec Rex Regis, nec Præfectus Præfecti, nec Pater Patris, nec Filius Filii partes expleverit, quamvis Regnum orizæ & frugum ubertate affluat, quæ tamen ego possim illis tranquillè frui ac vesci?
16. Confucii effatum: Quis est, qui possit litigantium causas dimidio verbo dirimere? Annon meus Discipulus *Ten*? cognomento *Tsu lu*. Deinde addunt

- addunt ejus Condiscipuli: *Iſu lu* ſuſceptâ alicujus cauſâ, ſi poterat, non patiebatur vel unam noctem tranſire, quin ejus votis faceret ſatis.
17. Confucius de ſe ſolebat dicere: Audire & judicare litigantes, ego quidem non ſecus ac alii poſſum: quid enim difficultatis? Sed numquid oportet efficere, ut non litigent? (Hos ſcilicet docendo patientiam, modestiam, manſuetudinem, honeſtatem.) Hoc autem maximè difficile.
18. Discipulus *Iſu cham* interrogavit Confucium artem regendi. Reſpondit Confucius: Populum alere & inſtruire indefeſſè conare; conatum ſincere exequere.
19. Confucii eſſatum: Sapienciæ Alumnus, qui vaſtè ſuum ſtudium ad libri Carminum, & Annalium Imperialium notitiam, atque ad ſex artium exercitationem extendit, ac poſteà hæc omnia juxta honeſtatis leges in agendo accuratè reſtringit, is poteſt acquirendæ perfectioni nîl contrarium committere.
20. Confucii eſſatum: Sapiens, laudabile opus aggredientem hortatur ad perficiendum, turpe ad relinquendum. Inſapiens, contrà.
21. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki kam* interrogavit Confucium artem regendi. Cui Confucius: Regere, inquit, eſt rectum efficere. Si tu, Domine, dux rectus fueris, ecquis audebit non rectus eſſe?
22. Idem Præfectus *Ki kam*, cùm doleret multos in Regno latrones graſſari, petiit à Confucio modum illos exſtinguendi. Reſpondit Confucius; Si tu, Domine, non fueris opum cupidus; mox populi, nè præmio quidem, ad furta impelli poterunt.
23. Si autem, ſubjicit idem *Ki kam*, ruruſ ſus rogans rectam regendi artem, nefarios illos homines, ut bonorum virtus perficiatur, morte ſuſtulerò; quid? Cui Confucius: Quid, quaſo, Domine, opus eſt cædibus ad regendum? Tu Domine, probitatem ama, mox populi & hanc amabunt. Superiorum virtus, eſt velut ventus; Inferiorum, velut herba. Si ventus herbis incubuerit, mox illæ inſeſtuntur.
24. Discipulus *Iſu cham* Confucium interrogavit, quomodo ſapienciæ Alumnus poſſit dici liberum ad omnes habere acceſſum; Quid eſt, reponit Confucius, quod vocas liberum ad omnes habere acceſſum? Qui magnâ, ſubjungit *Iſu cham*, claret famâ; foris in Regno bene audit; domi inter Parentes bene audit, ubique bene audit. Tum Confucius; Bene audire, inquit, non eſt liberum ad omnes acceſſum habere.
25. Liberum ad omnes acceſſum habere, eſt rectâ indole pollere, æquitatem ama-

amare, cautè aliorum verba perpendere, & illorum vultus tacitè inspicere, sollicitè se aliis submittere. Qui his dotibus præditus est, sive foris in Regno, sive domi inter Parentes existat, liberum ad omnes habet accessum.

26. Contrà qui tantùm bene audire studet; qui specie reus sectatur pietatem seu cordis rectitudinem, & in opere ubique illi adversatur; qui in aliorum consuetudine omnem cautelam & demissionem exuit, nihilque hæsitans se in Magistrum erigit, is sæpius & foris in Regno, & domi inter Parentes bene audit.

27. Discipulus *Fan chi*, cùm fortè secutus fuisset deambulanti Confucium ad australem urbis *Ten chen* partem sub umbroso illo arborum regmine dicto *Vu yu*, eum interrogavit modum virtutem virtuti accumulandi, pravas affectiones frænandi, mentis errores discernendi. Cui Confucius: Præclara sanè & optima quæstio! itaque responsum accipe: virtutis opus, diligenter exercendum, primo loco ponere: virtutis effectum secuturum, postremo; annon istud est virtutem virtuti accumulare? Deinde sua vitia fortiter oppugnare, aliena non temerè incusare; annon istud est pravas suas affectiones frænare? Denique propter subitam & momentaneam iram suæ vitæ oblivisci, mortemque sibi ultrò arcessere, ita ut in Parentes damnum resiliat; annon istud est maximus mentis error?

28. Discipulus *Fan Chi* quæsiit ex Confucio, quis posset dici pius? Qui alios diligit, reponit Confucius. Deinde quæsiit quis posset dici prudens? Qui alios novit, reponit Confucius. Cùm autem *Fan chi* id non satis caperet, sic fusiùs suam mentem explicuit Confucius: Si quis rectos homines ad munia evehat, pravos officio vacuos relinquat, efficiet, ut pravi brevi evadant recti. Primum, addit Interpres, est effectus prudentiæ; secundum pietatis.

29. Sed cùm nec sic Magistri mentem caperet *Fan chi*, reversus occurrit Condiscipulo *Tsu hia*; eoque salutato: Modò, inquit, agens cum Magistro Confucio, interrogavi, quis prudens dici posset? Si quis, reposuit, rectos homines ad munia evehat, pravos officio vacuos relinquat, efficiet, ut pravi brevi evadant recti. Quid, quæso, hoc significat? Tum *Tsu hia*: Vastissima sanè sententia! Dum olim imperator *Xun* Imperium teneret, inter omnes Aulae Proceres electum unum *Kao yao* extulit ad supremam primi Ministri dignitatem; hincque factum est, ut omnibus virtutem sequentibus, viderentur improbi, procul in exilium expulsi. Postea

dam Imperator *Chim tam* Imperio potiebatur; electum etiam ex omnibus unum *T-in* extulit ad supremam primi Miniſtri dignitatem; hinc pariter factum est, ut omnibus, virtutem ſequentibus, viderentur improbi procul in exilium expulſi.

30. Discipulus *Tſu kum* interrogavit Confucium amicitiae leges. Cui Confucius: Peccantem amicum ſincerè compone; ſi tuis monitis nihil proficias, deſiſte; nè tibi injuriam aut probrum arceſſas.

31. Discipuli *Iſem tſu* effatum: Sapiens litterarum exercitatione amicos frequentat, & amicorum frequentatione ſuam pietatem ſeu virtutē adjuvat.

ARTICULUS XIII.

1. Discipulus *Tſu lu* quaſit ex Confucio optimum regendi modum. Cui Confucius. Ut alios doceas rectè vivere, ipſe priùs rectè vive; ut alios fatiges in opere, te in eodem fatiga. Quid, quaſo, amplius? reponit *Tſu lu*. Cui Confucius: Hoc indefeſſus conſtanter age.

2. Discipulus *Chum kum*, agens Praefectum cujuſdam oppidi, quod primatio Regni *Lu* Praefecto *Ki* ſubjacebat, interrogavit Confucium optimum regendi modum. Ante omnia, inquit Confucius, ſuum unicuique officium diſtribue; leves culpas facile condona; viros induſtrios ac ſapientes ad munia evehe. Quonam pacto, ſubjungit *Chum kum*, viros induſtrios ac ſapientes potero cognoscere, ut illos promoveam? Cui Confucius: Quos, inquit, cognoviſcis, hos promove; quos autem non cognoviſcis, putàsne eos ab aliis ita relinquendos, ut illorum induſtriam ac ſapientiam tibi notam non faciant?

3. Regni *Guei* Regulus *Lim kum* habebat filium *Quay ray*, qui patrem & novercam ſuam offenderat; ideòque auſugerat in Regnum *Cin*. Interim cùm obiiſſet Regulus *Lim kum*, acclamatus eſt Regulus, hujus Principis *Quay ray* filius *Che*. Quare Princeps *Quay ray*, in Patriam cum exercitu redux, voluit paternum Regnum armis capeſſere; ſed victus, retrò abire coactus eſt. Novus ergo hic Regulus *Che* in tabulis & in omnibus Actis publicis ſuum Avum *Lim kum* ſemper nuncupabat Patris nomine, ſupprimens verum Patris *Quay ray* nomen. Id temporis accidit, ut Confucius ex Regno *Tſou* reverſus, illuc appelleret, invenitque Discipulum ſuum *Tſu lu*, Magiſtratu ibi donatum. Hic *Tſu lu* eo ſalutato: Jam pridem, inquit, hujus Regni *Guei* Regulus *Che* te, Magiſter, expeſtat, ut te ad Regni regimen admoveat. Sed quid, quaſo, Magiſter, in hoc regimine primum

num sollicitabis? Cui Confucius: Numquid id primum sollicitandum est, ut vera nominis appellatio, quæ nunc perturbatur, statim reparetur? Mox reponit *Tsu lu*: Enimverò id magni interest? Pace tuâ, Magister; dicere liceat: hæc mens longè à rei cardine abest. Ad quid juvat illa veri nominis reparatio? Tum acriter eum arguens Confucius: Incultus, inquit, & rudis es vir, mi *Chum yu*; insulsa semper effutis. Sapiens in iis, quæ non intelligit, dubitare saltem novit. Nunc ergo rem accipe:

4. Si vera nominis appellatio non reparatur, verba in tabulis publicis ac iussis non erunt recta; si verba non sint recta, negotia non erunt perfecta; si negotia non sint perfecta, seu non ritè perficiantur, Rituum ac Musicæ leges non vigeant; si Rituum ac Musicæ leges, utpote ad disponenda negotia & ad conjungendos animos accomodatæ, non vigeant; pœnæ in plectendis delictis non erunt æquæ; si pœnæ in plectendis delictis non sint æquæ, populi non habebunt, in quo tuti pedem figant, nec ad quid securè manum extendant.

5. Quocircà Sapiens, ut aliquid nominet, debet videre, an verè isto nomine appellari possit? ut loquatur, debet videre, an verba sua verè possint opere compleri? Hinc Sapiens, nè quid temerè loquatur, diligentissimè vigilat.

6. Discipulus *Fan chi* rem agrariam ad bonum regimen maximè necessariam arbitratus, sic interrogavit Confucium: Ego, inquit, qua arte agros ferere oporteat, lubens addiscerem; me, quæso, edoceas velim. Cui Confucius: Istam ego artem non calleo sicut veterani illi aratores, à quibus eam meliùs addisces. Tum ratus rem hortensem paulò esse faciliorem, sic eum rursus interrogat: Qua saltem arte hortum colere oporteat, lubenter addiscerem; me, quæso, edoceas velim. Cui iterùm Confucius: Nec istam ego artem calleo sicut veterani illi olitores, à quibus eam meliùs addisces. Cùm autem hic *Fan chi*, seu *Fan su* egressus fuisset; tum Confucius ad adstantes: Quàm verè homunculus est iste *Fan su*! deinde sic pergit:

7. Si vir Princeps amet honestatem; nemo est, qui reverenter eum non colat; si æquitatem; nemo, qui lubenter ei non obediat; si veritatem, nemo, qui verè eum non diligat. Cùm res ita se habent; tunc populi ex quatuor Imperii partibus allekti, filiolos suos fasciis involutos humeris imponunt, & ad colendos agros, illic habitaturi ultrò adveniunt. Quid

- igitur opus est, ut vir princeps coloni artem calleat, & sua manu agros seret?
8. Confucii effatum: Sit vir, qui totum Carminum librum, 300. Articulos continentem, memoriter sciat: si iis, quæ scit, nesciat ad regimen sibi commissum uti; si dum Legatus in quodvis Regnum mittitur, nullum ex se responsum dare queat; quamvis sanè multa memoriter sciat, quid tamen hæc illum juvant?
9. Confucii effatum: Superiori recto, etiam absque mandato, obeditur; pravo, nè cum mandato, obtemperatur.
10. Confucius deplorans malum Regnorum *Lu* & *Guei* regimen, sic aiebat: Eheu! ista duo regna *Lu* & *Guei* in suo regimine se esse germanos verè demonstrant! quia nimirum ista duo Regna à duobus fratribus *Cheu kum* & *Kam xo*, Principis *Yen nam* filijs, condita fuerant: *Cheu kum* secundò genitus filius, donatus fuerat Regno *Lu*; & *Kam xo* tertio genitus, donatus Regno *Guei*.
11. Confucius sic in laudes primarii Regni *Guei* Præfecti *Kam tsu kim* erupit: Præfectus ille pacificè vivendi artem bellissimè noverat: dum olim victus ac vestitus vix ei suppetebat, suamque fortunam inchoabat, ille hilaris aiebat: Nunc equidem satis opum utcumque accumulavi. Postea cum sensim crescentibus facultatibus paulò plus haberet, tunc iterum aiebat: Nunc profectò divitiis utcumque affluo. Denique cum mediocres divitias sibi comparasset, tunc aiebat: nunc sum omninò dives, nihilque addi potest.
12. Dum iret in Regnum *Guei* Confucius, Discipulus *Gen yeu* currum ejus regebat. Confucius maximam populi istius frequentiam conspicatus: Quàm innumerabilis, inquit, gens ista! Tum *Gen yeu* sic eum interrogat: Princeps ubi multos sic habet populos, quid ampliùs præstare oportet? Oportet, reponit Confucius, ut illos ditet. Illis ditatis, quid ampliùs? subjungit *Gen yeu*. Oportet, inquit, ut illos instruat.
13. Confucius dolens Regnum *Guei* tam malè regi, aiebat; Certè si Regulus ille me uno dumtaxat anno uti veller, spero fore ut totum istud Regnum novam faciem indueret; si autem tribus annis, ausim polliceri omnia, quæ ad rectam & morum & regiminis normam spectant, me posse perficere.
14. Confucii effatum: Antiquo proverbio dicitur: Si probus Princeps centum annis Regnum continuârit, hic quosvis populos poterit sua probitate demulcere, & penam amovere. Quàm vera sanè hæc est sententia!
15. Confucii effatum: Quamvis Princeps sapiens imperio potiatur, ad obtinendam

tinendam tamen absolutam in populis pietatem ac vitæ honestatem, opus est ad minimum 30. annis.

16. Confucii effatum: Si Rex fuerit rectus, ecquid difficultatis habebit ad rectificandos suos Præfectos? Si distortus, quomodo alios poterit rectos reddere?
17. Confucii Discipulus *Gen yeu* præerat cuidam oppido, quod primario Regni *Lu* Præfecto *Ki* subiacebat. Accidit, ut ex hujus Præfecti domo solito tardius rediret ad visendum Confucium. Idcirco Confucius: Cur, inquit, hodie tam serò? Reponit *Gen yeu*: Consultandum fuit de aliquo Regni negotio. De illius nempe, subjicit Confucius, Præfecti *Ki* negotio. Si enim de Regni negotio consultandum fuisset, quamvis nunc ego Magistratum non geram, de eo tamen quidpiam audivissem.
18. Regni *Lu* Regulus *Tim kum* petiit ex Confucio, num posset uno verbo exprimi Regnum ad magnam gloriam evehendi modus? Sic illi Confucius: Uno quidem verbo non potest ita certò id præfiniri; ceterum nunc vulgò homines dicunt: esse Regem, est difficile; Regni Ministrum, nec facile. Si Rex ergo sciat sustinere Regis onus, esse quid difficile, annon potest hoc uno verbo satis certò præfiniri Regnum ad magnam gloriam evehendi modus.
19. Etiamne, pergit Regulus *Tim kum*, uno verbo posset exprimi Regnum ad magnam miseriam redigendi modus? Sic illi Confucius: Nec id uno verbo certissimè potest præfiniri; ceterum vulgò nunc dicunt homines: *Ego sanè non gauderem esse Rex; sed si essem Rex, vellem, ut mihi vel unicum verbum proferenti nemo auderet adversari.* Si ergo illi, recta loquenti aut imperanti, nemo adversetur, numquid hoc bene? Si autem prava loquenti aut imperanti nemo adversetur, numquid hoc uno verbo sat certò potest præfiniri Regnum ad magnam miseriam redigendi modus?
20. Primarius Regni *Tsou* Præfectus *Xe kum* interrogavit Confucium artem regendi. Sic Confucius: Vicini populi te rectore gaudeant, remoti ad te veniant.
21. Discipulus *Tsu hia* agens oppidi *Kiu fu* Præfectum, interrogavit Confucium optimum regiminis modum? Sic Confucius: Nè velis, ut res festinè fiant; nè inhies exiguo lucello. Qui enim vult, ut res festinè fiant, non potest eas satis perpendere; & qui inhiat exiguo lucello, res grandes amittit.
22. Primarius Regni *Tsou* Præfectus *Xe kum*, colloquendo cum Confucio,

aiebat: Certè in mea Patria sunt quidam homines mirum in modum recti. Nuper alienam ovem pater quidam clam surripuerat; filius mox patris furtum patefecit. Sic autem illi Confucius: Recti homines in mea Patria sunt longè ab his diversi. Pater enim filii, filius patris culpam occultare conatur. Et certè vera recti ratio in hoc sita est.

23. Discipulus *Fan chi* quæsit ex Confucio sectandæ pietatis modum. Sic illi Confucius: Dum solus agis, serva modestiam; dum rebus vacas, serva diligentiam; dum alios frequentas, serva candorem. Quamvis inter barbaras gentes verferis, non debes has virtutes negligere.

24. Discipulus *Tsu kum* interrogavit Confucium, quis posset dici sapientiæ Alumnus? Sic illi Confucius: Qui honestatem amat, turpitudinem erubescit, missus in quodvis Regnum legatus, Principis sui jussu probro non afficit, hic potest dici sapientiæ Alumnus. Sed paucos, reponit *Tsu kum*, hujusmodi reperire est: ausim petere, an dentur alii paulò inferioris ordinis? Quem, inquit Confucius, omnes sui Consanguinei Parentum cultorem, omnes sui concives Superiorum veneratorem vocant, hic potest in secundo sapientiæ Alumnorum ordine reponi. Ausim iterum, subjungit *Tsu kum*, percunctari, ecquis possit in tertio annumerari? Cui Confucius: Qui, inquit, verba sua tenaciter adimplere, & cœpta sua tenaciter perficere vult, quamvis hæc lapidea firmitas homunculum tantum deceat, is tamen etiam vel sic potest in tertio sapientiæ Alumnorum ordine numerari. Denique idem *Tsu kum* rursus sic percunctatur: Isti ergo Præfecti, qui nunc regimini præsumt, quid? Tum suspirans Confucius: Heu! vasa illa angusta, vaniloqui illi unius carthalli homunciones, quonam sanè modo possint inter sapientiæ Alumnos annumerari.

25. Confucii effatum: Quandoquidem Discipulos immutabile virtutis Medium sectantes obtinere nequeam, numquid debeo vel eos, qui plus volunt, quàm faciunt; vel eos, qui plus faciunt, quàm sciunt, instruendos eligere? Illi enim ab altiori semper sumunt exempla vivendi; hi, quod rationi dissonum est, semper agere reformidant; adeoque paulatim efficere potero, ut & hi & illi immutabile virtutis Medium attingant.

26. Confucii effatum: Australium Provinciarum incolæ vulgò dicunt: *Homino inconstans ita parùm præstat, ut nè magicam quidem, aut medicam artem exercere valeat.* Præclarum sanè effatum! Huic liber *Te kim*, cap. *Qua hem*, consentit sic: *Virum, qui virtutem suam per severantiâ non coronat, quamvis ali-*

- aliquandiu in ejus via ambulaverit, in fine tamen opprobrium excipiet.* Deinde subjungit Confucius: Qui hujus loci sensum non penetrat, verborum tantum cortici adhæret; qui autem penetrat, innumeris vitiis se scatere animadvertit.
27. Confucii effatum: Sapientis consuetudo cum omnibus concors, sed non cum omnibus eadem; contrà, Insipientis consuetudo cum omnibus eadem, sed non cum omnibus concors.
28. Discipulus *Tsu kum* sic Confucium interrogat: En vir, quem omnes sui concives amant, quid? Potestne credi esse sapiens? Minimè, inquit Confucius. Contrà, reponit *Tsu kum*: En vir, quem omnes sui concives oderunt, quid? Potestne credi esse sapiens? Minimè, inquit Confucius; præstat autem, ut omnes boni illum ament, & omnes mali illum oderint; tunc verè poterit credi esse sapiens.
29. Confucii effatum: Inservire Sapienti, facile est; Sapientem delectare, difficile; si enim iniquitate eum delectare volueris, hac non delectatur; sed ipse, dum quidquam aliis imperat, se semper cujusque viribus accommodat. Contrà, inservire Insipienti, difficile; Insipientem delectare, facile est; si enim iniquitate eum delectare volueris, mox hac delectabitur; sed ipse, dum quidquam aliis imperat, vult opus ex omni parte perfectum.
30. Confucii effatum: Sapiens est magnificus sine superbia; Insipiens est superbus sine magnificentia.
31. Confucii effatum: Vir fortis, constans, sincerus, taciturnus non procul abest à pietatis seu recti cordis via.
32. Discipulus *Tsu su* interrogavit Confucium, quomodo quis posset dici sapientiæ Alumnus? Qui, inquit, sincero affectu, diligenti cohortatione, hilari affabilitate præditus est, hic potest dici sapientiæ Alumnus. Sincero, inquam, affectu, & diligenti cohortatione erga socios; hilari affabilitate erga Consanguineos.
33. Confucii effatum: Si probus Princeps septem dumtaxat annis populum instruxerit, hic optimè poterit dimicare; utpote fidus ac rectus.
34. Confucii effatum: Non docere suos populos artem militarem, est illos cum Regno perdere.

ARTICULUS XIV.

1. **D**iscipulus *Tuen bien* rogavit Confucium, quid maximè probrosum
Præfe-

Præfecto censeat? Respondit Confucius: Sive bene, sive malè Regnum gubernetur, nihil aliud satagere, quàm sua stipendia comedere, hoc maximè probrosum Præfecto cenſeo.

2. Dein sic rursus percunctatur: Qui nec ambitiosus, nec jactabundus, nec iracundus, nec avarus est, potèstne dici pius? Potest quidem dici, ait Confucius, rem difficilem agere; sed sitne pius, an non? ego ignoro; quia nimirum pietas in corde latet.

3. Confucii effatum: Regno florente Sapiens debet esse magnanimus & ad loquendum & ad agendum; squalente, magnanimus quidem ad agendum, sed modestus ad loquendum.

4. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus, qui assiduè studet commodæ habitationi, non potest dici verus sapientiæ Alumnus.

5. Confucii effatum: Qui in corde virtutem tenet, continuò in verbis eam prodit; non autem, qui in verbis virtutem prodit, continuò in corde eam tenet. Deinde qui in corde pietatem tenet, continuò fortitudinem in opere prodit; non autem, qui fortitudinem in opere prodit, continuò pietatem in corde tenet.

6. Discipulus *Nan kum quo*, sive *Nan yun* sic interrogavit Confucium: Regni *Ten kum* Regulus *T* jaculandi & bellandi artem ita callebat, ut Imperium sive totam Monarchiam sibi vindicârit. Deinde hujus primus Minister *Han so* habebat filium *Ngao* adeò robustis viribus præditum, ut in sicca humo navem solus traheret. Hi ambo, quamvis fortissimi, non potuerunt tamen ita cælestis Providentiæ cursum sequi, ut naturali sua morte defungerentur. Siquidem ille Princeps *T* à perduelli *Han so* suo Ministro & Successore interfectus est; hic *Ngao* post patris obitum, extremo supplicio affectus ab Imperatore *Xao kum*, Imperialis Familix *Hia* herede. Contrà verò Princeps *Tu* exsiccandis paludibus; & Princeps *Cie* rei agrariæ promovendæ, quamvis rebus minoribus operam navarent; ille tamen *Tu* in Imperium successit Imperatori *Xao*; hujus *Cie* Posteris *Vu nam* & *Cbin van*, reliquique Familix *Chen* Principes Imperio etiam potiti sunt. Unde, quæso, factum est, ut illi *T* & *Ngao* fortissimi Duces Imperium cum vita amiserint; hi autem *Tu* & *Cie* viribus & potestate minores, Imperium adepti conservârint? Ad hanc quæstionem Confucius nihil respondit; sed cum egressus fuisset iste *Nan kum quo*, qui his verbis tacitè assererat, divinam Providentiam virtuti, non hominum viribus conferre Imperium; in ejus laudes sic erupit: Ubiquam sapientem visum, ut hanc,

- hunc, reperias! ubinam, inquam, justum virtutis aestimatorem, ut hunc, invenias.
7. Confucii effatum: Sapientem, qui subinde pietatem leviter offendat, reperire est; sed Insipientem, qui subinde pietatem verè servet, nusquam reperias.
8. Confucii effatum: Pater filii amans, potèstne peccantem filium non castigare? Minister Regi fidus, potèstne errantem Regem non instruere?
9. Confucii effatum: Regnum *Chim*, licèt exiguum, suorum Ministrorum sapientià bellissimè se conservat: v. gr. dum est mittenda legatio, pro componendo legationis diplomate, hi quatuor concurrunt: prudens *pi xin* ruditer illud delineat; peritus *xi xo* fusè exponit; exercitatus *tsu ju* venustè adaptat; facundus *Tsu chan*, ex pago *Tum li* oriundus, eloquenter exornat.
10. Fortè quidam rogavit Confucium, quid de Principe *Tsu si*, Regni *Tson* Reguli fratre & primo Ministro, qui se Regis nomine sinebat appellari, sentiret? Enimverò ille vir! reponit Confucius; enimverò ille vir! nō in bonam aut malam partem asserens.
11. Alius quidam quæsit ex Confucio, quid de Præfecto *Tsu chan*, qui sat rigidus justitiæ custos erat, sentiret? Vir est, inquit Confucius, in populum beneficus.
12. Iterum alius interrogavit Confucium, quid sentiret de regio Ministro *Quon chum*, qui suum Regni *Cy* Regulum in pacandis totius Imperii Regulis plurimum adjuverat? Vir ille, reponit Confucius, in capandis aliorum animis mirè excellebat: Regulus enim *Von kum* primarium patris sui Ministrum, cognomine *Pe*, quia in se deliquerat, officio abdicavit; oppidumque *Pien*, quod illi dederat, 300. domibus populosum abstulit ac transtulit in primum suum Ministrum *Quon chum*. Postea autem ille *Pe* ita ad extremam paupertatem redactus est, ut vix vilissima oriza ei ad victum suppeteret. Toto tamen vitæ tempore, quo hæc inopia duravit, nunquam auditus est in ulla aut iracundiæ aut impatientiæ verba erumpere contra Ministrum *Quon chum*.
13. Confucii effatum: Pauperem non irasci, difficillimum; divitem non superbire, facilius.
14. Confucii effatum: Ille primarius Regni nostri Præfectus *Mem kum cho* ad agendum pacificum quemdam domus Administrum, vel in ipsis clarissimis Regni *Cin* Familiis *Chao* & *Guei*, satis & plusquam satis virium ac industriæ

- duſſia habet ; ſed ad agendum primum Regni Præfectum , nè in ipſis quidem *Tem & Sie* parvulis Regnis , ſat habet.
15. Diſcipulus *Tſu lu* interrogavit Confucium ; quid opus eſſet , ut quis poſſet dici vir omnibus numeris abſolutus ? Reſpondit Confucius : Si quis habuerit ſummam Præfecti *Tſan vu chum* perſpicacitatem , ſingularem Præfecti *Mem kum cho* temperantiam , intrepidam urbis *Pien* dynaſtæ *Chuam* fortitudinem , innumerabiles mei Diſcipuli *Gen kien* ſcientias ; deinde ſi has virtutes juxta Rituum ac Muſicæ leges ita temperarit , ut medium teneant , hic poteſt dici vir omnibus numeris abſolutus.
16. Dein addit : Sed ut nunc habeatur vir omnibus numeris utcumque abſolutus , quid opus eſt tam ſublimi perfectione ? ſi quis , dum videt lucri occaſionem , ſolam ſtatuat ſequi æquitatem ; dum videt pericula , vitam pro Patria & juſtitia ponere non timeat ; dum pactum iniit , nunquam illius , diuturni licet , oblivifcatur , hic nunc temporis poteſt dici omnibus numeris utcumque abſolutus.
17. Primarius Regni *Guci* Præfectus *Kam xo ven* vir erat taciturnus , modèſtus , lucri minimè avidus. Confucius agendo cum quodam ejusdem Regni incola , dicto *Kam min kia* , ſic eum interrogat : Ego audivi veſtrum illum Præfectum nec loqui , nec ridere , nec quidquam ab aliis accipere ; dic , precor , itane eſt ? Ille , qui tibi id retulit , reponit *Kam min kia* , rem exaggeravit. Noſter enim ille Præfectus , dum tempus verba exigit , loquitur ; atque ita ejus verba alii non ſtidiunt ; dum res riſum exigit , ridet ; atque ita ejus riſum alii non ſtidiunt. Dum æquitas acceptionem exigit , accipit ; atque ita ejus acceptionem alii non ſtidiunt. Quibus auditis Confucius , quaſi adhuc dubius : itane , inquit , reverè eſt ? Quomodo , quaſo , eam perfectionem conſecutus eſt ?
18. Primarius quidam Regni *Lu* Præfectus *Tſan vu chum* , cum in Patriam , deliquiſſet , ex ſuo feudatorio oppido *Fam* in Regnum *Chu* profugit. Poſtea armatus rediit in hanc ſuam ditionem *Fam* ; unde delegavit viros ad Regni *Lu* Regulum , petens , ut vellet ſuos Poſteros inſtituere perpetuos hujus oppidi *Fam* heredes ; quo obtento , relicto illic filio , ruſus abiit in Regnum *Chu*. Hac ſuper re ſic ait Confucius : Præfectus *Tſan vu chum* hoc hereditatis juſ pro ſuis Poſteris à Regulo poſtulans , quamvis diceret : nolo ego Principem ad hoc impetrandum vi terrere ac cogere , ſed tantum ſupplex rogo ; non id tamen ego credo.
19. Olim Regni *Cy* Regulus *Von kum* ; deinde hoc deſuncto , Regni *Qin* Regulus

lus *Ven kum* in pacandis totius Imperii Regulis, & in iis ad clientelare Imperialis Familiae *Chou* obsequium reducendis, egregiam navarant operam; ideoque uterque dictus est Regulorum dux seu Archon, Sinicè *Pa*. De his itaque duobus agens Confucius, sic ait: Regulus *Ven kum* insidiis, non rectâ viâ; Regulus *Von kum* rectâ viâ, non insidiis, res moliebatur. Ideò hic illo superior.

Nota: Celebres Regulorum Duces sive Archontes, Sinicè *Pa*, hi quinque numerantur: prius *Quen ngu*, sub Imperio *Hia*; 2. *Ta pum*, & 3. *Xi guei*, sub Imperio *In*; 4. *Von kum*, & 5. *Ven kum*, sub Imperio *Chou*.

20. Regni *Cy* Regulus *Siam kum* malè Regnum administrabat; ideò ejus ex fratre nepos *Vu chi* deficere, milites cogere, arma inferre; Princeps *Siao pe*, postea dictus *Von kum*, & Regulus *Siam kum* primogenitus filius cum primario Regni Ministro *Pao xo ya* profugit in Regnum *Kiu*. Interim parricidalij manu occiditur Regulus *Siam kum*. Hujus filius secundogenitus *Kum tsu kieu* cum duobus primariis Præfectis *Quon chum* & *Chao ho* se recepit in Regnum *Lu*. Sublato postea parricidâ, uterque frater armatus hinc & hinc Regnum repetit, & alter in alterum dimicat. Princeps *Von kum* partâ victoriâ, jussu & minis cogit Regni *Lu* Regulum, ut fratrem suum minorem *Kum tsu kieu* illuc profugum interficiat; victosque sibi mittat duos illos Præfectos *Quon chum* & *Chao ho*, qui pro fratre contra ipsum dimicarent. Quo comperto *Chao ho*, vitam sibi laqueo adimit, solusque *Quon chum* appulit victus. Sed mox hunc solvit Princeps *Von kum*; quin imò ad supremam primi sui Ministri dignitatem evexit, id suadente fido suo Ministro *Pao xo ya*. Jam verò Confucii Discipulus *Tsu lu* sic interrogat: Regulus *Von kum* jussit interfici fratrem suum *Kum tsu kieu*, victosque sibi adduci Præfectos *Chao ho* & *Quon chum*, qui adversus ipsum dimicarent. Sed *Chao ho* maluit mortem, quàm vincula pati, vitamque sibi ademit: *Quon chum* non ausus est cum collega pro Principe suo *Kum tsu kieu* mori. Numquid potest ergo dici pietate & fidelitate erga Principem suum caruisse? Confucius sic illi reponit: Regulus *Von kum* protecturus Imperialem Familiam *Chou* adversus Regulos ubique deficientes, quos brevi ad clientelare obsequium omnes reduxit, non militibus & quadrigis, sed aequitate & pietate usus est. Verùm id omne viribus & industriae ejus Ministri *Quon chum* debetur. Ubinam ergo in Patriam pius, sicut ille, inveniri possit? Ubi, inquam, in Patriam pius, sicut ille, inveniri possit?

21. Deinde Discipulus *Tsu kum* etiā hac super re interrogavit Confucium :
 Annon , inquit , Præfectus ille *Quon chum* pietati & fidelitati erga suum
 Principem defuit ? Regulus *Von kum* jussit interfici fratrem suum *Kum
 tsu kieu* ; ille Præfectus non tantum non ausus est pro suo Principe *Kum tsu
 kien* mori : Sed etiam Regulum *Von kum* Principis sui interfectorem adjuvit ,
 primūque ejus Ministrum egit . Antu ignoras , respondit Confucius ,
 magna Præfecti *Quon chum* in Patriam merita ? Hic enim primum Reguli
Von kum Ministrum agens , ita cum adjuvit , ut brevi omnium Regulorum
 dux evaderet , & ferocientem Regni *Tsou* Regulum ad se Imperatori sub-
 dendum cogeret ; denique omne Imperium in viam rectam reduceret .
 Et certè ad hæc usque tempora omnes populi illius beneficiis perfruuntur .
 Si enim Præfectus ille *Quon chum* in mundo non fuisset , nunc nos omnes
 exterarum gentium more , solum capillorum circinnum ab occipite in
 humeros dependentem , & togam à lævo latere fibulā collectam inculti
 gestaremus . Quod autem ipse unā cum suo Principe *Kum tsu kieu* non
 occubuerit ; numquid sanè & hoc rectè egit ? an fortè facere debuerat ,
 uti illi viles homunculi & mulierculæ , quæ , ut frivolum fidem tenaciter
 servasse dicantur , se in aqueum canalem præcipites agunt , & undis se suf-
 focant ? nec postea , qui id sciat , aut celebret , reperias hominem .
22. Primarius Regni *Guei* Præfectus *Kum xo ven* habebat domas suæ Admini-
 strum quemdam nomine *Chuen* , virum sapientem & industrium ; ideoque
 Regulo eum proposuit , ut ad eandem secum primarii Præfecti dignita-
 tem evheret ; qua obtenta , pari gressu unā cum priore suo Domino *Kum
 xo ven* Reguli palatium adibat . Deinde Præfectus ille *Kum xo ven* , post
 mortem donatus est cognomento *Chim hoei ven* , id est , rectus , beneficus ,
 perspicax , seu absolutus . Confucius cum præclarum hoc factum audi-
 visset , sic in ejus laudes erupit ; Præfectus ille eximio cognomento *Ven* ve-
 rè dignissimus fuit .
23. Cum fortè misceret sermonem Confucius de malo Reguli *Lim kum* regi-
 mine in suo Regno *Guei* administrando , primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki
 kam* , qui aderat , sic eum interpellavit : Cum hæc ita sint , inquit ; quid fieri
 potest , ut suam dignitatem cum Regno non amittat ? Non amittit , re-
 ponit Confucius , quia ad res administrandas horum trium virorum operā
 utitur : *Chum xa yu* ad excipiendos Legatos , *Cho to* ad ritus parentalis Aulæ
 dirigendos , *Vam sun kia* ad militiam curandam . Quæ dum ita se habent ,
 qui possit dignitatem suam cum Regno amittere ?

24. Confucii effatum: Qui audacter promittit, difficulter adimplet promissa.
25. Primarius Regni Cy Præfectus *Chin chim* clam defectionem moliebatur. Cum id rescivisset Regulus *Kien kum*, præcipit suo primo Ministro *Kan chi*, ut perduellem interficiat; sed hoc subodoratus *Chin chim*, illum *Kan chi*, deinde suum Principem *Kien kum* interficit. Quo audito Confucius, mox præmissâ abstinentiâ & corpore loto, adit Regni *Lu* Regulum *Ngay kum*, eique immane facinus refert. En, inquit, perduellis ille *Chin chim* violentas suo Principi manus iniecit, crudeliterque eum interfecit; eia age, scelus vindica. Hoc defer, Regulus subjicit, tribus meis Præfectis primariis, (nempe *Mem sun*, *Xo sun*, *Ki sun*, penes quos totum erat Regni regimen.) Confucius hoc responso paulum exacerbat, aulâque egressus: ego, inquit, quamvis nunc Magistratum non geram, post primarios tamen Regni Præfectos primo loco venio, ideoque non potui tantum scelus non deferre Principi; ille autem ait: Hoc defer tribus meis primariis Præfectis, quid?
26. Ceterum dicto obsequens Confucius, adit tres illos Præfectos; scelus narrat; commonet officii; stimulat ad vindictam; sed hi nec expedire, nec fieri id posse responderunt. Tum Confucius: Quamvis ego nunc Magistratum non geram, post primarios tamen Præfectos primo loco venio, ideoque non potui tam immane facinus non deferre.
27. Discipulus *Tsu lu* interrogavit Confucium, quomodo primarium Regni Ministrum oporteat suo Regi inservire? Regem, inquit, non decipiat, sed peccantem confidenter admoneat.
28. Confucii effatum: Sapiens res altas, insipiens res infimas penetrat.
29. Confucii effatum: Prisci sapientiæ disciplinis vacabant propter se, (id est, ad cognoscendam veritatem, & ad virtutem consequendam;) recentes, propter alios, (id est, ad famam aucupandam, & ad honores opesque adipiscendas.)
30. Primarius Regni *Guei* Præfectus *Kiu pe jo* Confucium nuper illuc appulsum liberali hospitio exceperat. Cum autem in Patriam *Lu* rediisset Confucius, ille honoris ergo misit viros, qui de Confucii salute, rerumque statu inquirerent. Appulso, unâque confidere iussos humaniter sic interrogat Confucius: Ecquid nunc rerum vester Herus agit? Noster, inquiunt, Herus conatur quotidie suas culpas imminuere, sed ad optatum finem non potest pertingere; cum hi egressi fuissent; tum Confucius: egregii, inquit, sanè nuntii! egregii, inquam, sanè nuntii.
31. Confucii effatum: Quæ ad suum non spectant officium, regere non querit Sapiens.
32. Dein-

32. Deinde Discipulus *Tsem tsu* citavit hunc locum libri *Ye kim*: *Sapientie cogitationes extra conditionis sue terminos non vagantur.*

33. Confucii effatum: Sapiens plus loqui, quàm agere erubescit.

34. Confucii effatum: Sapientis perfectio tres virtutes complectitur; at ego nè unam earum huc usque potui consequi: Vir sapiens, est pius sine mœrore, doctus sine errore, fortis sine timore. Hæc cùm audisset Discipulus *Tsu kum*: noster, inquit, Magister volendo Sapientis perfectionem exprimere, verè seipsum expressit.

35. Discipulus *Tsu kum* sæpè solebat unum cum altero conferre, & utrumque dijudicare; quem ut argueret Confucius, sic ait: Egregius sanè meus ille *su* (*su* est nomen, *Tsu kum* cognomentum) est sapientiæ Alumnus! mihi certè non vacat aliorum mores ac vitam perpendere; sed ut mihi vacem, tempus vix suppetit.

36. Confucii effatum: Sapiens non dolet se ab hominibus nesciri, sed dolet se nec omnem veritatem, nec omnem virtutem assequi posse.

37. Confucii effatum: Qui nec temerè prælagit quòd alter velit ipsum decipere, nec temerè præmeditatur quòd alter mendacia in ipsum cudat; sed potiùs, ubi tale quid imminet, naturali quadam luce velut objecto ante oculos speculo, statim illud percipit, numquid hic verè Sapiens dici potest?

38. Confucius varias Chinæ Provincias peragrans fortè occurrit cuidam seni cognomine *Vi sem*, nomine *Meu*, qui sic eum interpellavit: Quid frustra, Magister *Kien*, huc illuc circumcursans ad tuam doctrinam propagandam, ita tenaciter tuo proposito adhæres? Numquid sanè illud est velle verbosum agere. Non ego ausim, reponit Confucius, verbosum agere, sed ego sui iudicii tenacem odi. Tacitè nimirum inculans istum senem privatæ vitæ suæ tenaciter adhærentem.

39. Confucii effatum: Famossus equus *Ki*, non quia viribus, sed quia virtutibus excellebat, celebratus fuit. Ita nimirum vir sapiens.

40. Fortè quidam sic interrogavit Confucium: En aliquis me odio persequitur; ejus ego odium virtute penso, quid, Magister, censes? Si odium, reponit Confucius, virtute pensas, quomodo virtutem & beneficia pensabis? Quod quidem ego censeo, hoc est: odium pensandum est æquitate, virtus pensanda virtute, amor amore, beneficia beneficiis.

41. Confucius volens inducere Discipulum *Tsum kum* ad interrogandum; sic ait: Eheu! qui me sciat, nemo est. Mox *Tsu kum*: eccur, inquit, nemo est,

est, qui te, Magister sciat? Cui Confucius: Commune ego vivendi modum teneo; si Cælum mihi non saveat, Cælo non irascor; si homines me abjiciant, de hominibus non conqueror; ex rerum infimarum studio ad sublimium scientiam assurgo. Numquid ergo unum est Cælum, quod me novit?

42. Discipulus *Ishu lu* prætorem cujusdam oppidi, quod primario Præfecto *Ki sun* subiacebat, agebat; quidam autem ejusdem Regni *Lu* incolæ *Kum pe leao* apud Præfectum *Ki sun* illi obrectavit; quod indignè ferens alius primarius Præfectus *Ishu fa kim pe* adiit Confucium, sicque eum allocutus est: Præfectus *Ki sun* falsis calumniatoris *Kum pe leao* criminationibus impulsus suspectum habet prætorem suum *Ishu lu*. Hujusmodi obrectatorem justitiæ leges vivere non sinunt; si igitur placet, mihi adhuc satis virum est, ut hunc statim interficiam, ejusque cadaver in foro ante Reguli palatium ad propalandam calumniam projiciam.

43. Huic sic respondit Confucius: Tota Sapientis vita ab una Cæli lege dependet: prosperumne eursus ejus doctrina brevi habitura sit? an infelicem? id Cæli lex sancit. Ecquid ergo potest obrectator ille *Kum pe leao* contra Cæli legem agere, & Discipulo meo nocere?

44. Confucii effatum: Viri sapientis quatuor sunt fugæ: Imperio squallente, fugit Magistratum; Regno tumultuante, fugit regionem; Principe immodesto, fugit aspectum; Principe iniquo, fugit affatum.

45. Confucii effatum: Eheu! tunc temporis quàm ingloriè jacebant Sapientes! ideò septem illi Heroës spretis dignitatibus privaram vitam elegerunt. (Quinam illi fuerint, non indicavit Confucius.)

46. Discipulus *Ishu lu* peregrè euntem Confucium secutus, cum veller pernoctare in oppido *Xe muen*, accidit, ut urbicæ portæ custos sic eum interpellaret: Tu quis? & unde? Ex Confucii comitatu venio, reponit *Ishu lu*. Tam custos: Numquid vir ille est, qui, quod scit non posse fieri, vult tamen facere?

47. Confucius degeas in Regno *Gwei*, cum fortè instrumentum musicum *Kim*, tono internam animi tristitiam exprimente, pulsaret: accidit, ut quidam occultus sapientiæ Alumnus, vimineum canistrum bajulans, præforibus ejus transfret; audiensque sic triste pulsantem: quàm multa, inquit, iste instrumenti *Kim* pulsator sub corde volvit!

48. Deinde addit: Numquid sanè contemptu digna est lapidea ista mentis firmitas? videt enim se à nemine sciri, nec à quoquam suam doctrinam re-

recipi; tempus est ergo, ut à proposito defistat. Bellè liber Carminum tom. *Que sum*, quâ *Pao yeu hou* sic ait: Viator, dum fluvium utcumque profundum offendit, suas bajulans vestes illum transmeat, si autem non sit profundus, vestes duntaxat parumper attollens illum trahit. Ita scilicet Sapiens, quid pacis, quid belli tempore sit agendum, videre debet:

49. Hæc ubi rescivisset Confucius, sic ait; Certè sibi uni vacare, uti noster ille egregius bajulus, nulla est difficultas.

50. Discipulus *Tsu cham* sic interrogavit Confucium: Liber *Xu kim*, sive Annalium Imperialium tom. 3. cap. *Tue nim* refert, imperante Familia *Xam* Imperatorem *Kao tsun vu tim*, post patris *Siao ye* obitum, totos tres annos, sepositâ regiminis curâ, velut mutum, in vili mapali degisse. Ecquæ, rogo, hujus loci explanatio? cui tunc parebant Præfecti? Quid, inquit Confucius, necesse est in medium proferre Imperatorem *Kao tsun*? omnes antiqui Imperatores sic egerunt. Olim Imperator simul atque obiêrat, omnes Præfecti & Magistratus continuantes suum officium, toto isto triennio parebant supremo totius Imperii Ministro.

51. Confucii effatum: Dum Princeps honestatem amat, sine difficultate populis imperat.

52. Discipulus *Tsu lu* interrogavit Confucium, quis posset dici Sapiens? Qui omni cum diligentia, inquit Confucius, suos mores componit. Hôcne sufficit? reponit *Tsu lu*. Debet, inquit Confucius, ita eos componere, ut aliis tranquillitatem afferre valeat. Hôcne prorsus sufficit? iterum subjicit *Tsu lu*. Sufficit, inquit, si eos ita componat, ut non tantum uni Regno, sed & toti Imperio tranquillitatem afferre possit. Imò verò hac in re ipsimet clarissimi Imperatores *Tao* & *Xun* aliquam adhuc animi ægritudinem passi sunt.

53. Confucius, cum à quodam antiquo amico, dicto *Tsun jam*, inurbanè deflexis poplitibus desidenti exceptus fuisset, sic illum arguit: Nec puer, Seniorum cultor; nec vir, laude dignus; nec senex adhuc moreris; istud sanè est esse humani generis probum. Hæc fatus, baculo inurbanè desidentis calcanea flagellavit ad cogendum assurgere.

54. Quidam Adolescens pagi *Kiu tam* venerat ad Confucii palæstram. Confucius semper eum jubebat hospites excipere. Alius quidam ratus id singulari erga istum Adolecentem studio fieri, sic Confucium interrogat: Iste Adolescens haud dubiè ingens faciet progressus. Enimverò progressus! reponit Confucius: Ego eum passim video aquali loco cum Ma-

Majoribus considerare; æquali passu cum Magistro incedere. Iste non quærit progressus facere, sed quærit virorum absolutorum jus præripere; ideo eum sæpius ad excipiendos hospites mitto, ut urbanitatis & modestiæ leges addiscat.

ARTICULUS XV.

1. **R**egni *Gwei* Regulus *Lim kum* plus bellicæ fortitudinis, quàm recti regiminis amator, petiit à Confucio modum instruendi aciem. Cui Confucius: Quæ spectant ad Rituum vasa, sive cannea, sive lignea, ego quidem parumper didici; sed quæ spectant ad militiam & certamina, necdum ego ea didici. Mox die sequenti illinc abiit.
2. Confucius è Regno *Gwei* appulsus in Regnum *Chin* cœpit com meatûs & victûs inopiâ laborare. Hinc, qui eum sequebantur Discipuli, præ fame agrotare, & vix ullus præ infirmitate poterat surgere. Hujus penuriæ impatiens Discipulus *Tsu lu*, erumpente è vultu ira, ergone, inquit, hujusmodi paupertatem etiam patitur Sapiens? Cui Confucius: Sapiens, ubi paupertate premitur, constanti; Insipiens, ubi paupertate premitur, effræni animo eam patitur.
3. Confucius, instructor suum Discipulum *Tsu kum*, nimis multa addiscere ardentem, sic eum alloquitur: Charissime *Su*, (cognomento *Tsu kum*) putasne me multo studio & memoriæ usu ea, quæ scio, didicisse? Utrique, reponit *Tsu kum*; annon ita est? Minimè, inquit Confucius, ego uni dumtaxat vacando, (scilicet cordis rectitudini) cetera omnia assequor.
4. Confucius sic Discipulum *Tsu lu* alloquitur: Charissime *Ten*, (cognomento *Tsu lu*) qui verè virtutem nôrint, quàm nunc pauci sunt!
5. Confucii effatum: Qui quasi nihil agendo potuit optimè gubernare, annon reverà Imperator *Xan*? & verò quid agebat? internam dumtaxat animi virtutem externa morum honestate prodebat, unamque suam majestatem sublimis in throno ad austrum verso graviter exhibebat, & nil aliud.
6. Discipulus *Tsu cham* interrogavit Confucium, quid opus esset, ut quis posset, quocumque veller, sine difficultate tendere? Respondit Confucius: Verax in verbis, solers in factis, quamvis ad Barbaras, vel Australes, vel Boreales gentes perrexerit, nullam difficultatem patietur. Contrà, si quis nec in verbis verax, nec in factis solers fuerit, quamvis solummodo eam ejusdem urbis aut pagi incolis agat, æquam sanè difficultatem non patietur!

7. Itaque dum stas, cogita te illam veracitatem ac solertiam videre ante oculos adstantem. Dum curru veheris; cogita te illam videre transverso remonis ligno incumbentem. Si ita egeris, postea, quocumque perrexeris, nullam difficultatem patieris. *Tsu chum*, ut hoc effatum nunquam oblivisceretur, mox in suo aulico cingulo exaravit.
8. Confucius peragrando varias Chinæ Provincias, duos optimos Regni *Gnei* Præfectos *Ly yo* & *Pe yo* familiariter frequentârat, in quorum laudes sic postea exclamabat: Quam recto animo præditus erat ille Præfectus *Ly yo*! quamdiu vixit bonum Regni regimen, rectus ut sagitta; ubi periit; etiam rectus ut sagitta. Deinde quam verò prudens erat ille Præfectus *Kiu pe yo*! quamdiu vixit bonum Regni regimen, Magistratum capeffivit; ubi periit, Magistratu mox se abdicavit, & privatus delituit.
9. Confucii effatum: Capacem non instruere, est perdere hominem; incapacem instruere, est perdere verba. Vir prudens nec homines nec verba perdit.
10. Confucii effatum: Fortis sapientiæ Alumnus, & verus pietatis sectator non tantum contemnit vitam, nè suæ pietati noceat; sed etiam lubens mortem oppetit, ut eam perfectam reddat.
11. Discipulus *Tsu kum* interrogavit Confucium, quid opus esset ad adipiscendam pietatem, seu perfectam cordis rectitudinem? Respondit Confucius: Opifex volens opus suum ex omni parte absolutum, sua prius instrumenta aptat atque acuit. Ita sapientiæ Alumnus ubi in aliquo Regno versatur, hominibus tamquam instrumentis, quibus se aptet atque acuat, utatur necesse est; utatur primariorum Præfectorum sapientiâ, illis interveniendo, ut discipulus; utatur virorum honestorum pietate, illos frequentando, ut amicus.

Nota: Sinæ pro uno die naturali numerant tantum duodecim horas, quarum singulæ æquivalent duabus nostris Europæis, propriumque nomen habent. Ab Undecima nocturna inclusivè ad Primam nocturnam exclusivè, vocatur illa hora *Tsu*; à 1. nocturna inclusivè usque ad 3. exclusivè vocatur *Chen*; à 3. inclusivè usque ad 5. exclusivè vocatur *In*; & sic de reliquis *Mao*, *Xin*, *Su*, *Ou*, *Vi*, *Xin*, *Ten*, *Sio*, *Hay*. Deinde his duodecim horis correspondent duodecim signa cælestia, sive anni 12. menses, & ab illis accipiunt nomen; v. gr. Signum Aquarii dicitur Mensis seu Signum *Tsu*; (quamvis olim aliter, nimirum Capricornus erat Mensis *Tsu*, Aquarius *Chen*, Pisces *In*, &c.) Signum Piscium dicitur Mensis *Chen*, Arietis *In*,

&c

- & sic de reliquis. Tres Imperiales Familia *Hia*, *Xam*, *Cheu*, singulæ in principio sui imperii, immutaverunt anni civilis principium. Familia *Hia* pro anni principio constituit mensem & horam *In*; Familia *Xam* mensem & horam *Cheu*; Familia *Cheu* mensem & horam *Tsu*. His notatis:
12. Discipulus *Ten yuen* à Confucio modum Regni ritè administrandi petiit. Respondit Confucius: Ad Regnum ritè gubernandum plurimum condicunt primò: ut annus inchoetur à mense *In*, volvatúrque juxta morem Imperii *Hia*. 2. ut juxta imperii *Xam* formam seu normam, elaborentur cursus, ex forti ligno absque vano ornatu confecti. 3. Ut regalis corona à Monarchiæ Conditore *Hoam ti* gestari cœpta, gestetur juxta morem imperii *Cheu*; hæc enim nec inculta, ut olim, nec cultu exuberans. 4. Ut absolutissima Imperatoris *Xun* Musica dicta *Xao vu* decanetur. 5. Ut trivialis Regni *Chim* cantus, & vaniloqui magistralli amendantur; ille enim impurus, hi periculosi sunt.
 13. Confucii effatum: Qui longè ventura non præmeditatur, huic dolor propè imminet.
 14. Confucii effatum: Eheu! Spes nostra periit: qui ita ardenter amaret virtutem, uti quis ardenter amat libidinem, nondum ego vidi hominem.
 15. Confucii effatum: Numquid reverà dignitatis suæ prædo erat primarius ille nostri Regni *Lu* Præfectus *Isam ven chum*? Sciebat enim civem suum *Lieu hia hoei* virum esse sapientiâ & virtute præstantissimum; nec tamen unquam cum Regulo proposuit ad conferendam illi dignitatem, secumque in palatio standum.
 16. Confucii effatum: Si te severè, alios mansuetè arguas, quævis odia à te amovebis.
 17. Confucii effatum: Qui secum ipse cogitans non dicit: quonam pacto istud faciam, aut omitam? quonam pacto istud amplectar, aut fugiam? quamvis ego ejusmodi hominē voluerim instruere, quī possim, non video.
 18. Confucii effatum: Qui turmatim toto die otiosi vanis confabulationibus tempus terunt, nihilque, quod æquitatem sapiat, loquuntur; sed solum res ludicras ad aucupandam leviculam ingenii laudem, amant agere, hi quàm difficulter aut virtutis iter inibunt, aut mundi spinas effugient!
 19. Confucii effatum: Vir sapiens, pro vitæ suæ basi, æquitatem; pro opere, honestatem; pro sermone, demissionem; pro ultima perfectione, veritatem sibi sectandam proponit. Annon igitur ardua Sapiæntis perfectio?

20. Confucii effatum : Sapiens non dolet se ab hominibus nesciri, sed dolet se non posse, ut optat, in virtute proficere.
21. Confucii effatum : Qui totum vitæ tempus sine ulla nominis ac virtutis fama transigunt, hos Sapiens abhorret.
22. Confucii effatum : Sapiens seipsum, insipiens alios quærit.
23. Confucii effatum : Sapiens est gravis sine offensione, est comis sine singularitate.
24. Confucii effatum : Sapiens nec propter verborum peritiam promovet hominem, nec propter hominis imperitiam rejicit verba.
25. Discipulus *Isu kum* sic interrogavit Confucium : Potestne uno verbo exponi aliquid, quod toto vitæ tempore possit sine periculo erroris in praxim redigi ? Potest, reponit Confucius : ex te ipso alios metire ; quod tibi non vis fieri, alteri nè feceris.
26. Confucii effatum : Versando ego cum hominibus, cujusnam vitia plus æquo aperio ? cujusnam virtutes plus æquo extollo ? Ita utem subinde videor plus æquo extollere alicujus virtutes, hoc ideo facio ; quia ille singularis perfectionis desiderio accensus, has laudes postea effectu comprobabit. Deinde cum iste præsens populus rectam vivendi normam, quæ sub trium Imperiorum, *Hia*, *Xam*, *Cheu*, initiis viguit, etiamnum sequatur, quomodo possim illum plus æquo extollere aut deprimere ?
27. Confucii effatum : Mihi quidem olim adhuc videre licuit Historicum, qui in rebus dubiis nõsset suum stylum suspendere ; & amicum domi alienum equos, qui vellet eos aliis ad equitandum commodare ; sed nunc hujusmodi mores omninò perièrunt.
28. Confucii effatum : Garrula verba sæpè alienam virtutem, & leves impatientiæ sæpè magna cœpta perturbant.
29. Confucii effatum : Quem omnes oderunt, ut tu illum rectè odisse possis, prius inspicere, quid odio dignum habeat ; aut quem omnes amant, ut tu illum rectè amare possis, prius inspicere, quid amore dignum habeat.
30. Confucii effatum : Sapientiæ doctrinam homo, non hominem sapientiæ doctrina amplificat.
31. Confucii effatum : Suas culpas non corrigere, est novas committere.
32. Confucii effatum : Licet ego in perscrutandis rerum naturis totam penè diem sine cibo, & totam penè noctem sine somno transigam, nullum tamen fructum ex illa nuda contemplatione percipio ; præstat ergo practici sapientiæ disciplinis operam navare.

33. Confucii effatum: Sapientiae Alumnus in studando non dignitates, ut lautè comedat; sed virtutes, ut rectè vivat, sibi acquirendas proponit. Quemadmodum agricola terram colit; ut victum acquirat; si autem annus sterilis occurrat, hinc famem in suo labore reperit; ita sapientiae Alumnus litteris vacat, ut virtutes acquirat; si autem ei Magistratus obtingat, tunc victum in suo studio reperit. Idcirco Sapientem non paupertatis metus, sed virtutis profectus anxium semper ac sollicitum reddit.
34. Confucii effatum: Qui suâ perspicaciâ rectè vivendi & regendi artem potuit assequi, si pietate eam non conservet; mox quod assecutus est, perdet; sed quamvis pietate eam conservet, si gravitate ad regendum necessaria careat, mox populus illum non revorebitur; sed quamvis & pietate eam autem conservet, & gravitate ad regendum necessaria polleat, si in instruendis populis honestate careat, nec optimus nec absolutus censeri poterit.
35. Confucii effatum: Heros, cum sit maximæ rei capellendæ capax, non potest in parva cognosci; contra homunculus, cum sit magnæ rei capellendæ incapax, potest in minima cognosci.
36. Confucii effatum: Ad tranquillam populorum vitam, pietas & justitia multo magis, quàm ignis & aqua conducit. Calcantes ignem & aquam misere perire, nobis sapius videre est; sed calcantes pietatis & justitiæ semitam, periisse nondum videre licuit.
37. Confucii effatum: Sapiens agnitam veritatem firmiter, sed sine pertinacia tuetur.
38. Confucii effatum: in tenenda cordis rectitudine nemini, nè vel Magistro quidem, cedendum est.
39. Confucii effatum: Sapiens in Regis obsequio primum muneris sui partes, deinde suæ dignitatis stipendia curat.
40. Confucii effatum: Sapiens sine personarum & conditionum discrimine omnes instruit.
41. Confucii effatum: Mente & corde diversi, non possunt bene inter se deliberare.
42. Confucii effatum: Legationis diploma nitidè tantum mittentis mentem debet exprimere, & nil aliud.
43. Olim in Musicæ Præsidem solebat adscisci cæcus, ut sic posset melius tonos, & tonorum concordiam distinguere. Itaque cæcus Musicæ Præses *Mien* venit ad invisendum Confucium. Appulso ad scalæ gradus,

mox Confucius: Hic, inquit, sunt scalæ gradus. Appulso ad aulam: Hic, inquit, sunt sedes. Cùmque ille & alii unà confedissent, tunc Confucius singulorum nomina illi explicans: Hic, inquit, est NN. illic NN. Denique egresso isto Præfecto *Mien*, Discipulus *Tsu cham* sic Confucium interrogavit: Num fortè, inquit, in tam accurata erga illum humanitate inest aliquis doctrinæ sensus? Inest, reponit Confucius; olim cæcus solebat habere comitem, qui illi dux esset viæ. Quod ego huic præstiti cæco, est verus modus, quo illum dux viæ adjuvare deberet.

ARTICULUS XVI.

1. **T** Res primarii Regni *Lu* Præfecti, spreta Reguli autoritate, totum Regnum, in quatuor partes divisum, sibi administrandum vindicabant; *Meme sun* unam, *Xo sun* unam, & *Ki sun* duas sibi vindicabat; solus exigui regni seu ditionis conterminæ *Chuen ju*, vix viginti aut triginta stadiis amplæ, Princeps fideliter Regni *Lu* Regulo clientelare obsequium exhibebat. Hinc invidus Præfectus *Ki sun* voluit illum armis impetere, & sibi subdere. Itaque cùm esset Regnum istud *Chuen ju* aggressurus, duo Confucii Discipuli *Gen yen* & *Ki lu*, qui sub isto *Ki sun* Magistratum aliquem inferiorem gerebant, veniunt ad Confucium: Noster, inquit, Præfectus *Ki* brevè est negotium Regno *Chuen ju* facessurus, bellumque illaturus. Tum Confucius solum Discipulum *Gen kieu*, sive *Gen yen*, utpote qui magis istius Præfecti pravæ cupiditati obsecundabat, compellans: Mi, inquit, *Kieu*, annon reverà hoc negotium ac bellum tibi ipsi culpæ vertendum erit? hoc Regnum *Chuen ju*, primi Familiae *Chen* Imperatores olim donârunt Posteris Regis *Fo hi*, illòsque montis *Tam mun*, ad cujus radices situm est, Dominos creârunt. Deinde istud Regnum est intra nostri Regni *Lu* limites conclusum, nec unquam hostile quid movit, sed semper inviolata fide nostro Principi clientelare obsequium præstitit. Denique nullo modo intra Præfecti *Ki* ditionis terminos jacet, ac jure hereditario per se stat. Qua ergo ratione, qua justitia illud invadi potest?
2. Tum ut se purgaret *Gen kieu*, sic ait: Nos quidem ambo illud non optamus, sed ille Dominus noster id omninò vult. Mox acriter eum arguens Confucius: mi, inquit, *Kieu*, ille antiquus Historicus *Chen gin* sic bellè ait: Qui in aliquo officio suas potest exercere vires, accedat, licet, ad illud gerendum; si autem non potest, ab illo abstat. Cæci enim dux si nec labentem cæcum apprehendere, nec lapsum atollere valeat, ecquæ hujus-

huiusmodi comitis utilitas : Quod autem ais, vos ambos illud non optare, multum sanè falleris : dic , quæso , si leopardus , tigris , aut unicornium è septo regio aufugerit ; vel si pretiosa testudo in arca conclusa mucorem contraxerit , atque humiditate corrupta fuerit , cuius culpæ id adscribendum putas ?

3. *Gen yu* iterum se volens , simul & Præfectum *Ki* , purgare : noster , inquit, Dominus *Ki* nunc meditatatur Regnum *Chuen yu* invadere ; tum quia sensim fit potens , tum quia vicinum extat suæ metropoli *Pi* ; si enim illud jam non occuparit , postea ejus Posterius damnum & cluctum sunt inde percepturi. Mox rursus eum increpat Confucius : Mi *Kien* , qui suam pravam habendi cupiditatem non tantum non vult ore prodere , sed etiam fucatis verbis illam conatur abscondere ; hunc vir sapiens abominatur. Ego quidem *Mex* sæpius audiivi Principem non dolere ob suorum paucitatem , sed ob suorum ambitionem ; non ob Regni paupertatem , sed ob Regni dissensionem. Si enim ambitio exulet , nullus tunc paupertatis metus ; si regnet concordia , nulla tunc populi paucitas ; si dissensio absit , nullus tunc adversus casus pertimescendus.

4. Deinde addit : Cum igitur vester Herus sic se malè gerat , idcirco externi isti ditionis *Chuen yu* populi nolunt se illi subdere ; oportet autem mores suos rectè componere , sapiensque regimen tenere ad eos alliciendos , ut ultrò se subdant ; deinde postquam se ultrò subdiderint , oportet illos vitæ tranquillitate donare : Jam verò vos , *Ten* & *Kien* , estis quidem isti Præse & *Ki* à consiliis ; sed quid ? nec externi populi se subdunt ultrò , nec vestra virtute potestis illos allicere , ut veniant ; totum Regnum in quatuor partes scissum in præceps ruit , nec vos potestis ruenti succurrere ; quin contrà movere arma , milites cogere , bellum accendere intra nostri Regni fines meditamini ; ego sanè vereor , nè malum , quod sibi pertimescit *Ki sun* , non sit in Regno *Chuen yu* , sed intra domesticos suos parietes situm.

5. Tum sic pergit : Dum Imperium sapienti viget regimine , ritus , musica , bella ab Imperatore præscribuntur ; dum illo caret , ritus , musica , bella à Regulis , Imperatoris auctoritatem sibi vindicantibus , proficiuntur ; & quia tunc primarii Præfecti Regulorum auctoritatem etiam sibi vindicant , idèò rari sunt huiusmodi Reguli , qui intra decem generationes occupatum thronum non amittant. Insuper dum ritus , musica , bella à primariis Præfectis , Regulorum auctoritatem sibi vindicantibus , proficiuntur , quia tunc horum Præfectorum Subpræfecti sibi primariorum Præse-

Præfectorum auctoritatem vindicant, ideò rari sunt hujusmodi primarii Præfecti, qui intra quinque generationes occupatum sceptrum non amittant. Denique dum primariorum Præfectorum Subpræfecti, Regni habenas arripiunt, rari sunt, qui intra tres generationes occupatam administrationem non amittant.

6. Iterum sic subjungit: Dum Imperium sapienti viget regimine, præceptorum ac legum potestas non est penes Præfectos, nec populi sub sapienti regimine audent quidquam aut carpere, aut dijudicare, aut deliberare.

7. Confucii effatum: Ex quo Regulus *Ven kum* obiit, interfectoque ejus filio *Tsu che* regnare coepit Regulus *Siuem kum* per quinque generationes, scilicet *Siuem kum*, *Chim kum*, *Siam kum*, *Chaa kum*, *Tim kum*, rebus quotidie in peiora ruentibus, totum sensim regimen ad primarios Præfectos, incipiendo à *Ki vu* usque ad *Ki von* nunc dominantem per quatuor generationes, scilicet *Ki vu*, *Ki tao*, *Ki pim*, *Ki von*, transiit. Sed cum occupata à primariis Præfectis Regis auctoritas, ut plurimum, vix ad quinque generationes pertingat, ideò Præfectus *Ki von* Familiae *Ki sun* caput, reliquæque duæ Familiae *Chum sun*, sive *Mem sun*, & *Xo sun* (hæ tres à famoso Regulo *Von kum* genus trahebant) nunc valde in casum vergunt, pristino vigore destituta.

8. Confucii effatum: Amicorum genera tria sunt, quæ prosunt; tria, quæ obsunt: amici recti, amici sinceri, amici docti nobis prosunt; nimirum ad nostram pravitatem, similitudinem, ignorantiam expellendam: contra amici pravi, amici fucati, amici garruli nobis obsunt; nimirum ob periculum imitandi eorum pravitatem, fucum, garrulitatem.

9. Confucii effatum: Amorum genera tria sunt, quæ prosunt; tria, quæ obsunt; quæ prosunt, sunt hæc tria: amare Rituum honestatem & Musicæ concordiam; amare virorum proborum laudes ac præconia; amare frequentem sapientium amicorum consuetudinem. Quæ autem obsunt, sunt hæc tria: amare superbiam & lasciviam; amare otium & deambulationes; amare epulas & comedias.

10. Confucii effatum: Adolescentior, vel inferior adstans viro ob ætatem aut dignitatem venerabili, tres culpas potest committere. Prima: Si nondum interrogatus loquatur, censetur præceptor. 2. Si interrogatus non loquatur, censetur dissimulatus. 3. Si non colligens ex vultu alterius mentem, temerè loquatur, censetur cæcus.

11. Confucii effatum: Tria sunt, quæ sapientiæ Alumnus fugere debet. In
ado-

- adoleſcentia, quia ſanguis & ſpiritus nondam ſunt ſtabiles, fugiat luxuriam; in juventute, quia ſanguis & ſpiritus ſunt ſtabiles, fugiat iram; in ſenectute, quia ſanguis & ſpiritus ſunt debiles, fugiat avaritiam. Luxuria enim, addit Interpres, deſtruit ſanitatē, ira parit damna, avaritia corripit vitam.
12. Confucii eſſatum: Tria ſunt, quæ Sapiens veretur: Veretur Cæli legem, veretur illuſtres viros, veretur Sapientum dicta. Contra Inſipiens, cæleſtis legis ignarus, illam non veretur, aſpernatur illuſtres viros, ludificatur Sapientum dicta.
13. Confucii eſſatum: Cū homines ingenio ſunt multū diverſi, primi ordinis cenſentur ii, qui ita nati ſunt, ut penè ſine ullo ſtudio ſcientias calleant; ſecundi ordinis ii, qui pauco cum ſtudio illas acquirunt; tertii ordinis ii, qui ingenio tardi multo cum ſtudio illas ſibi comparant; denique infimi ordinis, uti plebs abjecta, cenſendi ii, qui quamvis ingenio tardi, non tamen curant illas acquirere.
14. Confucii eſſatum: Novem ſunt, quæ Sapiens affiduè meditatur: In aſpectu claritatem, in auditu intelligentiam, in vultu affabilitatem, in corpore modeſtiam, in verbis veritatem, in negotiis ſolertiam, in dubitationibus interrogationem, in altercationibus damnum, in opibus æquitatem.
15. Confucii eſſatum: Antiquo proverbio dicitur: *Aſpiciendus vir probus, quaſi cum æquare nequies; aſpiciendus vir improbus, quaſi ſervens juſculum tangere paveres.* Tum addit Confucius: Homines, qui ita agerent, etiamnum vidi; unde & hoc proverbium etiamnum audivi.
16. Deinde ſubjungit: Olim etiam erat hoc proverbium: *Sapiens, dum adhuc privatus agit, menti ſuæ ritè ſtabilienda ſtudet, ut, dum publicam poſtea tractaturus eſt æquitatem, in commune emolumentum ſuam rectè vivendi & regendi artem extendat.* Tum addit: Hoc proverbium etiamnum audivi; ſed homines, qui ita agerent, nondum vidi.
17. Regni Cy Regulus Kim kum, ait Confucius, licèt olim quater mille equos ad mille quadrigas trahendas aleret, poſt mortem tamen populi nullam in eo virtutem, qua celebrari poſſet, invenerunt. Principes autem Pe y & Xø cy germanos fratres, qui ambo recuſato ſceptri honore, ad radices montis Xeu jam miſeriâ & fame periêrunt, affiduis huc uſque laudibus populi extollunt. Numquid hoc eſt, quod liber Carminum tom. Siao ya,

odā *Ngo bim kē ye* sic ait: *Profecto non opes, sed longè aliud laudam homines.*

18. Discipulus *Chin kām* ratus peculiari modo Confucii filium *Ly*, cognomento *Pe yu*, à patre suo edoceri, sic ipsum interrogavit: Numquid, Domine, peculiaria quædam doctrinæ præcepta à patre forsan accepisti? Minimè, reponit *Pe yu*. Quadam die cùm pater solus staret, ego *Ly* properè transivi ante aulam, in qua erat, arbitratus me evocandum. Et verò, ut me vidit, statim advocavit: heus tu! inquit, librumne Carminum didicisti? Cui ego: Necdum, mi pater. Nisi, inquit, librum Carminum didiceris, nunquam perfectam bene loquendi artem callere poteris. Mox ego digressus, in addiscendum Carminum librum incubui.
19. Deinde alio die rursus stabat solus, ego *Ly* properè iterum transivi ante aulam, in qua erat, arbitratus me evocandum. Et verò, ut me vidit, rursus statim advocavit: didicistine, inquit, librum Rituum? Cui ego: Necdum, mi pater. Nisi, inquit, librum Rituum didiceris, nunquam perfectam in virtute standi scientiam callere poteris. Mox ego digressus, in addiscendum Rituum librum incubui. Hæc duo sunt, quæ peculiariter à patre accepi. Quo audito Discipulus *Chin kām*, discedendo sic lætabundus aiebat: Me sanè felicem! unum ego tantum rogavi, & tria accepi; accepi libri Carminum studium requiri ad perfectam bene loquendi artem; accepi libri Rituum studium requiri ad perfectam in virtute standi scientiam; accepi Sapientem in docendo filio procul à se peculiarem affectum amovere.
20. Confucius, antiquum Rituum indicans, sic ait: Quod quidem ad Regulæ uxorem attinet, ejus nomen valde varium est: ipse enim *Regulus* eam vocat uxorem; *Reguli* uxor se ipsa vocat rudem puellam; *Regni* incolæ intra Patriæ fines eam vocant Regulam; extra Patriæ fines in aliis Regnis eam vocant parvam paucæ virtutis Regulam; denique externorum Regnorum incolæ eam etiam vocant Regulam.

ARTICULUS XVII.

1. Quidam Subpræfectus nomine *Hu*, cognomento *Yam ho*, à Domino suo *Ki von*, primario Regni *Lu* Præfecto, defecerat; armis victum Dominum suum carcere incluserat, & publicæ administrationis potestatem sibi vindicarat. Cùm autem sciret Confucium esse magni nominis virum, vehementer optabat, ut se inviseret. Sed Confucius eum invisere noluit.

1. *Int.* Ille autem *Tan ho*, ut Confucium honestè cogeret ad se inviscendum, dono misit nefrendem assatum. Sed Confucius ad gratias promunere agendas, prout urbanitas exigebat, illum invisit eo tempore, quo sciebat domo abesse. Sed ecce prater spem illi in via occurrit.
2. Hic ergo ut vidit Confucium transeuntem: Huc, inquit, huc, precor, adesto; habeo, quod tecum loquar. Dic, quæso, qui pretiosum doctrinæ & virtutis suæ thesaurum non prodit, sed siccis oculis Patriam in exitium ruentem videre sustinet, potestne hic dici in Patriam pius? Non potest, reponit Confucius. Dein subridens *Tan ho*: vir, inquit, qui ad regimen aspirat, & opportunam occasionem sinit elabi, potestne dici prudens? Non potest, reponit Confucius. Iterum jocando: dies, inquit, & menses celeriter currunt; nec anni sunt in nostra potestate; ecurr ergo non festinas Magistratum capeßere? Ita est, inquit, cum brevi capeßam.
3. Confucii effatum: Natura prout primùm producitur, multum in omnibus hominibus consimilis est; prout paulatim sive virtuti, sive vitio assuescit, multum dissimilis.
4. Confucii effatum: Soli summè perspicaces, & soli summè rudes aliorum sive exemplis, sive documentis bonis aut malis non mutantur.
5. Cum profectus esset Confucius in oppidum *Vn chim*, quod urbi *Ten cheu* in Provincia *Xan tum* sitæ subjacet, resonantes ubique citharædorum musicosque modos canentium voces audivit. Nimirum illius oppidi Præfectum agebat Discipulus *Tsu lu*, qui Musicæ & Rituum artem studiosè populum doceri curabat. Hoc audito Confucius, lætitiâ gestiens, gratumque subridens, sic Discipulum suum *Tsu lu* alloquitur: Mi dilecte *Tsu yen*, ecurr ad regendum hoc oppidulum, magnam illam rectè regendi artem advocas? num fortè ad jugulandam gallinam adhibendus est grandis ille culter, quo boves macantur? Olim, reponit *Tsu yen*, tuus ego *Ten* hæc ex te, Magister, audivi. Si Præfectus sit sapientiæ & rectè vivendi normæ studiosus, mox suum diligit populum, & ex se ipso illum metitur; si populus sit sapientiæ & rectè vivendi normæ studiosus, mox suum diligit Præfectum, & se sinit facile gubernari. Quo responso audito Confucius, conversus ad suos Discipulos: parva, inquit, Discipulorum turba, optimè respondit charissimus noster *Ten*; ita sanè est. Quod autem ego dixi, non opus est bovino cultro ad jugulandam gallinam, hoc jocandi ergo dumtaxat promi.

6. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki von* habebat Subpræfectum dictum *Xan si jao*, qui suæ metropoli *Pi* præerat. Hic cum alio suo collega *Xan hu* adversus suum Dominum *Ki von* arma movit, vincitque carcere includit. Cum ergo istam metropolim *Pi* occupasset, rogavit Confucium, ut ad se venire vellet; & certè eum Confucius adire penè cupiebat, utpote qui non adversus Regulum, sed adversus infidum Regni Ministrum arma moverat; sed ejus mens displicuit Discipulo *Isu lu*: Magister, inquit, nullus est uspiam, ut vides, tuæ propagandæ doctrinæ modus; ad quid igitur vis seditiosum illum *Kum xan* adire? Putasne, reponit Confucius, eum qui me ita ardentè invitât, nullum sibi in me arcessendo finem proposuisse? si fortè voluerit ille meâ uti operâ ad regimen, numquid potero Regni leges ac ritus penitus labefactatos restaurare? reformatam Patriæ faciem renovare? & efficere, ut Imperium *Cheu*, quod sub primis Imperatoribus adeò floruit in Occidente, id est, *Xen si*, translatum esse videatur in Orientem, id est, *Xan tum*? Ceterum illum non adiit Confucius; iste enim Subpræfectus *Xan si* prælio victus à Præfecti *Ki* exercitu, profugit in Regnum *Cy*.
7. Discipulus *Isu cham* rogavit Confucium, ecquis Princeps vera pietate seu absoluta cordis rectitudine præditus dicendus foret? Vera pietate præditum, reponit Confucius, censeo eum, qui potest quinque imperatorias virtutes in Imperii administratione exercere. Quænam sunt illæ, inquit *Isu cham*, quinque imperatoriæ virtutes? Hæ, reponit Confucius: gravitas, benignitas, veritas, diligentia, liberalitas; si Princeps gravitatem habuerit, omnes eum reverebuntur, nec erit, qui illum ausit contemnere; si benignitatem, omnium amorem ac benevolentiam sibi conciliabit; si veritatem, omnes ei fident, nec ulla suspiciones concipient; si diligentiam, omnes res ritè perficientur; si liberalitatem, omnibus facillè poterit imperare.
8. Subpræfectus *Pie hie* præerat oppido *Chum meu*, quod pertinebat ad quemdam primarium Regni *Cin* Præfectum, dictum *Chao kien*. Tunc temporis in isto Regno *Cin*, id est *Xan si*, omnia susquedeque evertabantur; Regulus sine auctoritate; tota Regni administratio penes sex primarios Præfectos, quorum unus hic erat *Chao kien*, qui exortis seditionibus & intestinis bellis, cum adversus æmulum *Fan chum him* primarium ejusdem Regni Præfectum dimicaret, ejus Subpræfectus *Pie hie* commodam occasionem nactus, defecit cum oppido *Chum meu*, misitque viros, qui ad se invitarent

vitarent Confucium. Et certe invitantem jam adire volebat Confucius; sed id displicuit ejus Discipulo *Tsu lu*, qui ait: Tuus ego Discipulus *Tsu*, hoc olim ex te, Magister, audiui: Vir sapiens cum scelerato societatem non init. Jam verò Subpræfectus ille *Pie hie*, fretus oppido *Chum men*, arma movit in suum Dominum, & scelera sceleribus addit. Si igitur eum, Magister, adeas; quomodo tuis verbis veritas cohærebit? numquid alieni criminis participem te reddes? Ita est, reponit Confucius; hæc olim verba protuli. Sed numquid de re durissima dicitur: quantumvis eam frices, non tamen atteres? & de re albissima, (v. gr. ebore, marmore, &c.) dicitur: quantumvis eam denigres, non tamen tinges? (ita vir sapiens, addit Interpres, quantumvis viri scelerati societate fricetur, non tamen ejus virtus atteritur; & quantumvis viri scelerati vitiis denigretur, non tamen ejus virtus nigredine tingitur.) An igitur putas me velle esse similem magnis illis cucurbitis, quæ cum sint amarissimi & insipidissimi gustûs, ad nihil aliud prosunt, quàm ut in cubiculo ad visum, non ad esum, frustra dependeant?

9. Cùm Discipulus *Tsu lu* magis esset bellicæ fortitudinis, quàm discendæ sapientiæ amator, sic eum affatus est Confucius: Mi *Tsu*, (*Tsu lu* est cognomen) numquid audisti sex præclara effata, & sex horum defectus? Mox *Tsu lu*, qui ad Magistri latus sedebat, assurgens: nunquam, reponit. Tum Confucius: Sede, inquit; ego singillatim illa tibi exponam. Primum est amare pietatem; sed non amare pietatis scientiam; ejus defectus est cæca hebetudo. 2. Amare prudentiam, sed non amare prudentiæ scientiam; ejus defectus est vaga immoderatio. 3. Amare veritatem, sed non amare veritatis scientiam; ejus defectus est damnosa obstinatio. 4. Amare rectitudinem, sed non amare rectitudinis scientiam; ejus defectus est præceps inconsideratio. 5. Amare fortitudinem, sed non amare fortitudinis scientiam; ejus defectus est tumultuosa discordia. 6. Amare constantiam, sed non amare constantiæ scientiam; ejus defectus est fastosa præsumptio.
10. Confucii effatum: Parva Discipulorum turba, eccur librum Carminum non addiscitis? hic Carminum liber suis rebus rectis & pravis ad virtutis amorem & ad vitii horrorem excitare; suis laudibus & vituperiis ad proprii cordis examen movere; suis amicitiae legibus ad honestam humanæ societatis familiaritatem dirigere; suis tristitiæ & iræ affectibus ad alienarum culparum iracundiam & medelam, instruere lectorem potest.

super modum, quo domi Parentibus, foris Principibus inserviendum est, plurimâque avium, bestiarum, herbarum, arborum nomina, quorum cognitio plurimum ad omnes scientias conducit, complectitur.

11. Confucius instructurus suum filium *Pe Tu*, sic eum alloquitur: Didicistine duo libri Carminum capitula *Cheu nan* & *Chao nan*?

Nota: hæc duo capitula referunt virtutes, quibus uxor Principis *Ven Vam*, dicta *Tay Su*, non tantum suum, sed etiam aliorum Principum & Præfectorum gynæcea in Provinciis australibus degentium, suo exemplo ad meliorem vitæ normam reduxit. Unde illa de moribus componendis, & familia bene regenda præcipuè agunt. Alterum dicitur *Cheu nan* à nomine Principis *Cheu Kum*, qui à patre *Ven Vam*, è regione borealiori Provinciæ *Xen si* missus est ad partem Chinæ australiorem & occidentaliorem. Et alterum dicitur *Chao nan* à nomine Principis *Chao Kum*, qui ab eodem patre *Ven Vam* è borealiori ad australiorem, & orientaliorem ejusdem Chinæ partem missus est; ut ibi ambo res ac Regulorum Regna componerent. Ista vox Sinica *Nan* significat partem australem.

Deinde sic pergit Confucius: Qui non discit ista duo capitula, annon in componenda sua domo, aut in administrando Regno erit sicut vir, qui præalto adstans parieti, nihil prorsus in altera parte positum videre, nec ullum omninò passum promovere potest?

12. Confucii effatum: Olim Imperatores, ut morum honestas servaretur, varios Ritus instituerunt; & ad patefaciendam internam cordis venerationem, pretiosa & serica munera adhibenda esse censuerunt. Si igitur absit hæc interna cordis veneratio, annon illa pretiosa & serica munera, quæ jactitando iteratis vocibus vocant *Ritus*, *Ritus*, vocanda potius erunt vana fastus spectacula? Deinde Imperatores olim etiam Musicam, ut concordie musicorum instrumentorum ac vocum concentu, populis animorum concordiam instillarent, instituerunt. Si igitur absit hæc animorum concordia, annon illa resonantia tympana, cymbala, æramenta, quæ jactitando iteratis vocibus vocant *Muscam*, *Muscam*, vocanda potius erunt vana sonitus instrumenta?

13. Confucii effatum: Qui exteriùs gravis & constans videri vult, interiùs autem levitate & inconstantia sordescit, numquid hic verè similis est istis homunculis, qui noctu vicinæ domus parietem ad occulta sua furta perpetranda suffodiunt atque trajiciunt: & diu honestatem ementito vultu præferunt?

14. Confucii effatum: Est quoddam hominum genus qui ob ementitum virtutis colorem & ingenii sagacitatem dicuntur Patriæ decus & norma; & tamen hi sunt veræ virtutis labes ac pestis.
15. Confucii effatum: Qui acceptum sapientiæ præceptum in corde non fovet, sed mox ore effurit, hic similis est viatori, qui auditum in via verbum confestim quibusvis obviis hominibus illud effutit. Hoc sanè virtutis projectio est.
16. Confucii effatum: Quonam sanè modo viles illi homunculi, qui non publicum, sed tantum suum quærunt emolumentum, possunt Regi inservire? ubi dignitatem, quam ambiunt, nondum adepti sunt, toti anxii timent, nè non adipiscantur. Ubi eam adepti sunt, toti anxii timent, nè amittant; quia autem adeo timent, nè amittant; ideò nullum est scelus, quod non perpetrent, ut eam conservent.
17. Confucii effatum: Olim homines tribus animi ægritudinibus laborabant; nunc mores adeò in pejus sunt mutati, ut nè has quidem animi ægritudines in quibusdam reperire valeas. Olim fastosi parcæ tantum modestiæ fines transgrediebantur; nunc fastosi omnes omninò & justitiæ & honestatis leges transgrediuntur. Olim austeri inamabilem tantum vultus speciem præseferabant; nunc austeri non tantum inamabilem vultus speciem præseferunt, sed etiam in contentiones, odia, iras assidue erumpunt. Olim rudes erant sinceri & recti; nunc rudes sunt fraudulentis ac perversi.
18. Confucii effatum: Adulatores pios vix, aut nè vix reperias.
19. Nota: puros colores Sinæ recensent hos sex: album, nigrum, rubrum, flavum, cæruleum, viridem; alii omnes habentur pro mixtis sive imperfectis. Jam verò sic ait Confucius: Etsi violaceus color rubro additus gratius, quàm solus ruber, videatur delectare visum: ego tamen illum, utpote qui suam rubro perfectionem aufert, vehementer odi. Deinde etsi lasciviens Regni *Chim* cantus suavius, quàm recta Musica, videatur delectare auditum: ego tamen illum, utpote qui rectas puræ Musiciæ leges confundit, vehementer odi. Sic & pejus odi loquaces illos sophistas, qui suis ementitis verbis Regna & domos pervertunt.
20. Cùm videret Confucius suos Discipulos magis audiendi, quàm rectè vivendi avidos, sic eos arguit: Ego deinceps nolo amplius loqui. Mox Discipulus *Tsu Kum*: Si tu, Præceptor, non amplius loquaris, à quo nos tui Discipuli doctrinæ & vitæ præcepta, Posteris transmittenda, accipiemus?

mus? Cui Confucius: Numquid Cælum vides? Ecquid, quaſo, Cælum loquitur? Aſpicias tantum quatuor anni tempeſtates ſtato & inviolato ordine volvi ac revolvi; aſpicias res omnes continuata productionum ferie ſemper perſiſtere; ecquid, quaſo, Cælum loquitur? (ſic nempe re, non voce vos inſtruam.)

21. Quidam Regni Lu Incola, dictus *Ju Poi*, cum olim ſub Magiſtro Confucio litteris operam dabat, illum offenderat, & ſtudia abjeterat. Poſtea accidit, ut inviſendi Confucii avidus, domum ejus adiret. Sed Confucius fictè cauſatus morbum, juffit ſe ab ejus affatu excuſari. Vix bene pedem is, qui excuſationem deferabat, portâ extulerat, cum Confucius citharam arripuit, eamque pulſans cantare incipit, ea mente, ut ille *Ju Poi* audiens cantantem, ſciret ipſum non agrotare, ſed non velle affatum dare, donec culpam ſuam agnoſceret & corrigeret.
22. Diſcipulus *Iſay Ngo* ſic Confucium interrogavit: Antiquo quidem more receptum eſt, ut patribus & matribus deſunctis toto triennio parentetur; ſed ſi uno dumtaxat anno parentaretur, numquid hoc ſatis foret? Si enim Sapiens toto triennio parentans, in Ritibus non ſe exerceat: mox horum ſcientiam amitteret; ſi toto triennio in Muſica non ſe exerceat: mox hanc obliſceretur. Ubi veteres præteriti anni fructus deſierunt, jam novi incipiunt crefcere; atque ita poſt unum annum fit rerum renovatio. Inſuper præſcriptarum arborum ligna, quæ ad eliciendum ignem terebrâ perforantur, atque ipſe ignis, qui ex iſtis lignis elicitur, intra unius anni curriculum pluries ſucceſſivè immutatur. (Nota: Olim Sinæ ad ignem eliciendum, non utebantur pyrite ſeu ſilice, ſed quarundam arborum, juxta ſingulas anni tempeſtates diſtributarum lignis; hæc ligna terebrâ perforabant, ut incluſos illic ſpiritus igneos excitarent, ignemque accenderent; Vere utebantur ſalice, in eunte Æſtate utebantur pruno & malo arminiaca; deinde moro, atque ſic aliis & aliis arboribus Autumno & Hieme.) Unus igitur annus ad terminandum funebrem Parentum luctum videtur ſufficere. Cui Confucius: Intra illos, inquit, tres annos, quibus Parentes lugentur, inſipida tantum legumina, viliorisſque orizæ juſcula ad cibum; ſola aqua ad potum, rudis cannabis ad veſtitum ſolet adhiberi. Jam verò ſi exacto uno anno, mox luctus deponatur; tunc ergo poſt unius anni luctum poterit filius patre vel matre orbatus, opiparè vivere, delicatiori orizâ veſci, ſplendido veſtitu indui. Quid? tu id poſſes pacata mente, & ſine ullo cordis morſu agere? Pacata mente, reponit *Iſay Ngo*. Tum Confucius:

us: Si post unius dumtaxat anni luctum pacata mente & sine ullo cordis morfu opipare vivere, & splendido ornatu indui possis, tu id age. Sed vir sapiens ubi patri & matri defunctæ parentat, in ciborum sapore non gustat saporem, in auditu Musicæ non haurit suavitatem, in lecto & habitatione non admittit commoditatem; adeò cor mœrore plenum est. Ideò post elapsum luctûs annum, nondum vult solitas escas & festivas vestes resumere; tu verò si pacata mente & sine cordis morfu has possis resumere, per te licet, resume. Egresso foras *Tsay Ngo*, Confucius veritus, nè id, quod ad illum arguendum dixerat, fortè arbitrarentur Discipuli dictum esse ad ei consentiendum, statim subjungit: Ille *Tu*, (*Tsay Ngo* est cognomentum) nullam sanè in Parentes se habere pietatem verè demonstrat; filius post tres tantùm ab ortu annos eximit Parentes onere se gestandi; ad pensandum igitur hoc triennale beneficium, omnes in toto Imperio, triennalis luctûs Ritus observant; num fortè solus ille *Ta* hoc triennale amoris beneficium à Parentibus non accepit, ut triennali luctu eximatur?

23. Confucii effatum: Qui toto die otiosus nihil aliud curat, quàm ut ventrem escis impleat; proh! quàm difficulter in virtutis via progressum faciet! num vidisti talorum aut scruporum lufores? quamvis hi rem ludicram agant, numquid tamen vel sic suâ diligentia otiosos illòs epulones superant?

24. Discipulus *Tsu Lu* bellicæ fortitudinis amator sic interrogavit Confucium: Vir sapiens, inquit, etiàmne fortitudinem plurimi facit? Id quod plurimi facit vir sapiens, reponit Confucius, est æquitas. Vir enim Magistratum gerens, si tantùm fortitudine polleat, & æquitate careat, facilè tumultus commovet. Vir plebeius, si tantùm fortitudine polleat, & æquitate careat, facilè latrocinia exercet.

25. Discipulus *Tsu Kum* sic Confucium interrogavit: Etiàmne vir sapiens alios odio prosequitur? Est quadruplex, reponit Confucius, hominum genus, quos vir sapiens odio prosequitur. Primò: Malevolos, qui aliorum vitia propalant. 2. Viles, qui Principibus obtreçant. 3. Robustos, qui humanitate carent. 4. Audaces, qui cæco impetu res aggre-
diuntur. Tum addit: Charissime *Su*, (*Tsu Kum* est cognomentum) etiàmne alios odisti? Est triplex, reponit *Tsu Kum*, hominum genus, quos ego etiam odio prosequor: Rudes: qui volunt videri intelligentes; Arrogantes, qui volunt videri fortes; Contumeliosos, qui volunt videri recti.

26. Confucii effatum: Unum quod maximè difficile invenio, est fœminas & famulos alere. Si enim familiariùs eos tractes, mox debitam submissionem perdunt; si severiùs, mox in iras & querelas erumpunt.
27. Confucii effatum: Qui jam quadraginta annos natus, odiosam omnibus ob sua vitia adhuc vitam trahit, hic ad usque vitæ finem similis persisteret, nec facilè mores mutabit.

ARTICULUS XVIII.

1. **C**Um olim Imperator *Chen* Imperium malè administraret, exigui Regni *Pi* Regulus *Tsu*, (id est, quasi diceret Marchionem, vel Baronem) Imperatoris frater natus major, sed ex secundaria uxore genitus, fratrem suum sæpenuerò admonebat officii, sed frustrà. Veritus igitur, nè tota Imperialis Familia, deficientibus undique Regulis, funditus interiret, ipse patrium solum exilio vertit, ut saltem conservaretur, qui Majorum suorum Imperatorum defunctorum cultus & parentationes statis temporibus præstaret. Deinde exigui etiam Regni *Ki* Regulus, titulo *Tsu*, ejusdem Imperatoris *Chen* Patruus, suum Nepotem sæpiùs pariter admonebat, sed frustrà; quin imò monita & sana consilia vinculis & carcere pensata sunt, atque instar mancipii detentus fuit; postea veritus, nè interficeretur, insaniam simulavit. Denique alter ejus Patruus *Pi Kan* apertis verbis eum arguit, atque ad meliorem frugem cohortatus est; sed hac aperta admonitione excandescens *Chen*, Patruum per medium corpus bifariam dissectum, humaniter contrucidavit. Confucius hos tres collaudans sic ait: Sub Imperio *Tu*, sive *Xam*, (cujus ultimus Imperator fuit iste *Chen*) tres vera in Patriam pietate insignes florère Heroës.
2. Vir sapiens *Lien hia boei*, custodiendis reis Præfectus, ter officio exciderat. Fortè quidam volens eum carpere, sic ait: Cùm sis, Domine, adeò infelix, numquid tibi satius foret in aliud Regnum proficisci? Cui ille: Ego, inquit, officio sæpiùs excidi, quia rectam justitiæ viam sequendo, inservio Principi; si igitur stet animo fixum, ad meas ritè partes implendas, rectam justitiæ viam sequi; dic, quæso, quò possim proficisci, ubi ter officio non excidam? si autem vellem pravam injustitiæ viam sequendo, inservire Principi, quid necesse est patrio solo & Regno exire?
3. Fortè venerat Confucius in Regnum *Cy*; cùmque hujus Regni Regulus *Kim Kum* notam haberet Confucii sapientiam, consilium iniit cum suo primo Ministro, quomodo eum tractare deberet. Sunt enim, inquit, in

in Regno *Lu* primarii tres Præfecti, quorum primus & clarissimus est *Ki Sun*; hunc *Lu* Regulus honorificentissimè & quasi largiùs, quàm par est, tractat; si ego Confucium, ut ille Præfectum suum *Ki*, tractavero; videor excessu peccaturus, adeoque id ego non possum agere. Alter illorum Præfectorum est *Mem Sun*, cui *Lu* Regulus non tantum honorem defert; si ego Confucium, ut ille Præfectum suum *Mem* tractavero, videor defectu peccaturus. Præstat ergo medium, inter *Ki* & *Mem* honorem eligere. Tum addit: Sed ego jam multum senesco, virésque deficiunt; ideò jam non sum aptus ad utendum rigidâ illâ Confucii disciplinâ ac doctrinâ, qui tamen, ut eam tradat, exercendamque proponat, consultò huc advenit, adeoque videtur de modo eam tractandi frustrâ consultare. Cùm id rescisset Confucius, extemplo illinc discessit; non quia, addit Interpres, se parcius tractandum timeret, sed quia suam ibi operam inutilem fore prævideret.

4. Regni *Lu* Regulus *Tim Kum* Confucium jusserrat supremum justitiæ Præsidentem agere & supremi à consiliis Ministri vices gerere; ipse intra tres menses sapienti suo regimine effecit, ut totum istud Regnum *Lu* novi vigoris faciem indueret. Hinc vicini Regni *Cy* Regulus veritus, nè tantum potentia incrementum & regiminis vigor sibi noceret, octoginta puellas vestitu & formâ decoras, agere choreas, pulsare plectra, bene cantare doctas dolosè elegit, donoque misit Regulo *Tim Kum*, ut cor ejus libidinibus irretirent, cœptumque bonum regimen perturbarent. Appulas extra urbem ter invisit Regulus *Tim Kum*, itipatus suo primario Præfecto *Ki Von*, qui tandem ei persuasit, ut eas in palatii gynæceum recipi juberet; & verò harum cantu ac amoribus captus Regulus, mox publicum regimen neglexit, totosque tres dies judicalem aulam ad Regni negotia tractanda non frequentavit; hinc graviter offensus Confucius officio se abdicavit, & peregrè abiit.

5. Quidam Regni *Tsou* Incola, nomine *Cie Tu*, mentis hebetudinem, ad fugiendos mundi honores simulans, fortè occurrit Confucio illuc appellenti, transiensque ante illius currum cœpit cantare his verbis: Aquila, heu! aquila, quomodo miserè tua perspicacia periit! olim Imperio florente apparebas, squallente delitescebas; sic tunc bellè tempus noveras. Nunc autem quæ tempora, qui mores, ut appareas? quamvis id, quod præteriiit, non possit emendando sisti; quod tamen futurum est, potest adhuc prævidendo mutari. Desiste, desiste ab inutili tuo proposito. Nunc enim

qui Magiſtratus geruat, non tantum dignitatis ſuæ claritatem ſuſtinere nequeunt, ſed etiam famæ, fortunarum, & vitæ pericula incurrunt. Quo audito Confucius, mox è curru defiliens, voluit cum illo ſermonem miſcere, expoſiturus, quid quemque agere deceat; ſed ille gradum accelerans profugit, nec potuit cum illo colloqui.

6. E Regno *Iſou* redeunti in Regnum *Iſay* Confucio occurrit fluvius; cumque ignotum eſſet vadum, miſit Diſcipulum *Tſu Lu* ad interrogandum duos agricolas, non procul illinc diſtantes, ubi eſſet vadum: (Hi agricolæ erant *Cham Tſu* & *Kie Nie*, ambo viri ſapientes, qui privatam ruri vitam agentes unâ terram arabant.) Sciſcitanti igitur reſpondens *Cham Tſu*: quiſnam, inquit, eſt ille, qui, curru vectus, habenas manu tractat? Eſt *Kum Kieu*, (ſcilicet Confucii cognomen & nomen) reponit *Tſu Lu*. Famoſuſne ille, ſubjungit *Cham Tſu*, Regni *Lu Kum Kieu*? Ipſe eſt, reponit *Tſu Lu*. Tum *Cham Tſu*: Si eſt ille, quid me fluvii vadum interrogas? Enimverò ille vadum ignorare non poteſt. (Quia nempe huc illuc aſſiduè curſitabat.)
7. Diſcipulus *Tſu Lu* videns nîl reſponſi ſe potuiſſe elicere ex *Cham Tſu*, pergit ad ejus ſocium *Kie Nie*, qui ibi propè arabat, idemque interrogat. Cui *Kie Nie*: Domine, inquit, tu quis es? Ego ſum *Chum Yeu*, reponit. Tum ille: Tunc ille famoſi Confucii ex Regno *Lu* oriundi Diſcipulus *Chum Yeu*? Ipſemet, reponit *Tſu Lu*. Deinde *Kie Nie*: Ego, dum malum horum temporum regimen & mundi mores ſemper in pectus ruere perpendo, videor mihi videre præcipitem aquam, quæ quò longiùs fluit, eò ſemper in inferiora loca deſcendit; nec video remedii locum: quiſnam enim valeat tantos tumultus & confuſiones cum pace & recto regimine commutare? Jam verò tuus Magiſter modò huc, modò illuc curſitat, ut his malis remedium afferat; & tamen vides vano labore eum conſumi. Tu igitur cur huiusmodi & hominum & locorum fugitivum Magiſtrum ſequeris? Numquid rectiùs ageres, ſi me & mundi & honorum fugitivum Magiſtrum ſequereris? Interea agebat boves, & ſemper progrediendo terram occabat, nec vadi locum illi indicavit.
8. Tum abiens *Tſu Lu*, horum duorum agricolarum verba & reſponſa retulit Confucio, qui ſuſpiranti ſimilis ait: Enimverò numquid dedecet hominem habere communem cum beſtiis & avibus ſocietatem? cum ergo ejusdem ſpeciei animalia ſimul verſari deceat, ſi ego cum tot iſtis populis longè latèque per totam Chinam diſperſis non verſatus fuero, cum quibuſnam me verſari decebit! Quod autem ille objicit mundi mores & impe-

rū regimen semper in pejus ruere: certè si rectam æquitatis viam tenerent, ego *Men* non satagerem illa immutare & corrigere.

9. Cū Discipulus *Tsu Lu* comitaretur Confucium in suis variis itineribus, accidit, ut longiùs à tergo secutus illum videre desierit; tum in medio campo errans, quemdam senem, qui suo scipione fiscellam bajulabat, obvium habuit. Hunc interrogans *Tsu Lu*: meūmne, inquit, Magistrum hāc transcuntem forsan vidisti? Cui senex: Tu validos illos artus in terra aranda fatigare renuis; imò quid sit oriza, quid triticum, quid pisum, quid hordeum, non vales distinguere: unum dumtaxat Magistrum tuum, quem, an viderim, rogas, sequi satagis. Ecquis est ille tuus Magister? His dictis, mox suum scipionem humi defigit, & inutiles campi herbas cœpit evellere. Tum *Tsu Lu* ratus hunc Senem fortè quemdam esse virum sapientem, qui ruri incognitus degeret; confestim toto corpore ad venerationem composito, modestè ad ejus latus cœpit stare. Quod ubi animadvertit Senex, statim humaniter illum rogavit, ut in domum suam pernoctaturus diverteret. Domum ingresso *Tsu Lu*, gallinam occidi, optimamque orizam parari, deinde duos suos filios, qui humanissimè hospitem salutârunt, in conspectum venire jussit.

10. Sequenti die, summo mane discedens *Tsu Lu*, prægressum Confucium offendit, totamque rem illi narravit. Quo audito, Confucius: haud dubiè, inquit, iste est Sapiens in privata vita delitescens. Moxque ad eum rursus invisendum remisit Discipulum *Tsu Lu*; sed domum appulso *Tsu Lu*, jam ille in agrum abiêrat. Ceterum Magistri verba domesticis exposuit, ut ea redeunti Seni postea referrent. Vir, inquit, præclaris ad regimen instructus dotibus, si illud capeßere refugiât, non agit, quod æquitas & recta ratio exigit. Quod attinet ad debitam Juniorem & inter Senioremem humanitatem, vester Herus, dum in conspectum meum suos duos filios heri venire jussit, indicavit eam non esse negligendam; quod verò pertinet ad debitam Subditum inter & Regem æquitatem, quomodo potest illam negligere? at, inquires, vult vitam sceleris puram ducere: ideo sæculum & Magistratum fugit. Enimverò cupiendo vitam sceleris puram ducere, totum labefactat magnum humanæ conditionis ordinem; quandoquidem negligit, quod debita Subditum inter & Regem æquitas exigit. Itaque Sapiens Magistratum quærit & capeßit, non ut opes & honores comparet, sed ut servet & agat, quod à se æquitas postulat. At rursus oppones: magna rectè vivendi & regendi scientia jam non recipitur, & frustra tra-

ditur. Istud ego optinè novi; sed numquid ego ob hanc causam possum negligere, quod à me æquitas & ratio postulat?

11. In Annalibus recensentur septem illustres viri, *Pe Y*, *Xo Cy*, *Tu Chum*, *Y Te*, *Chu Cham*, *Lieu bia hoei*, *Xao Lien*, qui spreto mundo privatam vitam incogniti egerunt. Quia verò illorum mores & gesta multum dissimilia fuerunt, ideò de illis agens, sic loquitur Confucius: Qui mentem suam nunquam ad rem ullam abjectam demittere, morésque suos probro aliquo inficere passi sunt, numquid verè fuerunt illustres illi duo Heroës *Pe Y* & *Xo Cy*? Contrà dicuntur *Lieu bia hoei* & *Xao Lien*, ut aliorum voluntati & consuetudini sese conformarent, mentem suam subinde ad rem abjectam demittere, morésque suos penè probro aliquo inficere non renuissent. Attamen cum sic se gerebant, nec illorum verba à rectæ rationis ordine, nec illorum gesta ab alieni desiderii æquitate discrepabant. Atque in hoc illorum vita eluxit. Deinde dicuntur *Tu Chum* & *Y Te*, ut sui nominis famam obscurarent, sibi unis clam vacasse, quin & immodicis verbis indulsisse. Attamen cum sic se gerebant, nec illorum mores à vitæ integritate, nec illorum immodica verba ab æquitatis ordine discrepabant. (Nil loquitur de *Chu Cham*.) Ceterum quod ad me attinet, ab horum mente sum longè alienus; non enim uni tantum parti tenaciter adhæreo. In hac vita modò est id, quod fieri addecet, modò est id, quod fieri dedecet. Ubi addecet Magistratum quærere & capessere, ego quæro & capesso; ubi dedecet, nec quæro nec capesso.

12. Olim dum Regulus mensæ accumbebat, ad singula nova fercula novus Musicæ concentus edebatur; & unumquodque ferculum suum Musicæ Præfectum habebat. Cum autem in Regno *Lu* nobiles tres Familiae *Ki*, *Xo*, *Mem*, omnia perturbarent; Reguli auctoritatem, Ritus, Musicam sibi vindicarent; atque adeò ipsa Reguli Musica suis Ritibus, usu, ordine careret; idcirco omnes Musicæ tribunalis Præfecti in varias regiones dispersi abiērunt. Summus hujus tribunalis Præses *Chi* abiit in Regnum *Cy*; secundi ferculi Præfectus, nomine *Kan*, abiit in Regnum *Tsou*; tertii ferculi Præfectus, nomine *Leao*, abiit in Regnum *Tsay*; quarti ferculi Præfectus, nomine *Kine*, abiit in Regnum *Cin*, sive *Xen Si*; pulsandis tympanis Præfectus, nomine *Fam Xo*, abiit in oppidum *Ho Nuy*; cymbalis & sistris tangendis Præfectus, nomine *Vu*, abiit in urbem *Han Chum*; summi Præsidis assessor, nomine *Tam*, & pulsandis instrumentis *Kim* ex lapide confectis Præfectus, nomine *Siam*, abiērunt in oppidum *Hay Tao*.

13. Princeps *Cheu Kum* instructurus suum filium *Pe Kin*, jure hereditario creatum Regni *Lu* Regulum, sic eum alloquitur: Hæc quatuor potissima Regni fundamenta menti altè infige: Primum: Princeps sapiens suos Consanguineos nec indecorè deserere, nec remissè diligere debet. 2. Primis Regni Ministris non debet præbere suâ diffidentiâ irascendi ansam. 3. Nobiles antiquarum Familiarum Posteror, nisi maxima vel improbitatis vel perfidiæ causa subsit, non debet relinquere inhonoros, aut dignitatibus vacuos. 4. Omnimodam in uno homine non debet exigere aut quærere perfectionem.
14. Imperante Familia *Cheu*, res mira contigit: Quædam mulier genuit octo filios, singulis partibus gemellos, qui omnes sapientiâ claruere: primo partu *Pe Ta & Pe Quo*; 2. *Chum To & Chum Ho*; 3. *Xo Ye & Xo Hia*; 4. *Ki Sui & Ki Va*.

ARTICULUS XIX.

1. **C**onfucii Discipuli *Tsu Cham* effatum: Qui ad aspectum periculorum non timet vitam profunderè; ad aspectum lucri unam spectat æquitatem; in faciendis Ceremoniis Cy unam spectat reverentiam; in exequiis persolvendis unum spectat mœrorem, hic potest dici verus sapientiæ Alumnus.
2. Ejusdem *Tsu Cham* effatum: Qui pusillo animo virtutem apprehendit, & instabili corde doctrinæ credit, hic nec vivus Sapientum numerum auget, nec mortuus minuit. Quis igitur possit dici aut esse, aut non esse?
3. *Tsu Cham & Tsu Hia* cum ex Discipulis Confucii facti essent Magistri, quidam Magistri *Tsu Hia* Discipulus interrogavit Magistrum *Tsu Cham* de recta humanæ societatis norma. Quid de hac sentit Magister vester *Tsu Hia*? reponit *Tsu Cham*. Cui ille: Noster Magister sic sentit; Dignos frequenta; indignos evita. Tum *Tsu Cham*: Quod ego olim accepi, longè ab hoc diversum est; sic autem accepi: Sapiens Sapientes colit, & reliquum vulgus admittit; probos laudat, & improbos miseratur. Sic enim secum ipse cogitat: Magnane ego sapientiâ polleo? Quidni ergo minùs sapientes non admittam: nullane ego sapientiâ polleo? Sapientes ergo non me admittent. Quæ cum ita sint, quomodo verum potest esse id, quod Magister vester asserit, indignorum societatem esse evitandam?
4. Discipuli *Tsu Hia* effatum: Parvæ illæ agricolarum, olitorum, medicorum artes, quamvis tantilla existimatione dignæ sint, si quis tamen longius

gius ſuas cogitationes extendens, ad Magiſtratus aſpiret, vereor, nè illarum exercitatio eum à propoſito impediat. Idcirco ſapientiæ Alumnus illis non navat operam.

5. Ejuſdem *Iſu Hia* effatum: Qui amat ſingulis diebus diſcere id, quod nondum valuit ſcire, & ſingulis menſibus reſcolere id, quod jam valuit diſcere, hic poteſt dici verus diſcendi amator.

6. Ejuſdem *Iſu Hia* effatum: Si vis pietatem ſeu perfectam cordis rectitudinem adipiſci, multa addiſce; firma tuum propoſitum; ſingillatim interroga; cuncta tibi applica. Ex his quatuor pietas ultrò emanat.

7. Ejuſdem *Iſu Hia* effatum: Quemadmodum opifices in ſua officina conſtanter perfeſverant, ut opus ſuum perficiant; ita ſapientiæ Alumni debent in litteraria palæſtra ad ultimam uſque virtutis perfectionem conſtanter perfeſverare.

8. Ejuſdem *Iſu Hia* effatum: Homunculi ſubreptitios ſuos defectus cum corrigere deberent, mox contegunt & ornant.

9. Ejuſdem *Iſu Hia* effatum: Tres ſunt veri Sapienſis in aſtatu mutationes; dum eum procul aſpicias, apparet gravis & ſeverus; dum eum propè alloqueris, comis & benignus; dum eum diu audis, rectus & conſtans.

10. Ejuſdem *Iſu Hia* effatum: Sapienſ Regis Miniſter poſtquam effecit, ut populus de vera illius erga ſe benevolentia nihil dubitet, tunc labores facile ab eo exigit; ſi enim de illa dubitet, mox credit ſe injuſtè vexari. Deinde poſtquam effecit, ut Rex de vera illius erga ſe benevolentia nihil dubitet, tunc monita facile ei ingerit; ſi enim de illa dubitet, mox credit ſe contumelioſè tractari.

11. Ejuſdem *Iſu Hia* effatum: Vir ſapiens in rebus gravibus tranſilire ſui muneris limites omninò non poteſt; in rebus autem levibus id non ita obest.

12. Confucii Diſcipulus *Iſu Yen* volens carpere Magiſtrum *Iſu Hia*, quòd levia doceret ſuos Diſcipulos, ſic ait: Parva illa Magiſtri *Iſu Hia* Diſcipulorum turba, quonam modo rigandum & verrendum gymnaſium, interroganti modeſtè reſpondendum, hoſpes humaniter excipiendus & deducendus, utcumque callet; ſed hæc ſanè ultima eſt ſapientiæ particula; ſi enim primam & potiſſimam ejus partem in perfecta cordis rectitudine ſitam non calluerint; ad quid iſta minima urbanitatis officia conducent? Cum hos ſermones reſciviſſet *Iſu Hia*: Eheu! inquit, iſte *Yen Yen*, (id eſt *Iſu Yen*) vehementer fallitur. In tradenda ſapientiæ doctrina ecquid, quæſo, prius cum facilitate, ecquid poſterius cum labore docendum? Numquid Ma-

giſter

gister debet se suorum Discipulorum capacitati adaptare? Sicut enim plantarum alie grandes, alie parvae, unaquaeque species suam continet diversitatem; ita Discipuli & suam. Si igitur Discipulos adhuc imbecilles alia & recondita Magister docuerit; numquid eos decipiet? Jam verò vir sapiens qui potest in tradenda sapientiae doctrina Discipulos decipere? istam autem sapientiae scientiam à primis rudimentis usque ad ultimam ejus perfectionem posse amplecti, hoc opus est viri omnibus numeris absolutissimi.

13. Discipuli *Tsu Hia* effatum: Praefectus expleto suo munere, si quid virium ac temporis illi superest, impendat litterarum studiis; litterarum Alumnus expleto suo munere, si quid virium ac temporis illi superest, impendat praefecturae studiis.

14. Discipuli *Tsu Teu* effatum: In justis persolvendis, dummodò Parentans verum cordis dolorem exhibeat, hoc sanè unum sufficit.

15. Discipulus *Tsu Teu* agens de Magistro *Tsu Cham* sic ait: Quod attinet ad nostrum amicum *Tsu Cham*, quae alijs difficilia forent, ipse quidem sine difficultate ea agit, sed pietatem nondum assecutus est.

16. De eodem *Tsu Cham* sic etiam aiebat Discipulus *Tsem*: Spectabilem quidem aliquam corporis gravitatem pra se fert ille noster *Tsu Cham*; sed nec ipse alijs, nec alij ipsi pietatem indere possunt.

17. Ejusdem *Tsem* effatum: Hoc olim ex Magistro nostro Confucio audiui: Qui passim agendo & totam mentis vim & totam cordis affectionem impendat, vix aut nè vix reperiatur hominem: sed si vis videre, qui agendo & totam mentis vim & totam cordis affectionem sponte impendat, vide patri aut matri defunctae Parentantem.

18. Idem Discipulus *Tsem*, cum vellet arguere Praefectum *Ki* Parentibus inobsequentem, sic coepit laudare ejus Consanguinei *Mem Chuam* filialem erga suos Parentes observantiam: Hoc ego ex Magistro Confucio audiui: Singularis quidem atque admiranda fuit Praefecti *Mem Chuam* erga suos Parentes observantia, sed illam vel sic alij possunt adhuc imitari. Quod verò patris defuncti nec subditos Praefectos, nec regiminis normam immutavit, hoc certè quivis alius difficulter posset praestare.

19. Primarius Regni *Lu* Praefectus *Mem* quemdam *Tam Fu* justitiae Praesidem creavit: hic ex Magistro suo *Tsem* modum rectè fungendi officio sciscitatus est. Cui *Tsem*: Jam pridem, inquit, nec Praefecti praevalent exemplo, nec populi virtutem sequuntur. Tu igitur in examinandis rebus, si

criminis veritatem aſſecutus fueris, abſit ut læteris; ſed ſontis commiſceſce, quantũque potes, clementiam in illum exerce.

20. Discipuli *Tſu Kum* effatum: Quamvis Imperatoris *Cheu* improbitas non fuerit tanta, quanta vulgò fertur: quia tamen odioſum nomen poſt ſe reliquit, ideò quodvis ſcelus illi adſcribitur. Hanc ob cauſam Sapiens horret in imo improbitatis loco immorari, nè omnia mundi crimina ad eum devolvantur, eive adſcribantur.
21. Ejuſdem *Tſu Kum* effatum: Viri ſapientis defectus ſunt ſimiles ſolis ac lunæ defectibus; omnibus eos videre licet; non enim ipſe illos occulit. Deinde ſimul atque depulſi ſunt, uti in ſolis ac lunæ defectibus videre eſt, ruruſ omnes illum, ut priùs, ſuſpiciunt, perinde ac ſi defectu caruiſſet.
22. Primarius Regni *Guei* Præfectus *Kum ſun chao* ſic Diſcipulum *Tſu Kum* interrogavit: Veſter Magiſter *Kum Ny*, (id eſt, Confucius) dic, quaſo, unde tot tantæque ſcientiarũ genera, quibus abundat, haurire potuit? Cui *Tſu Kum*: Sapientiſſimi Principis *Ven Vam* & *Vu Vam* regimen in terram nondum decidit; etiamnum hodie in hominibus perſiſtit. Quod in illo maioris, eruditiores; quod in illo minoris ponderis fuit, rudiores hodièque recordantur. Atque ideò nullus eſt vir, in quo illorum Principum doctrina ac diſciplina non reperiatur. Ubinam igitur, & undenam non poſſit diſcere Magiſter noſter? Quidve ei difficultatis, ut ubique ac ſemper Magiſtrum, à quo erudiatur, inveniat?
23. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Xo ſun vu xo*, cùm in Reguli palatio unà cum aliis Præfectis ageret, ſic cœpit de Confucio loqui: Miror, quod omnes ita celebrent iſtum Confucium; mihi ſanè videtur Magiſter *Tſu Kum*, Confucio ſapientior. Quod cùm audiſſet Præfectus *Tſu ſo kim pe*, mox rêtulit ipſi *Tſu Kum*, qui ſic ei repoſuit: Enimverò ego Confucio ſapientior? Ego *Su*, (*Tſu Kum* eſt cognomentum) ſum velut humilis murus, qui vix hominis humeros altitudine æquat, adeoque abſque portæ ingreſſu, omnia domũs ornamenta facile poſſunt foris conſpici. Confucius verò ſua virtute & doctrina, velut murus multis præaltus orgiis aſſurgit, adeoque niſi per portam ingreſſus fueris, omnem interiorem parentalis Imperatorum ædificii pulchritudinem & anguſtam omnium Procerum opulentiam nullo modo potes intueri. Pauciſſimos autem, qui poſſint illam Confucianæ domũs portam ſubire, reperire eſt; unde nec mirum Præfectum *Xo ſun vu xo* talia locutum fuiſſe.
24. Idem Præfectus *Xo ſun vu xo*, cùm quodam die Confucii famæ obre-

ctaret,

etaret, illum increpans Discipulus *Tsu Kum*: tu, inquit, Confucii famam frustra oblatras; Confucii doctrina non potest detractione minui; cetera Sapientum turba grandiori aggeri aut colliculo, qui facile scandi ac trajici; Confucius, lunæ ac soli, qui minimè scandi ac trajici potest, similis est. Quamvis igitur obtrectator velit suis obtrectationibus præclaram Confucii doctrinam à se respuere; quæ tamen possit soli & lunæ nocere? nihil sanè aliud efficiet, quàm suam hebetitudinem & inscitiam prodere.

25. Confucii Discipulus *Chin tsu kin*, sermonem miscens cum suo Condiscipulo *Tsu Kum*, sic cœpit de Confucio loqui: Tu tantoperè Magistrum Confucium revereris ac suspicis; ecqua, quæso, in re ille te superat? Mox *Tsu Kum* cum increpans: sapientiæ, inquit, Alumnus sæpè ex unico verbo judicatur vel prudens, vel imprudens; idcirco suis verbis invigilare assidue debet. Jam verò noster Confucius eò sapientiæ devenit, quò nemo alius possit pertingere; instar Cæli, quod nullis scalis scandi potest.

26. Fac enim, ut aliquod Regnum habeat gubernandum: id quod dicitur stabilire vitæ humanæ adminicula, (v. gr. agros, urbes, vicos, &c.) mox stabilitum; id quod dicitur erigere palæstras ad rectam morum instructionem, mox erectum; id quod dicitur publicam pacem ac tranquillitatem procurare ad multorum populorum reductionem, mox procuratum; id quod dicitur commovere discordes ad concordia unitatem, mox commotum videbis. Denique omnes vivum laudabunt tamquam sapientiæ Magistrum, mortuum lugebunt tamquam Patriæ Parentem. Quonam igitur pacto possit quis summam ejus sapientiam attingere aut adæquare?

ARTICULUS XX.

1. Sapiens priscorum Imperatorum regimen, tamquam à Confucii doctrina nihil prorsus discrepans sic incipit referre Historicus: Imperator *Tao* suum imperium Principi *Xun* transmissurus: heu! te, inquit, Princeps *Xun*, Cælum, quod successiva Principum serie alternat imperia, nunc tibi meum transmittit. Unum autem tibi maximè commendo; verè apprehende, firmiterque tene virtutis medium. Alioqui omnes illos populos quatuor inter maria longè latèque dispersos in summum periculum & calamitates adduces; ad iras & seditones impelles; atque ita imperii potestas tibi à Cælo tradita in æternum ruet exitium. Imperator *Xun* suum imperium in Principem *Yu* transferens, eadem etiam verborum formulâ usus est.

2. *Chim Tam*, alio nomine *Ly*, primus Familiae *Xam* Imperator, cum priorem Imperialem Familiam *Hia*, expulſo ejus ultimo Imperatore *Kie*, extinxiffet, in comitiis Principum & Regulorum ſignatim collectorum ſic locutus eſt: Bgo *Ly* puer parvulus, priuſquam in animo ſtatuiſſem acia ad expellendam tyrannidem capeſſere, auſus ſum tenellum nigri coloris vitulum, (nempe juxta morem Imperialis Familiae *Hia*) ad eum ſacrificandum aſſumere, ac de mea mente, magni celi ac denſæ terræ Spiritum, ſive futurum celi Dominum palam admonere his verbis: Ille Imperator *Kie* multo eſt nocens criminibus; non auſim ego illis ignoſcere aut connivere; omnes iſti viri ſapientes ſunt verè celi Rectoris proceres, (vel potius dic: ſunt verè tui, ô celi Rector, proceres); adeoque non debeo permittere, ut illi obſcuram ſine honore ac magiſtratu vitam ducant. Id enim dumtaxat ſpecto, quod tuum, celi Domine, cor ſpectat ac ſancit. Qui auſim ego illi adverſari? Ita tunc ego, Jam verò ſi peccarim, hoc meum peccatum, eſt tantummodò meum; quid hoc enim ad omnes iſtos populos attinet? Sed ſi omnes iſti populi peccent, illorum peccata mihi adſcribuntur, utpote qui malè illos dirigam.

3. *Vu Van* primus Familiae *Chen* Imperator, cum in principio ſue Monarchiæ ultimum Familiae *In*, ſive *Xam* Imperatorem *Chen* nondum penitus debellâſſet, cœpit magnificam in miſeros populos munificentiam demonſtrare opum & frumenti largitione; eos autem, qui ſapientiâ & probitate ceteros antecellebant, majori liberalitate cumulavit, imò & ditavit; idcirco in libri Annalium Imperialium tom. 4. cap. *Tay xi chum* oratione, quam ipſe habuit ad ſuos, jam jam aggreſſurus hoſtiles hujus Imperatoris *Chen* copias, ſic ait: *Quantvis hoſtis Chen innumera Conſanguineorum multitudine ſtipatus incedat; paucos ſamen in iſta fides ac probos reperire eſt; adeoque tota illa innum. rabili infidorum & malorum multitudo, non preſtat noſtræ exiguæ piorum & fidorum paucitati. Quid igitur moras trahimus? Ecce populorum murmur, ſuſpiria & querelæ quotidie creſcant, neque tardantem incuſant; & omnia, quæ illi committunt crimina, mihi uni adſcribuntur.*

4. Poſtquam autem Imperator *Vu Van*, extincto Przdeceſſore *Chen*, imperium ſuum ſtabilivit, tunc publicum regimen longo temporis lapſu penè everſum cœpit reſtaurare. Itaque libram, cubitum, modium omni facta diligentia ad æquitatis normam reduxit; publicas Regni leges maturè diſcuſſit; collapſa Magiſtratum officia reparavit. Hinc novus regiminis vigor ac robur per quatuor Imperii partes ubertim ſe ſe diffudit, feliciter
que

que cunctas tenent. Deinde præteritorum Imperatorum Nepotibus amissa Regna restituit; qui autem sine herede defuncti erant, Posteros, propinquiore consanguinitate illis conjunctos, suffecit. Viros sapientes, qui obscuram sine Magistratu in vulgo vitam agebant, ad dignitates evehit; & sic omnes populi per totum Imperium dispersi, hac virtutis & sapientiæ fama illecti statim amorem & venerationem conceperunt, seque ultro ei subdiderunt. Sed quæ in præmiis cordi habuit, fuerunt hæc tria: prospicere omnibus ad commodum populorum victum necessariis; præscribere funera Ritus; ordinare Ceremonias Cy.

5. Deinde Historicus generatim resumens horum omnium Imperatorum *Tao, Xun, Tu, Tam, Va*, regimina, sic ait: Itaque ad ritè gubernandum hæc quatuor virtutes in Principe requiruntur: benignitas, sinceritas, diligentia, æquitas. Benignitate omnium animos in se colligit; sinceritate omnium fiduciam ad se attrahit; diligentia omnia Regni negotia ad optimum finem perducit; æquitate omnium corda exhibet.

6. Discipulus *Tsu Cham* sic Confucium interrogavit: Quomodo Princeps sapiens ad ritè administranda Regni negotia se gerere debet? Cui Confucius: quinque, inquit, virtutes sectetur, & quatuor vitia fugiat. Quænam sunt, reponit *Tsu Cham*, illæ quinque virtutes? Hæ, inquit Confucius: Beneficium sine expensa, laboriosorum operum exactio sine populorum iracundia, desiderium sine avaritia, magnanimitas sine superbia, gravitas sine severitate.

7. Quid, quæso, vocas, subjungit *Tsu Cham*, beneficium sine expensa? Cui Confucius: Ex quibus rebus populus lucrum haurit, (v. gr. agris, habitatione, arborum satione, pecudum gregibus, &c.) dum Princeps ex hisdem læcrum illi procurat, numquid hoc est beneficium sine expensa? Deinde dum Princeps ea tantum opera, quæ jure merito imponenda sunt, populis imponit, ecquis tunc irascitur? Insuper dum Princeps ardentem appetit pietatem, & appetitam adipiscitur, num forsan inde avarus vocabitur? Præterea dum Princeps sive multos sive paucos populos, sive gravia sive levia negotia habeat, magnificam semper liberalis frontis speciem præ se fert, numquid hoc est magnanimitas sine superbia? denique dum Princeps in vestibus & pileo ita rectam componit formam, in vultu & oculis ita venerandum prætendit jubar, ut ad ejus gravem aspectum omnes venerationem ac timorem concipiant, numquid hoc est gravitas sine severitate?

8. Jam verò, rursus percontatur *Tsu Cham*, dic, precor, quænam sunt illa quatuor Principis vitia? Hæc sunt, reponit Confucius: 1. qui populum non instruit, & cum peccat, mox interficit, hic dicitur crudelis. 2. qui non maturè de opere faciendo præmonet, & mox venit inspecturus an sit factum, hic dicitur præceps. 3. qui hæsitanter rem faciendam jubet, & allapso illius faciendæ tempore, mox acriter urget ut fiat, hic dicitur perniciosus. 4. qui viris bene meritis avarè confert præmium, hic dicitur depositarius.
9. Confucii effatum: Nec sapientiam apprehendere, qui Cæli legem; nec in virtute stare, qui Rituum honestatem; nec homines potest dignoscere, qui verborum artem ignorat.

Notes du mont Royal

WWW.NOTESDUMONTROYAL.COM

Une ou plusieurs pages ont été volontairement omises ici.

Errata

Corrige

In Pref. Pag. 6. lin. 7.	cœpit exordium.	lege,	cepit exordium.
Pag. 2. lin. 8.	natura ingenii.	lege,	nativa ingenii.
Pag. 43. lin. 26.	Tractatum unum.	lege,	Tractatum unicum.
Pag. 49. lin. 12.	illimibus oculis.	lege,	limis oculis.
Pag. 90. lin. 31.	originem habebat,	lege,	originem ducebat.
Pag. 97. lin. 19.	significabant.	lege,	significant.
Pag. 115. lin. 5.	<i>Ten Teu.</i>	lege,	<i>Gen Teu.</i>
Pag. 148. l. 10. 26. 35.	factu opus.	lege,	facto opus.
Pag. 182. lin. ult.	diu.	lege,	interdiu.
Pag. 186. lin. 22.	humaniter.	lege,	inhumaniter.
Pag. 188. lin. 21.	in pectus.	lege,	in pejus.
Pag. 201. lin. 22.	unique.	lege,	ubique.
Pag. 211. lin. 5.	præparatu.	lege,	festinato.
Pag. 236. lin. 9.	sic <i>Heu Cie.</i>	lege,	hic <i>Heu Cie.</i>
Pag. 243. lin. 33.	confœderata.	lege,	fœderata.
Pag. 244. lin. 7.	confœderati.	lege,	fœderati.
Pag. 252. lin. 17.	pullorum cantus.	lege,	gallorum cantus.
Pag. 377. lin. 28.	prædefinire.	lege,	præfinire.
Pag. 279. lin. 23.	confœderatis.	lege,	fœderatis.
Pag. 289. lin. 25.	ac vimineum.	lege,	ad vimineum.
Pag. 297. lin. 19.	post terræ tractum.	lege,	vel unum magnum terræ quadratum, cujus &c.
Pag. 299. lin. 5.	contexuerunt.	lege,	contexunt.
Pag. 322. lin. ult.	boni.	lege,	bonum.
Pag. 332. lin. 28.	confœderatus.	lege,	fœderatus.
Pag. 347. lin. ult.	prædefinit.	lege,	præfinit.
Pag. 349. lin. 11.	profectionem.	lege,	perfectionem.
Pag. 361. lin. 31.	stabat.	lege,	itabat.
Pag. 379. l. 25.	(sapientes sapientibus. insipientes insipientibus.)	lege,	(sapientes cum sapientibus. insipientes cum insipientibus.)
Pag. 407. lin. 13.	die noctûque.	lege,	diu noctûque.
Pag. 412. lin. ult.	fructibus.	lege,	fruticibus.
Pag. 464. lin. 17.	dolunt.	lege,	volunt.

Errata

Corrige

Pag. 508. lin. 30. *hac verba* excepta parentandi &c. *neſte eum verbis ſequenti-*
bus vir & mulier &c.

Pag. 548. lin. 28. obtemperare. *lege*, obtempera.

Pag. 581. lin. 2. cypreſſum. *lege*, cupreſſum.

**Cetera benevolus Lector facile obſerva-
bit & corriget.**